

Fredagen den
28 april 1978

Fredagen den 28 april

Kl. 09.00

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 4 maj–den 3 juni för fullgörande av uppdrag som sakkunnig i kommundepartementet.

Stockholm den 26 april 1978

Christina Rogestam

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Per Anders Örtendahl* (c) skulle inträda som ersättare för *Christina Rogestam* under hennes ledighet från riksdagsmanuppdraget.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:177 till socialutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:1948 och 1949 till näringsutskottet

§ 5 Nytt statsbidrag till grundskolan m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:85 om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1977/78:100 bilaga 12 under punkten C 11 (s. 244) beräknat medel för nedannämnda ändamål hade regeringen i propositionen 1977/78:85 (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av statsrådet *Britt Mogård* – föreslagit riksdagen att

1. godkänna de principer för statsbidrag till grundskolan som förordats i propositionen.

2. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen (1962:319),

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

3. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg.
4. godkänna de riktlinjer för skolhälsovårdens mål, innehåll och organisation som förordats i propositionen.
5. godkänna de grunder för statsbidrag för hemspråksundervisning vid vissa privatskolor och enskilda statsunderstödda skolor som förordats i propositionen.
6. godkänna vad som förordats i propositionen i fråga om försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen.
7. godkänna de riktlinjer i fråga om inrättande och placering av tjänster som biträdande skolledare i grundskolan som förordats i propositionen.
8. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 7 760 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1977/78:85 anfördes följande:

"I propositionen föreslås ett nytt statsbidrag för grundskolan. Vidare behandlas vissa skolhälsovårdsfrågor.

Förslaget till nytt statsbidrag utgår från riksdagens principbeslut våren 1976 om skolans inre arbete m. m. (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367) och en på grundval därav inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (Ds U 1977:8) Förslag till nytt statsbidragssystem för det allmänna skolväsendet.

En helt ny konstruktion av statsbidraget föreslås. Den föreslagna konstruktionen medför dels att resurserna kan användas friare vid skolorna, dels att det administrativa arbetet avsevärt förenklas.

Statsbidraget består av basresurser och en förstärkningsresurs. Dessutom tillkommer garantitimmor (glesbygdsgaranti), tilläggsbidrag för lärarvikarier, vissa uppdragstillägg och vissa övriga anordningar samt särskilda bidrag för speciella ändamål (bl. a. avlöning av skolledare, särskild undervisning m. m.).

En basresurs utgår i normalfallet för varje påbörjat 25-tal elever i var och en av årskurserna 1-3 och för varje påbörjat 30-tal elever i var och en av årskurserna 4-9 vid varje skolenhet.

Antalet basresurser skall således beräknas enligt samma metod som antalet klasser i grundskolan i dag. Någon ändring av nuvarande delningstal föreslås inte.

Basresursernas storlek fastställs med utgångspunkt i antalet elevveckotimmor för resp. årskurs. Vissa påslag görs för slöjd, hemkunskap samt alternativkurs- och tillvalsämnen. På högstadiet varierar veckotimmarna med antalet paralleller, dvs. antalet basresurser per årskurs. Härigenom har hänsyn kunnat tas till en- och tvåparallelliga högstadiers behov av ett högre antal veckotimmor per basresurs. Likaså har det visat sig att en bättre kostnadstäckning kan uppnås för storstadskommunernas del. Länskolnämnderna skall inte längre pröva högstadiets grupporganisation.

Om samtliga basresurser på låg- eller mellanstadiet vid en skolenhet utgår

för två eller flera årskurser gemensamt. föreslås att antalet veckotimmar som beräknas för basresurserna ökas med 8 %. Eftersom detta resurstillskott kommer att utgå även i områden som inte kan betecknas som glesbygd föreslås att ordet glesbygdsgaranti ersätts med benämningen garantitimmar.

Förstärkningsresursen, som ersätter en rad specialdestinerade bidrag, utgår per elev och omfattar för hela grundskolan drygt två miljarder kronor i 1977 års löneläge. Huvuddelen (ca 95 %) går direkt till kommunerna och fördelas av skolstyrelsen på rektorssområdena. Resterande del går till länskolnämnderna, som skall fördela resurserna enligt de principer som nu gäller för fördelningen av medel för särskilda åtgärder på skolområdet. Hela länskolnämndsresursen skall fördelas på kommunerna. Länskolnämndsresurser föreslås öka med ca 8 milj. kr. i förhållande till promemorians förslag. Ökningen faller helt på länskolnämnderna i storstadslänen.

Statsbidraget till basresurserna beräknas med veckotimpris per lärarveckotimme för varje stadium. I propositionen föreslås att veckotimpriset för resp. stadium delas in i fem grupper med utgångspunkt i ett riksgenomsnittligt timpris per stadium. Kommunerna grupperas sedan efter den faktiska avvikelser från riksgenomsnittet. Detta förslag ger balans mellan kommunernas verkliga lärarlönekostnader och statsbidraget. Rekvisitions- och utbetalningsförfarandet för statsbidraget kan förenklas i hög grad och slutrekvisition av statsbidraget kan ske mycket tidigare än nu.

Statsbidraget till förstärkningsresursen fastställs med hjälp av ett enhetligt schablonbelopp.

Tilläggsbidraget utgår med viss procent av statsbidraget för bas- och förstärkningsresurser. Bidraget utgår för kostnader för vikarier, arvodestjänster samt nedsättningstimmar.

De nya statsbidragsbestämmelserna tillämpas fr. o. m. redovisningsåret 1978/79.

Enligt riksdagens principbeslut skall ett särskilt bidrag utgå för den samlade skoldagen. Kommunen beslutar om införande av samlad skoldag. Sådant beslut kan avse viss skolenhet, alternativt visst stadium eller viss årskurs i skolenhet. Den minimitid per vecka som bör gälla för att kommun skall få rätt till det särskilda statsbidraget för samlad skoldag bör motsvara den sammanlagda tiden för undervisning, raster, lunchuppehåll och andra uppehåll i undervisningen samt för högstadiets del den tid som nu är avsatt för fritt valt arbete. Kommunen måste kunna visa att verksamhet pågår för eleverna under de delar av skoldagen då undervisning inte pågår. Denna verksamhet skall bedrivas i enlighet med de mål och riktlinjer för skoldagen som regeringen senare skall fastställa.

Lärare som under den samlade skoldagen deltar i annan verksamhet än undervisning får inräkna dessa uppgifter i sin tjänst. Musiklärare i grundskolan kommer att i sin tjänst kunna få inräkna tjänstgöring i den kommunala musikskolan.

Nya bestämmelser kommer att reglera antalet ordinarie speciallärartjänster. Enligt dessa bestämmelser inrättas ordinarie tjänst som speciallärare för

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

undervisning i särskild undervisningsgrupp. Dessutom får en ordinarie tjänst inrättas för varje påbörjat 100-tal elever i kommunens grundskola.

I propositionen behandlas också de förslag rörande skolhälsovården som 1974 års skolhälsovårdsutredning (U 1974:48) lagt fram i betänkandet (SOU 1976:46) Skolhälsovård. Ansvar för skolhälsovården föreslås liksom f. n. ligga hos kommunerna. Dessa får emellertid möjlighet att efter avtal med resp. landsting överlåta uppgifter inom skolhälsovården åt landstinget. Skolöverstyrelsen föreslås liksom nu ha det centrala tillsynsansvaret för verksamheten. Vidare föreslås att inga centralt utfärdade föreskrifter rörande personaltätet inom skolhälsovården skall finnas; beslut i sådana frågor skall fattas av resp. huvudman efter samråd med personalorganisationerna. Liksom för övriga kommunalt reglerade anställningar föreslås kommunerna få rätt att besluta att annan nämnd än skolstyrelsen skall handlägga frågor som rör anställning av skolläkare och skolsköterskor. Vidare bör rätten att anföra förvaltningsbesvär över beslut om tillsättning av sådana tjänster avskaffas."

I detta sammanhang hade behandlats
*de*s de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

- 1977/78:220 av John Johnsson (s) och Hans Jönsson (s),
- 1977/78:453 av Ingrid Sundberg (m) och Tore Nilsson (m),
- 1977/78:741 av Bengt Bengtsson (c) och Georg Pettersson (c),
- 1977/78:1167 av Sven Johansson m. fl. (c, m, fp),
- 1977/78:1188 av Ingrid Sundberg (m),
- 1977/78:1557 av Joakim Ollén (m) och Olle Aulin (m),

*de*s de med anledning av propositionen 1977/78:85 väckta motionerna
1977/78:1721 av Hans Jönsson (s) och Margit Sandéhn (s) såvitt nu var i fråga (yrkandena 2 och 3).

1977/78:1723 av Lennart Bladh (s),

1977/78:1724 av Åke Gillström m. fl. (s),

1977/78:1725 av Ingemar Hallenius (c) och Stina Eliasson (c),

1977/78:1726 av Margot Håkansson (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade anhålla om

1. att regeringen utfärdade en rekommendation angående ett maximalt antal elever per heltidsanställd skolsköterska till 800.
2. att huvudmannaskap i vad avsåg skolsköterskorna fick åvila primärkommunerna,

1977/78:1727 av Rolf Rämgård m. fl. (c, m, fp),

1977/78:1729 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om

a. fördelningen av förstärkningsresursen i vad avsåg de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv.

b. anpassad studiegång.

c. samarbetet mellan skolan och hemmen.

d. införande av klassråd.

e. länskolnämndernas fördelning av förstärkningsresursen.

f. behov av resurser för utvärdering och utveckling hos den regionala skolmyndigheten.

2. att riksdagen beslutade att 0,090 veckotimmar per elev, i stället för av regeringen föreslagna 0,084, skulle utgå till annan verksamhet än undervisning av den totala förstärkningsresursen på 0,579 veckotimmar per elev.

1977/78:1730 av Lennart Andersson (s).

1977/78:1731 av Karl-Erik Häll (s) och Frida Berglund (s) samt

1977/78:1732 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. uttala att de kommuner som på grund av beslutet om nytt statsbidragssystem drabbades av bidragsminskning borde erhålla full kompensation för denna,

2. uttala att det nya statsbidragssystemet borde vara ett provisorium,

3. hos regeringen hemställa om förslag till statsbidrag till grundskolan, varvid de allmänna riktlinjer som anförts i motionen beaktades,

4. besluta att för budgetåret 1978/79 anslå 50 milj. kr. avsett som statsbidrag till den kommunala musikskolan och att hos regeringen hemställa om förslag till bestämmelser för fördelningen av detta statsbidrag.

Utskottet hemställde såvitt avsåg resp. huvuddelar av betänkandet nytt statsbidrag till grundskolan

1. att riksdagen beträffande uttalande om att det nya statsbidragssystemet skulle vara ett provisorium skulle avslå motionen 1977/78:1732 yrkandet 2,

2. att riksdagen beträffande yrkande om nytt förslag till statsbidragssystem skulle avslå motionen 1977/78:1732 yrkandet 3,

3. att riksdagen beträffande kompensation för bidragsminskning skulle avslå motionen 1977/78:1732 yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande basresursen godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:85,

5. att riksdagen beträffande förstärkningsresursen med anledning av propositionen 1977/78:85 och motionen 1977/78:1729 yrkandet 2 godkände vad utskottet förordat.

6. att riksdagen beträffande länskolnämndsresursen i Norrbottens län skulle avslå motionen 1977/78:1731.

7. att riksdagen beträffande ett särskilt statsbidrag till den kommunala musikskolan skulle avslå motionen 1977/78:1732 yrkandet 4,

8. att riksdagen beträffande information till kommunerna om flexibel elevgruppering skulle avslå motionen 1977/78:1188,

9. att riksdagen beträffande undervisningen i slöjd, hemkunskap, maskinskrivning och teckning skulle avslå motionen 1977/78:1723.

10. att riksdagen beträffande dels fördelningen av förstärkningsresursen i vad avsåg de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv, dels anpassad studiegång, samarbetet mellan skolan och hemmen samt införande av klassråd skulle avslå motionen 1977/78:1729 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d.

11. att riksdagen beträffande länskolnämndsresursens fördelning på ändamål skulle avslå motionen 1977/78:1729 yrkandet 1 e.

12. att riksdagen beträffande länskolnämndsresursens användning till insatser för fosterbarn skulle avslå motionen 1977/78:1725,

13. att riksdagen beträffande partiell tjänstebefrielse för arbetsvärd skulle avslå motionen 1977/78:453,

14. att riksdagen beträffande friskvård i skolan skulle avslå motionen 1977/78:741,

15. att riksdagen beträffande andlig vård och vägledning inom skolans ram skulle avslå motionen 1977/78:1167,

16. att riksdagen beträffande användningen av förstärkningsresursen och resursen för samlad skoldag till allmän fritidsverksamhet skulle avslå motionen 1977/78:1727,

17. att riksdagen beträffande regionala utvärderings- och utvecklingsresurser skulle avslå motionen 1977/78:1729 yrkandet 1 f.

18. att riksdagen i övrigt godkände de principer för statsbidrag till grundskolan som förordats i propositionen 1977/78:85,

vissa skolhälsovårdsfrågor m. m.

19. att riksdagen beträffande skolhälsovård för deltagare i den kommunala vuxenutbildningen med avslag på motionen 1977/78:1724 yrkandet 1 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:85.

20. att riksdagen beträffande läkarkontroll vid val av studieväg skulle avslå motionen 1977/78:220,

21. att riksdagen beträffande viss synvård skulle avslå motionen 1977/78:1724 yrkandet 2,

22. att riksdagen beträffande personaltäthet inom skolhälsovården med avslag på motionen 1977/78:1726 yrkandet 1 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:85.

23. att riksdagen beträffande huvudmannaskap för skolhälsovården med avslag på motionen 1977/78:1726 yrkandet 2 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:85.

24. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för skolhälsovårdens mål.

innehåll och organisation som förordats i propositionen 1977/78:85.

25. att riksdagen skulle anta det genom propositionen 1977/78:85 framlagda förslaget till lag om ändring i skollagen (1962:319),

26. att riksdagen skulle anta det genom propositionen 1977/78:85 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,

vissa övriga frågor

27. att riksdagen godkände de grunder för statsbidrag för hemspråksundervisning vid vissa privatskolor och enskilda statsunderstödda skolor som förordats i propositionen 1977/78:85,

28. att riksdagen beträffande tillhandahållande av vissa läromedel skulle avslå motionen 1977/78:1557,

29. att riksdagen beträffande vissa förstärkningsåtgärder i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1977/78:1730,

30. att riksdagen godkände de riktlinjer i fråga om inrättande och placering av tjänster som biträdande skolledare i grundskolan som förordats i propositionen 1977/78:85,

31. att riksdagen beträffande tjänster för försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen med avslag på motionen 1977/78:1721 yrkandena 2 och 3 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:85.

Reservation hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen beträffande dels fördelningen av förstärkningsresursen i vad avsåg de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv, dels anpassad studiegång, samarbetet mellan skolan och hemmen samt införande av klassråd skulle bifalla motionen 1977/78:1729 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande de religiösa samfundens medverkan i skolans arbete av Sven Johansson (c),

2. beträffande statsbidrag till allmän fritidsverksamhet av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s),

3. beträffande tillhandahållande av läromedel åt elever i enskild skola av Ove Nordstrandh (m) och Per-Olof Strindberg (m),

4. beträffande försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen av Margit Sandéhn (s).

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag förutspår att dagens debatt om uppföljningen av reformen om skolans inre arbete, SIA, kommer att kännas en aning avslagen. Ändå är det ett omfattande reformarbete som människorna ute i kommunerna och skolorna nu står inför. SIA-reformen innehåller inga färdiga lösningar på skolans många problem, men den ger möjligheter att lokalt bättre förverkliga de mål för skolan som sedan länge varit uppställda.

Jag ämnar inte ge min syn på SIA-reformen i stort utan tänker uppehålla mig vid de punkter där utbildningsutskottet inte är enigt.

Först vill jag i alla fall ta upp några övergripande frågor och samtidigt förklara varför det kan komma att kännas litet svårt att uppbåda engagemang i dagens debatt.

För det första kommer det beslut som vi i dag skall fatta om grundskolans statsbidragssystem alldeles för sent. Detta beror på en starkt försenad proposition. Enligt min mening borde den ha framlagts redan under hösten. På grund av den här förseningen har kommunerna försatts i en mycket besvärlig planeringssituation, något som försvårat processen vid statsbidragsomläggningen. Vid den här tidpunkten torde det mesta av den lokala skolplaneringen inför nästa läsår vara klart. Dagens riksdagsbeslut kommer därför att ge ringa vägledning till kommunerna och till den lokala skolplaneringen inför det läsår som nu förestår.

Flera delar i SIA-reformen saknas fortfarande. Det är min andra kritiska invändning. Vi har i den socialdemokratiska motionen pekat på att frågan om demokratiserade beslutsprocesser inom skolan ännu inte har lösts. Inte heller har de föreningsledare som skall medverka i skolan tillförsäkrats rätt att vara lediga från sitt arbete. Regeringen har sänt ut ofullständiga departementspromemorior, men det räcker inte. Det är beslut som behövs.

Likaså måste regeringen se till att avtalsfrågorna om lärarnas arbetstider kommer till en snar lösning.

Regeringens handläggning av SIA-reformens uppläggning har bl. a. av de här orsakerna lett till osäkerhet och skapat irritation på många håll. Det här förstärks av regeringsförslaget att det enda SIA-statsbidrag som lämnas det här året, de 25 miljonerna till den allmänna fritidsverksamheten, nu skall dras in. Alla vi som menar att en meningsfull fritid under skoldagen och i anslutning till skoldagen är betydelsefull för barns utveckling känner stor oro för att SIA-reformen nu urholkas. Barn och ungdomar ställs utan de fritidsaktiviteter som startats det här året. Föreningslivet, som har satsat så entusiastiskt och vill fortsätta den här verksamheten, bemöts med kalla handen.

I två dagar har vi riksdagsledamöter utanför riksdagshuset mött representanter för ungdomsorganisationerna som har delat ut flygblad till oss, där det bl. a. står:

”Riksdagens tidigare beslut om en öppnare ’SIA-skola’ med föreningslivets medverkan får inte förfuskas.” Jag menar att det är viktigt att ta till vara engagemanget inom föreningslivet för att göra skolan öppnare. Vi har helt enkelt inte råd att avvisa det.

Självfallet innebär allt detta en osäkerhet och ibland misstänksamhet mot regeringens verkliga avsikter med SIA-reformen. Jag uppskattar Britt Mogårds engagemang för denna reform, men det räcker inte med att vilja. Man måste också ha förmåga att genomföra den, och det gäller i särskilt stor utsträckning när man är omgiven av så många som tydligen inte alls vill.

Tillsammantaget finns det alltså en svag tilltro till regeringens vilja och förmåga att genomföra SIA-reformen, som riksdagen fattade beslut om 1976.

En tredje anmärkning gäller själva processen med statsbidragsomläggningen. Sådana omläggningar är alltid svåra att göra. Från många håll beskrivs nu hur det nya systemet kommer att ge mindre resurser. Ändå uppger utbildningsdepartementet att statens utgifter ökar med ca 100 milj. kr. i samband med denna omläggning. Situationen är verkligen svår att överblicka. Utbildningsutskottet erkänner detta utan omsvep. Det finns anledning att inför dagens beslut klart säga ut att vi är osäkra om det ekonomiska utfallet. Det finns också anledning att understryka behovet av en snabb utvärdering av de ekonomiska effekterna totalt för kommunerna. Jag håller inte för uteslutet att det ganska snabbt kan komma att behövas ändringar i bidragssystemet.

Det är självklart att det hade varit befogat att ytterligare öka resurserna till skolan med tanke på alla de förväntningar och krav vi ställer på att skolan skall lösa allt större problem. I nuvarande ekonomiska läge har detta beklagligtvis inte varit möjligt.

Så mycket viktigare är det då att prioriteringarna av olika behov inom skolan ägnas stor uppmärksamhet. Riktlinjerna för det lokala arbetet med behovsriktad resursfördelning bör klart framgå av riksdagens beslut.

I den socialdemokratiska motionen kritiseras regeringens proposition på en del punkter. Det framgår av yrkandena i vår reservation på vilka punkter som det inte varit möjligt att få enhälliga klarlägganden och uttalanden av utskottet.

Enligt vår mening måste stor omsorg läggas vid att fördela den s. k. förstärkningsresursen efter behov, dvs. att verkligen våga göra prioriteringar. Huvuddelen av förstärkningsresursen är f. n. inriktad på åtgärder för elever som har särskilda svårigheter i skolarbetet. Ändå har skolan haft svårt att anpassa sig till dessa elevers behov. Många elever får inte ut av skolan det de har rätt till. En självklar utgångspunkt vid resursfördelningen måste vara att tillgodose dessa elevers behov.

Inte minst gäller det att garantera alla elever de grundläggande kunskaper och färdigheter som vuxenlivet kräver. Detta innebär att man vid resursfördelningen måste ta hänsyn till att en del elever behöver större insatser från skolan för att uppnå dessa baskunskaper och basfärdigheter.

Behovet av baskunskaper och basfärdigheter instämmer alla i. Innehörden i dessa begrepp diskuteras mindre ivrigt. I propositionen beskrivs basfärdigheter och baskunskaper snävt skolrelaterat som grunden för det fortsatta skolarbetet. Det kan vi inte instämma i.

Vi vill relatera de grundläggande kunskaperna och färdigheterna till det

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

som eleverna behöver kunna för att klara vuxenlivet. Enligt vår mening räcker det inte med att kunna skriva, läsa och räkna. Skolan måste också ge en grundläggande beredskap till varje elev att som individ, samhällsmedlem och yrkesutövare kunna leva i och påverka dagens och morgondagens samhälle. Socialdemokratin kan aldrig acceptera att en del av ungdomarna lämnar skolan utan att dessa grundläggande mål uppnåtts.

Ett sådant här synsätt på kunskaper kräver också ett ökat samspel mellan skolan och samhället, särskilt då arbetslivet. Detta borde framhållas inför det riksdagsbeslut vi i dag skall fatta såsom en väsentlig del i den vägledning riksdagen bör ge inför de lokala besluten om resursfördelningen. Det är omöjligt att förverkliga samspelet med samhälle, arbetsliv och föreningsliv utan att avsätta resurser för detta. Jag är glad för att det hos den borgerliga utskottsmajoriteten finns förståelse för vårt yrkande att öka resurserna för andra insatser än undervisningen under skoldagen. Men också för medverkan i undervisningen måste man lokalt vara beredd att avsätta resurser, och det önskade vi särskilt få understryka.

I den socialdemokratiska reservationen kritiserar vi vidare att regeringen inte följt upp vissa delar av 1976 års beslut. Det gäller synen på anpassad studiegång. En sådan studiegång innebär bl. a. att en högstadieelev under en tid, helt eller delvis, kan få sin skolgång förlagd till en arbetsplats utanför skolan. Åtgärden bör användas restriktivt, men när den kommer till användning bör det vara helt klart att det fortfarande rör sig om en faktisk utbildning. Skolans ansvar för eleven bör självfallet inte upphöra. Kontinuerlig kontakt med och uppföljning av eleven krävs, och det måste alltid på arbetsplatsen finnas en handledare till eleven.

Tyvärr har regeringen i de försök man medgivit under detta läsår inte beaktat dessa förutsättningar för anpassad studiegång. Inte heller nämns denna fråga i den nu aktuella propositionen, varför utskottet enligt vår mening hade bort understryka att handledare alltid bör utses vid anpassad utbildning. Kostnaderna måste tas ur förstärkningsresurser både för handledare och för kontakt- och uppföljningsarbetet.

En annan punkt på vilken regeringens tystnad är besvärande gäller resurserna för samverkan mellan skolan och hemmet. Enligt vår mening bör den öppnare skolan, som vi hoppas att SIA-reformen skall medföra, bygga på en aktiv föräldramedverkan. Skolan måste särskilt lägga sig vinn om att kontakta de föräldrar som inte självmant söker kontakt med skolan. Vi önskar ett särskilt uttalande om hem-skola-samverkan.

Ett aktivt ansvarstagande från elevernas sida i skolarbetet är också mycket betydelsefullt. En mycket stor del av dagens svårigheter i skolarbetet beror på elevernas passivitet. Lärarna är de som helt dominerar. Något medansvar förväntas inte av eleverna. Att förändra det här kräver ett långsiktigt arbete, men vissa åtgärder borde man redan ha kunnat vidta. I första hand bör ett demokratiskt elevinflytande komma till stånd i klassrumssituationen, så att eleverna stimuleras att ta ansvar för sitt eget och elevgruppens arbete. I SIA-propositionen framhölls att ett klassråd borde inrättas såsom en organiserad form för planering och beslut inom klassens ram.

Arbetet med att öka elevansvaret och elevdemokratien borde naturligtvis ha startat direkt efter riksdagsbeslutet, men ännu har inget hänt. Vi krävde därför i vår motion att klassrum skulle inrättas inför nästa läsår. I förra veckan meddelade utbildningsdepartementet att föreskrifter om klassråd kommer att tas in i skolförordningen. Men det räcker inte att nu lova att vidarebefordra ett två år gammalt riksdagsbeslut i förordningsform.

Det arbete, som genast borde ha satts i gång för att stimulera skolorna lokalt att inrätta klassråd och från centralt håll ge tips och råd om ökad klassrådsdemokrati, återstår fortfarande att göra. Vår kritik mot regeringens senfärdighet i den här frågan kvarstår.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till vår reservation.

Men jag vill göra ytterligare några reflexioner.

Den svenska riksdagen har fattat de skolpolitiska besluten i relativ enighet. Detta brukar framställas som en stor tillgång för den svenska skolan. Dock bör man ha klart för sig att enigheten främst rör de övergripande målen – honnörorden, som vi alla kan instämma i när vi talar om det inre arbetet i skolan. När det kommer till ett förverkligande av vad dessa begrepp står för visar sig emellertid ofta oenigheten.

Några exempel:

”Grundskola för alla” protesterar ingen emot. Men det är inte så få som talar om att låta vissa elever slippa skolgången eller om att man kan sortera ut elever på det ena eller det andra sättet.

”Solidaritet och samverkan” är ord som få människor öppet tar avstånd från, men desto fler gör det i sak genom att inte vilja dra slutsatsen att betygen motverkar dessa värdeord.

Instämmandet i ”behovet av baskunskaper” utan att göra klart för sig innebörden i begreppet har jag redan berört.

Riksdagen har i enighet fattat beslut om ”behovsriktad resursfördelning”. Men vad är ”behov”? Ja, inte är det lika för alla, dvs. minskade klasstorlekar, såsom den borgerliga regeringen utlovade i sin första regeringsförklaring.

En ”öppnare skola” får instämmanden överallt. Men när resurser skall avsättas för att möjliggöra att föreningsliv och arbetsliv kommer in i skolan, då backar många.

Jag skulle en god stund kunna fortsätta med att räkna upp värdeord och skildra hur verkligheten ser ut. Det är de slutsatser man drar av värdeorden som visar hur mycket allvar man menar med dem.

Jag anser att det är väsentligt att klargöra och konkretisera värdeorden och att följa upp dem i verklig handling, även om det blir till priset av sprickor i den relativa enigheten här i riksdagen.

Hur stora förändringar i skolans vardag som SIA-reformen kommer att leda till är ett beslut som nu främst ligger i händerna på lokala företrädare. Skolstyrelsens uppgift är utomordentligt viktig. De flesta av fördelningsfrågorna är av politisk art och måste hanteras av skolstyrelsen. Inte heller kommer de beslut som skall fattas ute i skolorna att kunna diskuteras värderingsfritt.

Jag hoppas därför att SIA:s lokala genomförande kommer att debatteras. Det är vidare viktigt att debatten kring de förestående läroplansförändringarna blir intensiv. Jag är starkt kritisk till den korta remisstid som regeringen har utmätt. Den vittnar inte om något större intresse för en medvetandegörande debatt. Jag menar att vi borde ha lärt oss så mycket av SIA-debatten att vi vet att frågorna behöver lång tid för att hinna bli ordentligt genomdiskuterade.

SIA är en reform som bara kan genomföras stegvis. Den osäkerhet som skapats genom regeringens handläggning av SIA-reformens uppföljning gör att det finns risk för att stegen kommer att bli små. Detta trots att allt fler får klart för sig att skolan har många problem och brister och därmed också att förändringar i SIA-reformens anda verkligen behövs.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I propositionen 1977/78:85 har regeringen lagt fram ett förslag till nytt statsbidrag för grundskolan. Förslaget innebär en teknisk reform, som kommer att medföra vissa administrativa förenklingar, men det är inte fråga om några mer djupgående förändringar.

Om statsbidragssystemet sägs i propositionen: "Det bör bidra till att upprätthålla ett enhetligt skolsystem och en likvärdig utbildningsstandard. Det bör beakta skillnaderna i förutsättningar som finns mellan olika kommuner att bedriva skolverksamheten. Det bör vidare möjliggöra och stimulera till en ökad lokal beslutanderätt i bl. a. ekonomiska och organisatoriska frågor. Det bör också stimulera till en effektiv verksamhet. Det bör slutligen garantera att utgående bidrag blir värdebeständiga på samma sätt som f. n."

Det finns alltså inga uttalade progressiva drag i målsättningarna. Det öppnas inga möjligheter till utvecklingsarbete, till ökad flexibilitet när det gäller klasstorlekar eller till halvklassundervisning i större utsträckning i exempelvis teckning. Förslaget till nytt statsbidrag fyller inte ens de krav som har anförts i den departementspromemoria som föregick propositionen.

Propositionen tar inte ställning till frågan om sänkning av delningstalen, som blir ett alltmer påträngande krav. Man tar inte heller ställning till frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Det innebär i praktiken att regeringen inte tänker göra något åt den fortgående övervältringen av skolkostnaderna på kommunerna. Kommunernas andel av dessa kostnader ökar från år till år. Den pågående försämringen av kommunernas ekonomi kommer därigenom att slå hårt just mot skolan, som rimligen borde vara en sektor i samhället stadd under ständig utveckling och förbättring, men som nu i stället hotas av försämringar.

Förslaget till nytt statsbidragssystem kommer för vissa kommuner att innebära ökade statsbidrag, medan andra kommuner får vidkännas minskningar. I propositionen görs en mycket egendomlig koppling för att försvara att statsbidragen minskas för några. Det heter: "En viss omfördelning av nuvarande resurser mellan kommunerna är det pris som får betalas för att dels möjliggöra ett ökat kommunalt och lokalt ansvar och inflytande, dels ge

möjlighet till lokal medbestämmanderätt vid resursanvändningen och dels uppnå ett för kommunerna administrativt enkelt system." Den som i förtvivlan söker en logik i detta resonemang kan lugnas med att det finns ingen logik i det. Det finns inget samband mellan resursstorlek och "kommunalt och lokalt ansvar och inflytande", det finns inget samband mellan resursstorlek och "lokal medbestämmanderätt vid resursanvändningen" och det finns absolut inget samband mellan resursstorlek och administrativ enkelhet. "Ansvar", "inflytande", "medbestämmanderätt" och "administrativt enkelt system" är den fasad som skall dölja de försämringar som vissa kommuner drabbas av och dölja stagnationen inom skolområdet, samtidigt som regeringen på ett försåtligt sätt lastar över, inte bara en större del av kostnaderna, utan också en större del av ansvaret för denna stagnation på kommunerna.

SIA-skolan kommer av många anledningar att bli en pappersreform – det har jag sagt många gånger tidigare i denna kammare. Enligt regering och riksdag skall SIA genomföras utan några extra medel och utan någon kostnadsförändring mellan stat och kommun. Kommunerna kommer inte att klara att genomföra SIA-skolan. Det behövs nämligen medel till det. Det räcker inte med fantasins hjälp, som statsrådet Mogård tycks tro och har gett uttryck för. Staten tar inte sin del av ansvaret och kommunerna har inte råd. Vad händer då med den fina, sociala SIA-skolan? Att genomföra SIA-skolan är heller inte något tvång, vilket gör att man kan förmoda att de befolkningsrikaste och fattigaste kommunerna inte kommer att ha råd. Det är ju likadant när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen. Riksdagen fattar beslut som kommunerna inte kan genomföra av ekonomiska skäl.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att regering och riksdag måste ställa medel till kommunernas förfogande, och vi menar att staten helt skall ta över kostnaderna för det allmänna skolväsendet.

Vpk kan trots de invändningar jag här har anfört ansluta sig till propositionens förslag om nytt statsbidragssystem för grundskolan, men bara under förutsättning dels att ingen kommun skall drabbas av resursminskningar, dels att riksdagen uttalar att det nya statsbidragssystemet bara skall betraktas som ett provisorium.

Vad gäller resursminskningen har föredraganden i propositionen sagt sig vara "beredd att inom ramen för de föreslagna principerna göra sådana förändringar att bättre kostnadstäckning uppnås för sådana kommuner där bidragsförluster eventuellt skulle kunna uppkomma". Vänsterpartiet kommunisterna menar att statsrådets oklarhet på den här punkten gör att riksdagen måste klart uttala att ingen kommun får drabbas av resursminskningar genom det nya statsbidragssystemet.

Man kan konstatera att det nya statsbidraget inte uppfyller de begränsade krav på statsbidragsgivningen som formulerats i departementspromemorian, trots att kraven bara avser att bevara nuvarande standard, uppnå likställighet mellan skilda kommuner och öka kommunernas ansvar för verksamheten. Statsbidraget tar inte hänsyn till exempelvis de skillnader i förutsättningar för skolverksamheten som finns i olika kommuner.

Vpk har länge krävt en ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun, och det kravet gäller inte minst skolområdet. Statsbidraget utgör nu inte fullt hälften av driftkostnaderna och 20 % av investeringskostnaderna för grundskolan. Bidragsandelarna har sjunkit successivt sedan början på 1960-talet, och vi vet att skolväsendet utgör en mycket tung del av kommunernas budget. Kommunernas dåliga ekonomiska läge har under senare år lett till att kostnadsjakten också flyttat in i skolorna och drabbat tillgången på läromedel, övrig utrustning och även skolmältiderna på senare tid. Det finns i dag mycket stora skillnader i vad varje skolmältid får kosta i olika kommuner. Vissa kommuner har inte klarat av lokalförsörjningen, och det har på sina håll förekommit diskussioner om att stoppa skolarbetet på grund av hälsovådliga lokaler. Dessa missförhållanden förekommer inte allmänt på skolområdet, men exemplen visar hur den kommunalekonomiska krisen har kunnat slå och är en signal om att staten i nuläget inte kan frångå sig ansvaret för skolans utveckling. Risken är uppenbar för att missförhållandena blir allmänna. Staten måste i stället påta sig en avsevärt större andel av kostnaderna för skolväsendet. Det skulle på ett påtagligt sätt komma att förbättra kommunernas ekonomi i gynnsam riktning.

Enligt departementspromemorian är ett av syftena med statsbidraget att "stimulera till en effektiv verksamhet". Det kravet uppfylls inte vare sig i det nuvarande eller i det föreslagna statsbidragssystemet.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att delningstalen bör sänkas. Detta var ju en borgerlig kampfråga fram till valet 1976. Därefter har tystnaden från borgerligt håll i den frågan varit bedövande.

Vpk anser att statsbidragssystemet borde ge utrymme för en större flexibilitet när det gäller klasstorlek, bl. a. för att motverka utslagningen i grundskolan, som tar allt allvarigare proportioner. Nu hänvisas elever som inte förmår följa undervisningen i de normala klasserna till specialundervisning, som ofta innebär en bekräftelse på utslagningsprocessen. Placeringen i specialundervisning sker i allmänhet när det har uppstått en krisituation. Många av dessa placeringar skulle med stor sannolikhet kunna undvikas, om undervisningen bedrevs i mindre grupper.

I propositionen säger statsrådet bl. a. följande: "Denna utveckling ger på sikt förutsättningar för en prövning av en sänkning av delningstalen utan den kostnadsökning som f. n. omöjliggör en reform av detta slag. Jag avser att ytterligare studera denna fråga."

Det är, förmodar jag, med utgångspunkt i de sjunkande elevkullarna som statsrådet gör det uttalandet. Och just med utgångspunkt i de sjunkande elevkullarna på mellan- och högstadiet bör riksdagen redan nu begära en tidsplan för en successiv sänkning av delningstalen på dessa stadier, exempelvis under en tioårsperiod. Förslagsvis skulle man kunna sänka delningstalen med en elev per år under en tioårsperiod.

Men det räcker inte med minskade undervisningsgrupper för att kunna stoppa utslagningen i skolan eller för att garantera en bättre skola. Till detta behövs en helt annan pedagogisk satsning, både vad gäller innehållet i undervisningen och beträffande uppläggningsen av undervisningen med s. k.

varvad undervisning, där teori och praktik ingår som två naturliga komponenter. Det behövs givetvis också större lärartäthet och en hel del andra reformer.

Från vpk har vi under en följd av år ställt förslag om statsbidrag till den kommunala musikskolan. Den kommunala musikskolan har en mycket ojämn utbyggnad i olika kommuner, och det finns också mycket stora skillnader i elevavgifter som leder till social snedrekrytering. Det beslut som riksdagen för en tid sedan fattade om en utbyggnad av den högre musikutbildningen ställer självfallet också krav på den förberedande utbildningen, och där utgör den kommunala musikskolan en mycket viktig del. Vpk anser att statsbidrag till den kommunala musikskolan bör inarbetas i ett nytt statsbidragssystem till grundskolan. För budgetåret 1978/79 anser vi att riksdagen bör medge ett anslag på 50 milj. kr. till den kommunala musikskolan och hemställa hos regeringen om förslag till bestämmelser för hur anslaget skall fördelas.

Regeringens förslag att slopa statsbidraget till den allmänna fritidsverksamheten, den s. k. 25-kronan, redan året efter dess införande kommer att få förödande effekter för SIA-reformen. 25-kronan har på många skolor gett en öppning för ett bättre samarbete med föreningslivet. Om bidraget stoppas kommer det mesta av den SIA-verksamhet som startats i kommunerna att upphöra. Många föreningar saknar ju då ekonomiska möjligheter att engagera sig i SIA-skolan. Riksdagens beslut om en öppnare SIA-skola med föreningslivets medverkan menar vi från vpk att man inte får förfuska. Därför behövs ett speciellt anslag för detta.

Det är i de ekonomiskt svagaste kommunerna i bl. a. Stockholms län som de flesta skolbarnen finns. Det är också där behovet är störst av en organiserad fritidsaktivitet i anslutning till skoldagen. Följden av regeringens beslut i den här frågan är att den sociala nedrustningen skyndas på även inom skolan.

Herr talman! I vpk-motionen 1732 tas det mesta av det som jag talat om här upp. Utskottet avstyrker med, tycker jag, ganska krystade motiveringar vpk:s motionsyrkanden.

I fråga om vpk:s välgrundade farhågor för att vissa kommuner skall få en försämrad resurstilldelning hänvisar utskottet till SÖ:s utvärdering. Man avvisar motionskravet på att alla kommuner skall garanteras kompensation för resursminskningen trots att det i utskottsbetänkandet heter: "Bl. a. vissa kommuner har uppgivit att det nya statsbidragssystemet kommer att leda till minskade statsbidragsbelopp. Utskottet har inte haft möjlighet att granska underlaget för uppgifterna." Hur vågar då utskottet på så lösa grunder tillstyrka regeringens proposition? Det är den fråga jag ställer till utskottets talesman.

Beträffande möjligheterna att få mindre undervisningsgrupper säger utskottet att detta går att ordna redan med nuvarande system. Då är det ju märkligt att så många lärare, elever och skoladministratörer ute i kommunerna ändå för fram det kravet så engagerat. Vi i vpk är inte tillfreds med propositionens skrivning på s. 49, där det anförs att elevutvecklingen i grundskolan som en följd av de minskade årskullarna "ger på sikt förutsätt-

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

ningar för en prövning av en sänkning av delningstalen -- --". Vi menar att beslut om en sänkning bör fattas redan nu, så att man kan få en planmässig nedskärning av elevantalet.

Att anslå speciella medel till barnens musikundervisning kan utskottet inte tillstyrka med hänsyn till det s. k. statsfinansiella läget. Men mycket annat anser man sig ha råd med. Det hörde vi bl. a. i försvarsdebatten i onsdags. Men, herr talman, vi menar att det i det svenska samhället finns pengar att ge till barnens musikundervisning – det är bara att prioritera barns och människors behov i stället för att slösa bort pengarna på sådant som är helt onyttigt och onödigt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till motionen 1732.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! Till skillnad från Lena Hjelm-Wallén tänker jag också säga några allmänna ord; jag nödgas att göra det. Jag ber om tillgift, herr talman, om jag därigenom möjligen kommer att överskrida den anmälda tiden med någon minut.

Jag tror att det är nödvändigt att vi vid det här tillfället understryker huvudinnehållet i SIA, och det gör man inte genom att frammana en bild av oenighet och oengagemang för genomförandet.

Propositionen om ett nytt statsbidrag till grundskolan betyder ett fullföljande av strävandena att genom en friare resursanvändning ge bättre förutsättningar för arbetet i skolan och därmed få till stånd en bättre skola. Det är ett led i det arbete som påbörjades genom riksdagens begäran 1970 till den dåvarande regeringen om åtgärder för att komma till rätta med arbetsmiljöproblemen i skolan. Problemen torde inte ha blivit mindre sedan dess.

I dagens morgontidningar finns uppgifter om att problemen har spritt sig från högstadiet via mellanstadiet till lågstadiet, där de på vissa håll i vårt land är mycket svåra. Förändringarna i samhället, de snabba omställningarna i och till arbetslivet, boendeproblemen, främst i de nya områdena, förändringarna i attityder, nya auktoriteter, hårdare konfrontationer allt närmare oss – allt detta bidrar till det. Tidigare mognad, hårdare tryck i förening med en ökande ensamhet mitt i myllret ökar osäkerheten för de unga.

Inom det parti jag tillhör har vi slutit upp kring skolreformerna och kring kraven på att skapa en sådan miljö för arbetet inom skolan att syftet med reformerna kan uppnås. Vi tror att det är nödvändigt att bygga på de mindre enheterna, att låta ansvaret i högre grad ligga nära dem som berörs, att pröva olika lösningar av problemen, att göra undervisningen i skolan så verklighetsnära som möjligt – för att på det sättet göra den meningsfull. Det betyder en kraftigare satsning på förankringen i närsamhället och på praktiska arbetsuppgifter.

Vi tror inte att problemen i skolan är lösta, vare sig genom en friare användning av resurserna eller genom nya former för beslutsfattande. Vi kommer att få leva med skolproblem liksom med andra problem. Men vi tror att vi genom reformer av detta slag kan skapa förutsättningar för verklig-

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

hetsnära förändringar.

Vi önskar att vi hade haft större förutsättningar rent ekonomiskt för dessa reformer. Skolan måste få kosta pengar. Men det är minst lika nödvändigt att vi får genomföra reformerna i den takt vi orkar med; annars blir det inga reformer. Vi är medvetna om att några kommer att säga även i fortsättningen att det är bristande ekonomiska resurser som är orsaken, när problemen fortsätter att dyka upp. Andra kommer att säga att de aldrig trott på reformerna.

I stort är vi ense inom utskottet – eftersom vi också i stora drag var ense vid principbeslutet, när vi kom så långt 1976. Det finns bara en reservation. Att döma av Inga Lantz anförande nyss hade det varit flera, om vpk:s styrka hade räckt till representation i utskottet. Jag återkommer till reservationen, genom vilken den socialdemokratiska delen i utskottet manifesterat sig.

Men låt mig först erinra om några ting. Utskottet har enat sig om en viss förskjutning i fråga om fördelningen av den kommunala förstärkningsresursen mellan undervisning och övrig verksamhet. Den förskjutningen står i samklang med SIA-förslaget. För mig innebär den också en markering av överlappningen mellan undervisning och annan verksamhet och en ytterligare möjlighet till inriktning mot samlad skoldag i skolor, där övergången till en sådan av olika anledningar kan dröja. Jag vill också erinra om att utskottet efter en motion av Ingemar Hallenius och Stina Eliasson pekat på den möjlighet som finns – men som tydligen inte har utnyttjats överallt – att ge förstärkning åt kommuner med många fosterbarn.

Utskottet är vidare också enigt om att sådana pengar som finns kvar på anslaget för särskilda åtgärder inom skolområdet – de s. k. SÅS-pengarna – när det nya bidragssystemet införs, kan få användas för åtgärder för elever i gymnasieskolan. Jag kan inte underlåta att erinra om värdet av detta anslag. Principerna i det, med flexibilitet och ett friare utnyttjande, har gjort att det kunnat sättas in där åtgärder behövts, och det har kunnat sättas in på ett snabbt och smidigt sätt. Det anslaget tillkom efter ideer från dem som är verksamma ute på fältet, och – låt mig säga det – det var inte helt lätt att få det accepterat.

Så till den socialdemokratiska reservationen, som jag förmodar att både Ove Nordstrandh och Linnea Hörlén kommer att ta upp. Lena Hjelm-Wallén menar att det finns skillnader i synsättet när det gäller var förstärkningsresurserna skall sättas in. Jag menar att utskottet nu liksom 1976 står bakom uttalandet att förstärkningsanordningar i huvudsak bör användas för att hjälpa elever med skolsvårigheter. Dessa svårigheter beror i hög grad på brister i baskunskaper och basfärdigheter, men självfallet finns det också andra orsaker. Att innebörden i begreppet baskunskaper-basfärdigheter inte bara är att kunna läsa, skriva och räkna, utan också möjlighet att leva i och påverka det samhälle där man måste existera, det är jag fullt ense med Lena Hjelm-Wallén om. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att också regeringen har den uppfattningen. Låt mig citera ur propositionen: ”-- ett praktiskt förverkligande av skolans ansvar för elevernas hela personlighetsutveckling.”

Jag vill också erinra om att riksdagen tidigare har uttalat att medel ur förstärkningsresursen bör garanteras för handledare vid anpassad studiegång. Jag har inhämtat att åtgärder redan har vidtagits för att detta skall kunna genomföras. Riksdagen har också uttalat att åtgärder skall vidtas för att förbättra kontakten mellan hem och skola och för inrättande av klassråd. Enligt min mening finns det ingenting som tyder på att medel inte skulle få användas för dessa ändamål.

Jag har, herr talman, den uppfattningen – och jag kan inte hjälpa det – att reservationen mera verkar vara en markering av ett oppositionsförhållande än ett tecken på skiljaktighet i sak.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Karlsson säger att vi är ense i sak, även när det gäller de socialdemokratiska yrkandena. I det läget är det litet bekymmersamt att den enigheten inte kunde klargöras i utskottet. Där hade man kunnat göra klart att synen på baskunskaper och basfärdigheter är densamma som vi gav uttryck för i vår motion och som skiljer sig från propositionens syn. Propositionen har samma skolsnäva syn på vad baskunskaper och basfärdigheter är. Vi vill på ett helt annat sätt relatera dem till vad livet utanför skolan kräver. Om Gösta Karlsson hade varit ense med oss om det under utskottsbehandlingen, hade det varit lämpligt att inskriva detta i utskottsbe-
tänkandet. Då hade vi inte behövt reservera oss.

Detsamma gäller de övriga yrkandena.

Den här metoden att man först när vi kommer till kammardebatten talar om hur eniga vi är i stället för att under utskottsbehandlingen försöka gå oss till mötes tycker jag är ett ganska dåligt sätt att driva debatten.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Alldeles nyss återgav jag från talarstolen ett citat ur propositionen, som finns intaget på s. 17 i utskottsbetänkandet. Men i det aktuella avsnittet i statsrådsprotokollet sägs det också att det bl. a. gäller att ge "den motivation för fortsatt arbete i skolan som behövs för såväl kunskapsinhämtande – – som för social träning".

Sedan kan vi ha olika uppfattningar om hur ofta man behöver upprepa uttalanden. Jag har inte ansett det nödvändigt – och det har heller inte majoriteten i utskottet gjort – att upprepa uttalanden, gentemot vilka det inte framförts någon invändning sedan dessa gjordes 1976. Jag anser fortfarande att även reservanterna borde ha gett uttryck för önskan att uppnå enighet.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Vad Gösta Karlsson nu gör är att han blandar ihop ett allmänt tal om kunskaper och färdigheter med vad som skall läggas in i begreppen baskunskaper och basfärdigheter. Jag utgår från att Gösta Karlsson inte har en så snäv syn att skolan bara skall ge kunskaper och färdigheter och utelämnat personlighetsutvecklingen. Detta finns inskrivet redan i 1 § i

skollagen, och om detta behöver vi väl inte strida.

Men nu gäller det alltså definitionen av begreppen basfärdigheter och baskunskaper, som man sedan måste arbeta vidare med i t. ex. läroplansförslagen. Jag kan inte dela föredragandens syn. Varenda gång föredraganden i propositionen använder dessa uttryck sker det i samband med resonemang om hur man skall lägga grunden för ett fortsatt skolarbete, och det sägs ingenting om att baskunskaper och basfärdigheter i första hand behövs för att eleverna skall klara sig bättre i vuxenlivet utanför skolan.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag saknar anledning att gå in på vad föredraganden kan mena med detta. Jag vill emellertid fortsätta att återge det citat ur propositionen som finns intaget på s. 17 i betänkandet. I mitt huvudanförande citerade jag följande mening: "Den samlade skoldagen med en varvning av undervisning och annan verksamhet bör ses som ett praktiskt förverkligande av skolans ansvar för elevernas hela personlighetsutveckling." Därefter heter det: "Man bör därför ge begreppen kunskaper och färdigheter en vidare innebörd än vad vi traditionellt gör. All verksamhet under skoldagen, vare sig det är undervisning eller fria aktiviteter, måste sättas in i ett pedagogiskt sammanhang."

Enligt vad jag har mig bekant har den här vidare synen på baskunskaper och basfärdigheter också tagit sig uttryck i det förslag till läroplan som nu föreligger till behandling.

MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Med anledning av propositionen 1977/78:85 om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. har Hans Jönsson och jag väckt motionen 1721 om försöks- och demonstrationsverksamhet (FoD) i anslutning till klass-, special- och ämneslärarutbildningen. Jag har också fogat ett särskilt yttrande till utbildningsutskottets betänkande nr 21.

I propositionen föreslås att nuvarande bestämmelser om särskilda skolenheter för FoD-verksamheten upphör att gälla i och med utgången av juni månad 1978, att vakanta särskilda ordinarie lärartjänster inte återbesättes fr. o. m. den 1 juli 1978 och att de sex särskilda studierektorstjänsterna avvecklas den 1 juli 1978. Jag anser det dock vara angeläget att den fria resursen och de särskilda studierektorstjänsterna för samordning och planering av verksamheten får vara kvar.

Eftersom slutrapporten från utvärderingen av FoD-verksamheten (UTFOD) har lämnats i februari i år och lärarutbildningssakkunniga beräknas framlägga sitt förslag till en reformerad lärarutbildning under 1978 – denna utredning behandlar också frågan om forskning och utvecklingsarbete inom lärarutbildningen – anser vi det vara förhastat att som föreslagits avveckla den nuvarande FoD-organisationen innan man kan överblicka de olika förslag som föreligger och som kommer att föreligga om hur man bör utforma utvecklings- och förnyelsearbetet inom lärarutbildningen.

Jag har erfarit att man på olika håll bedömt det som möjligt och nödvändigt

att göra omprioriteringar inom anslagets ram för att få till stånd en försöksanknuten lärarutbildning efter den 1 juli 1978. Därför har jag kunnat acceptera utskottets tillstyrkan till regeringens förslag vad gäller avveckling av vissa tjänster.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än bifall till utskottets förslag på denna punkt.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Med den nya konstruktionen av statsbidraget för grundskolan läggs en av grunderna för dennas omvandling till det som i dagligt tal och kanske litet oegentligt har kallats och kallas SIA-skolan. Innebörden av bokstäverna SIA fördunstar snabbt utanför fackmännens krets, och endast obegripligheten kvarstår. Förändringarna i den vidare framväxten av vår obligatoriska skola varken är eller torde bli så stora och revolutionerande att det vore motiverat med ett specialnamn. Benämningen grundskolan är tillfyllest – en grundskola i gradvis förändring.

Det nya statsbidragssystemet – det måste väl sägas – har icke varit lätt att hantera för utskottet. Runt om i landet har det på grundval av systemet friskt och tappert räknats fel då reglerna skolat omsättas i monetära termer, dvs. kalla pengar. Missförstånden har varit många, men de flesta är väl vid det här laget ändå uppklarade. Men vägen därifrån till att vilja betrakta systemet som ett provisorium, vilket man i en motion ville göra, den vägen är lång, ja, nästan ändlös. Så dåligt och så besvärligt att det icke skulle vara hyggligt användbart är icke systemet.

Erfarenheterna – de kommer säkert snart – får visa, var förenklingar syftande till större lättfattlighet, entydighet och hanterbarhet kan vidtas. För den som är allergisk mot siffror, decimaler och summeringar torde dock systemet förbli en svårforcerbar helgedom, ett slags frimureri. Åt det är inte mycket att göra.

För alla är emellertid så mycket klart att systemet kommer att medge mycket som tidigare endast funnits på önskelistan: friare användning av resurserna i de enskilda kommunerna och olika skolorna, möjligheter att mer än tidigare temporärt minska eller på annat sätt variera undervisningsgruppernas storlek, satsning på grundläggande av baskunskaper och basfärdigheter m. m.

Vad beträffar de senare, baskunskaper och basfärdigheter, har jag svårt att förstå, Lena Hjelm-Wallén, vad som ligger bakom den socialdemokratiska reservationens krampaktiga försök att konstruera en avgörande skillnad mellan propositionens och reservationens definition av innebörden i begreppet baskunskap och basfärdighet. Att det är lättast att mäta färdigheter i att läsa, skriva och räkna och ge uttryck åt det får givetvis icke medföra att man bortser från andra mera svårgripbara färdigheter och kunskaper av baskaraktär, och det görs inte heller – jag vill understryka vad Gösta Karlsson redan sagt – i vare sig propositionen eller utskottsbetänkandet. Det tjänar väl inte något till att gräla mer om det. Men det är glädjesamt att konstatera, att begrepp och verkligheter som baskunskaper och basfärdigheter nu inte längre

på socialdemokratiskt håll är tabu. Man erkänner deras existens och deras betydelse, och det måste jag beteckna som ett realistiskt framsteg.

När det gäller anpassad studiegång och handledare vid densamma anslöt sig utskottet tidigare – 1976 var det väl – till föredragande statsrådets uppfattning att det är angeläget att garantera medel för en handledare åt eleven. Angelägenheten kvarstår oförändrad enligt utskottets uppfattning, och jag förutsätter att utbildningsdepartementet är medvetet om utskottets inställning och gör vad man där kan göra åt den här saken. Något speciellt uttalande från riksdagen har alltså utskottsmajoriteten inte ansett nödvändigt.

En departementspromemoria om medinflytandet i skolan, som Lena Hjelm-Wallén också tog upp, remissbehandlas f. n. Låt oss, det gör vi ju praktiskt taget alltid annars, invänta remisstidens utgång! Sedan kommer förslag – varför skulle det inte göra det – och något speciellt uttalande är inte heller här av nöden.

En del av poesin här i landet, om inte den skönaste så dock kanske den skiraste och sköraste, utgör den s. k. läroplanspoesin. Den är väl dokumenterad i gällande läroplaner, och den skimrar stundtals skönt också i den läroplan för grundskolan som just lagts fram av skolöverstyrelsen. Man har väl haft en känsla av att poesin blommat friskt också i och kring SIA-betänkandet och SIA-skolans himmelska urbild. Av den poesin finns ingenting kvar i propositionen 85 och utbildningsutskottets betänkande nr 21 innevarande riksmöte i nådens år 1977/78. En återgång har skett till prosan och till verkligheten, och det är den vi skall forma så gott vi kan. Därmed föreligger den yttersta och nödvändiga förutsättningen för ett genomförande av de förändringar av grundskolans arbetssätt som vi nästan undantagslöst är ense om.

Men på det nya statsbidragssystemet skall så följa en ny läroplan och ett nytt betygssystem. Där väntar troligen motsättningar av ett helt annat slag än de obetydliga som dykt upp vid behandlingen av grundskolans bidragssystem. Ett osäkerhetsmoment av betydande dimension som jag inte vill underlåta att peka på – Lena Hjelm-Wallén gjorde det också – är att man hittills inte lyckats komma överens med lärarna i en rad frågor inför reformstarten. Bl. a. har förslaget om skolnämnder och deras beslutsbefogenheter mötts med minst sagt skepsis. Frågan om arbetstidsavtal avancerar med snigelfart.

Jag skall inte här och nu uttala mig om var felet eventuellt kan ligga, om det ligger någonstans, utan vill endast koncist och ganska kallt konstatera att får man inte från början helt och fullt lärarna med sig på för dessa rimliga och antagbara villkor, då löper det hela risk att bli styckevis och delt. Ingen poesi i världen kan ersätta deras engagerade insatser, och en förutsättning för sådana är givetvis att skolans personal både har och känner sig ha inflytande.

Till slut några kommentarer kring två s. k. övriga frågor i betänkandet: Margit Sandéhn har berört en av dem. Det är väl knappast för mycket sagt att detta att FoD-verksamheten ganska abrupt skulle upphöra mottogs med bestörtning på många håll, och det trots att det finns delade meningar om

värdet av verksamheten; det har ju inte varit någon hemlighet. Också åtskilliga inom utskottet ställde sig litet undrande; Margit Sandéhn och Hans Jönsson är ju exempel på sådana som undrade. Utskottet biträder propositionsförslaget men kan väl – som jag tolkar inställningen – knappast tänka sig en lärarutbildning i framtiden som inte på något sätt är försöksanknuten. Det måste, som utskottet säger, ankomma på högskolorna och lärarutbildningsutredningen att finna en ersättning för den nuvarande FoD-verksamheten – förhoppningsvis bättre. Departementet är väl på det klara med den saken och tar sitt ansvar också där.

Den andra övriga frågan, som jag till allra sist vill beröra, gäller tillhandahållande av läromedel åt elever i enskild skola. För kommunerna föreligger icke skyldighet till sådant tillhandahållande, men frivilligt åtagande förekommer. Frågan bör enligt utskottets mening tas upp i den pågående översynen av enskilda skolors ställning i skolväsendet, och det är givetvis helt i sin ordning.

Till detta har Per-Olof Strindberg och jag i ett särskilt yttrande endast velat lägga den synpunkten, att har en skolstyrelse godkänt en skola i enlighet med skollagens föreskrifter, så att barn i kommunen har rätt att fullgöra sin skolgång där, måste väl ändå därav som en ganska logisk och självklar konsekvens följa att barnen vid en sådan skola får del av de förmåner som kommunen beviljar övriga barn. Jag har svårt att finna att en åtskillnad här är försvarbar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i alla delar.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandhs anförande speglar en mycket stark tilltro till regeringen, också i frågor där regeringen bevisligen inte har följt upp SIA-reformen från 1976. Detta gäller t. ex. den anpassade studiegången, tystnaden om hem-skolasamverkan och inte minst klassråden. Herr Nordstrandh säger att man får vänta på promemorian om medinflytandet i skolan. Men den behandlar ju skolnämnderna, och skolnämnder har ingenting med klassråd att göra – det är en helt annan fråga.

Det är en vanlig metod att avstyrka förslag med hänvisning till någonting helt annat. Så är det också beträffande synen på baskunskaper och basfärdigheter. För att visa vad det är vi har reagerat emot vill jag citera från propositionen på s. 62 – det återfinns också i utskottsbetänkandet: "Jag vill särskilt betona vikten av en resursfördelning som medför att basfärdigheterna grundläggs och befästs så tidigt som möjligt, bl. a. för att ge den beredskap och den motivation för fortsatt arbete i skolan som behövs för såväl kunskapsinhämtande och färdighetsträning som för social träning. Eftersom brister i basfärdigheter förstärker skolsvårigheterna på högre stadier kan sådana insatser av förebyggande karaktär på sikt minska antalet elever med skolsvårigheter."

Detta är alltså den skolnäva synen på baskunskaper och basfärdigheter som jag har talat om. Vi vill ha en mer vidgad syn. Om utskottsmajoriteten

hade delat vår uppfattning, så hade man ju kunnat skriva in det. I stället hänvisar man till en annan del av propositionen, där det talas om skolans uppgifter – att det är mer än att ge kunskaper och färdigheter. Det är mycket vackra ord som står där, och vi instämmer i dem. Men de handlar inte om baskunskaper och basfärdigheter. Jag tycker att vi skall hålla begreppen isär en aning.

Sedan gjorde herr Nordstrandh mig väldigt besviken genom att instämma i föraktet för övergripande mål och riktlinjer och kalla dem för "poesi". Det är ju just det föraktet som har skapat osäkerheten om vilka övergripande normer, samlevnadsregler osv. som skall finnas i skolan. Skolkonservativa grupper har alltid gått till storms emot dessa övergripande mål och riktlinjer och kallat de första sidorna i läroplanerna för snömos, poesi osv. Är det sedan att undra på att en stor del av lärarkåren och eleverna har svårt att veta vad det är som skall gälla beträffande normer? Det är de övergripande målen och riktlinjerna som i stället borde ges.

Jag beklagar verkligen om herr Nordstrandh har den här synen, och jag skulle önska att han ändrade sig.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ove Nordstrandh påstår att det inte blir någon resursminskning för någon kommun. Men enligt utskottsbetänkandet har ju ändå vissa kommuner uppgivit att det nya statsbidragssystemet kommer att leda till minskade bidragsbelopp. Utskottet säger också att man är mycket osäker på den här punkten; man har inte kunnat granska underlaget för siffrorna.

Vi från vpk betraktar detta statsbidragssystem som ett provisorium, så länge som kommunerna inte kan garanteras att de inte får en resursminskning och så länge som staten inte tar sitt ansvar.

SIA-skolan kommer inte att kunna genomföras utan att man får ökade resurser för detta i kommunerna. En rektor sade till mig, när vi diskuterade SIA-skolan: "Här ute i mitt rektorsområde har vi ännu inte kunnat genomföra 1962 års läroplan. Hur skall vi då kunna genomföra SIA utan extra tilldelning av medel?"

Vi menar i vpk att man givetvis måste anslå extra medel specifikt för att kommunerna skall kunna genomföra SIA-skolan – det är helt nödvändigt. Vi menar också att för att man skall kunna garantera en likvärdig utbildningsstandard i hela riket borde staten påta sig huvudansvaret för skolkostnaden i dess helhet, så att kommunerna inte drabbas av den kostnadsjakt som nu har börjat också inom skolan. Det statsbidragssystem som vi diskuterar i dag är en teknisk reform, och det har också klart sagts ut. Kommunerna skall inte få mera pengar, varken totalt sett eller speciellt för SIA-skolan. Det här bidragssystemet betyder en viss förenkling rent administrativt, men det ger inte ett öre mer till kommunerna och det innebär inte heller någon ändring av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Därför blir det nödvändigt att betrakta systemet som ett provisorium. Det tror jag kommer att visa sig ganska snart. Hur skall man nu kunna genomföra SIA-skolan som ställer så pass stora krav på kommunerna – om man verkligen menar någonting med

det hela? Man har t. o. m. tagit bort det mycket lilla bidraget till föreningsaktiviteter, och det har väckt stor bestörtning ute i kommunerna.

Jag betraktar riksdagens och regeringens ställningstagande när det gäller de ekonomiska resurserna som ett rent sabotage mot SIA-skolan. Det blir helt nödvändigt att ställa medel till förfogande, om man skall få ut någonting av SIA-reformen.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Det tjänar väl inte mycket till, Lena Hjelm-Wallén, att vi fortsätter diskussionen om vad basfärdigheter och baskunskaper innehåller och vad de inte innehåller. Jag ser ingen annan utväg än att statsrådet, om hon så önskar, får försöka att pedagogiskt bättre än Gösta Karlsson och jag övertyga Lena Hjelm-Wallén om att hennes misstankar är ogrundade.

Nu beskylldes jag för förakt för övergripande mål, och det hade jag inte väntat. Jag är poesiälskare. Det går inte att dra slutsatsen att jag föraktar det som uttrycks på ett poetiskt språk med dess svepande, poetiska vändningar.

Jag har den uppfattningen att det är för mycket skönmålning i formuleringarna när det gäller vissa av de övergripande målen. Men detta innebär inte på något sätt att jag inte skulle vilja ha övergripande mål. De är helt nödvändiga och skall givetvis vara övergripande och inte specificerade. Men man får akta sig för att göra den sköna målning som poeterna för sed hava, som är estetiskt utomordentligt tilltalande att läsa och begrunda men som alltså icke ger underlag för ett utförande i verkligheten.

Så var det klassråd, som inte finns med i departementspromemorian. Den saken har jag nog klar för mig, och jag litar också på Lena Hjelm-Walléns uppfattning härvidlag. Ingenting hindrar emellertid att man har sådana och att man organiserar sådana. Om jag inte är felunderrättad – min underrättelsekälla är en i grundskolans arbete mycket förfaren lärare – är detta helt möjligt. Jag tycker inte att det är nödvändigt att riksdagen gör ett speciellt uttalande om inrättande av klassråd. Det går att ordna saken ändå, och det tycker jag man skall fortsätta med.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det är möjligt att inrätta klassråd, och begreppet klassråd finns redan i nu gällande läroplan. Men det är inte det det handlar om, utan vi vill ytterligare trycka på i denna fråga. Riksdagsbeslutet om att klassråd skall inrättas fattades för två år sedan, men ingenting har därefter hänt. Jag menar att det är viktigt att alla elever får vara med och ta ansvar och också får ett ordentligt medinflytande i klassrumssituationen. Jag vill därför inte bara sitta med armarna i kors och vänta på att något skall hända utan vill på det ställe där man kan agera, nämligen i riksdagen, säga ifrån att något bör göras i denna fråga.

De övergripande målen och riktlinjerna skulle vara skönmålningar och estetiskt tilltalande formuleringar. Jag vet inte om jag håller med om att de är estetiskt tilltalande, men det är riktigt att de speglar en hög ambitionsnivå.

som det ofta är svårt att nå upp till i skolan. Jag tycker inte att vi skall sänka denna ambitionsnivå utan i stället försöka att konkret ange hur man skall handla för att så långt som möjligt fullfölja dessa intentioner. SIA-reformen är ett sätt att försöka hjälpa skolpersonal och andra berörda i skolan att förverkliga dessa mål.

Jag är glad över att herr Nordstrandh något tog avstånd från den uppfattning som jag fick av hans syn på de övergripande målen, men fortfarande finns det kvar en föraktfull nyans av att det är fråga om skönmålning. Det är viktigt att vi understryker att de övergripande målen och riktlinjerna är det viktigaste som skolan har att arbeta efter. Även om de delarna av läroplanen är uttryck för höga ambitioner, skall vi försöka förverkliga dem.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Ja, jag läser kanske litet för mycket poesi och spårar måhända därför sådan även där den alltså inte skulle vara till förmån. Jag vidhåller ändå, Lena Hjelm-Wallén, att jag tycker att det är väl mycket poesi i vissa avsnitt av läroplanerna, t. o. m. i det förslag som nyligen framlagts.

Lena Hjelm-Wallén tycks hysa en övertro på central ordergivning, och det är väl det som det ytterst rör sig om i frågan om klassråden. Det finns ju möjligheter att inrätta sådana. Initiativ till sådana tas, och jag tycker att sådana kan inrättas allteftersom önskemål uppstår regionalt och lokalt. Det rimmar ju väl med överflyttandet av en del uppgifter till det regionala system på skolans område som vi nu har. Jag tycker att det går bra ihop.

Jag är naturligtvis inte främmande för central ordergivning, men om jag hade framfört en sådan tanke skulle jag väl ha blivit beskyddad för att hysa förakt för de lokala och regionala initiativen. Det har jag alltså nu eftertryckligt visat att jag inte hyser. Tvärtom tror jag på sådana initiativ. Jag vill också för att undvika missförstånd säga att jag inte betecknar dem som poesi.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Det beslut, som kammaren snart skall fatta med anledning av propositionen 1977/78:85, för oss ännu ett steg närmare SIA-skolans förverkligande. Det kommer att ge de konkreta ramarna för den decentralisering av beslutsfattandet som vi hoppas skall kunna bidra till en lösning av de problem som vi på olika sätt mött i fråga om skolans inre arbete. Det är en lång process av tålmodigt arbete, som skall ge resultat den 1 juli i år. Olika grupper som är direkt berörda av skolans arbete i sin vardag, lärare, elever, föräldrar har sedan länge uttalat önskemål om åtgärder för att råda bot på de problem som framför allt grundskolan dras med. Dessa problem kan inte klaras enbart med ekonomiska medel, inte ens främst den vägen. Därtill behövs ett personligt engagemang, som kan forma det samspel mellan olika berörda parter som måste till för att skolan skall kunna ge en tillfredsställande undervisning och social fostran.

Vad framtiden kommer att kräva i fråga om kostnader för SIA-skolan är

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

ovisst. Under en följd av år har nya arbetsuppgifter tillkommit för personalen. Vi vet inte i dag vad detta förhållande kan ha för konsekvenser för ett väntat arbetstidsavtal, men det är klart att pengar kostar det. Det är nog också säkert att SIA-skolan inte blir mindre arbetskrävande än vår nuvarande skola, snarare tvärtom, och arbete skall alltid betalas.

Inom skolöverstyrelsen har färdigställt ett förslag till ny läroplan för grundskolan, som nyligen presenterats. Det skall nu ut på remissbehandling. Av förhandskommentarer att döma kommer det att råda delade meningar om åtskilligt som jag inte här skall beröra. Jag vill bara ta upp kostnadsaspekten. Skolöverstyrelsen och Kommunförbundet har här redovisat skilda uppfattningar, och jag tror att det är viktigt att vi i detta avseende får en realistisk bedömning av vilka kostnader den nya läroplanen drar med sig.

Ytterligare en faktor vill jag nämna när det gäller kostnaderna för den framtida skolan. Och det är betygsfrågan. Vi har undan för undan minskat antalet betygstillfällen och ersatt den skriftliga betygsgivningen med samtal mellan lärare, föräldrar och elever. Själv ser jag positivt på denna utveckling. Vi får också räkna med att framtidens skola fortsätter på den inslagna vägen. Men därvid är det viktigt att markera, att om vi på muntlig väg skall kunna få en tillfredsställande kommunikation med och stimulans till eleverna, som på ett meningsfullt sätt skall kunna hjälpa eleverna vidare i livet, så kostar det tid, och tid är pengar.

På detta sätt är våra möjligheter att förverkliga goda idéer i skolans värld i flera avseenden beroende av de ekonomiska resurser samhället kan ställa upp med. Låt oss på den punkten hoppas att vi går mot ljusare tider.

Jag skulle också vilja uttrycka min tillfredsställelse med att man inom departementet nyligen tillsatt en arbetsgrupp som skall syssla med de grundläggande normer vi vill att skolan skall förmedla till eleverna. Vi har i vår kultur en rik fond av gemensamma värderingar, som ytterst vilar på respekten för den enskilda människan som en unik varelse med rätt för henne att utveckla sin särart med den inskränkning som hänsynen till medmänniskans lika rätt medför. I ett samhälle som är så komplicerat som vårt och med inflytelser från så många håll är det viktigt att vi gör klart för oss på vilket sätt och i vilken utsträckning vi vill föra vårt gemensamma arv vidare.

Debatten här i dag har också gällt skolans demokratisering. Vi är alla medvetna om att vi vill ha en demokratiskt arbetande skola. Till detta hör att vi vill ha klassråd för att ge eleverna möjlighet till inflytande över sin skolsituation och för att träna dem att bära det ansvar de senare under sin levnad skall visa i samhällslivet. Här har, som det sagts, riksdagen också beslutat att sådana klassråd skall inrättas. Utskottet har inte som Lena Hjelm-Wallén påstod som vanlig metod att hänvisa till något annat när det vill motivera sina ställningstaganden. Tvärtom gör vi vid avstyrkande av s-motioner helt relevanta hänvisningar. Därför ber jag att här få citera s-reservationen: "Eftersom nuvarande regering inte gjort några insatser för att få till stånd ökat elevinflytande och ett elevansvar i klassrumssituationen bör riksdagen uttala att klassråd skall inrättas redan 1978/79." Vi har i utskottet gjort följande hänvisning: "Enligt vad utskottet erfarit finns i enlighet med

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

detta beslut föreskrifter om klassråd intagna i det förslag till ändringar i skolförordningen som nu är under beredning i regeringens kansli.”

Det är detta som utskottet hänvisar till och som vi alltså anser vara en motivering för att vi i dag vet att klassråd verkligen kommer att inrättas.

Jag kan gå vidare och ta upp en annan sak som också nämndes. Försök med den anpassade studiegången efterlystes. Jag vill då hänvisa till en skrivelse från skolöverstyrelsen, daterad den 27 december 1977, Föreskrifter för försök med anpassad studiegång vid grundskolan läsåret 1977/78. Skrivelsen innehåller inte mindre än fem paragrafer, men jag har här bara valt ut den fjärde, som jag vill läsa upp:

”För elev på högstadiet kan hela eller delar av utbildningen inom den anpassade studiegången förläggas inom eller utanför skolan. Under sådan tid skall eleven ha handledare på arbetsplatsen.”

Vi har också talat om kontakterna mellan hem och skola, vilka – såsom tidigare nämnts – utgör en annan form för skolans demokratisering. Man kan ta del av regeringens tankar i detta avseende i det förslag till skolnämnder som lagts fram från departementet i en promemoria, benämnd Medinflytande i skolan. Enligt detta förslag skall skolnämnderna vara sammansatta av elever och personal och i vissa fall skall också föräldrar ingå. Här är alltså en möjlighet till nära kontakter mellan skola och hem. Vi har väl också i den kommande skolan att räkna med en utökad användning av metoden med kvartssamtal och med personliga samtal i annan form mellan lärare och hem.

Jag vill i det sammanhanget säga att jag inte alls tror att några nära kontakter mellan hem och skola kan nås enbart med hjälp av givna föreskrifter och beslutsformer som är reglerade i skolstadga eller på annat sätt, utan att det här också krävs en god vilja från båda parter – från både hem och skola – för att det skall bli det väl fungerande samspel mellan hem och skola som åtminstone jag anser vara nödvändigt för att SIA-skolan på ett riktigt sätt skall kunna fungera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande den anpassade studiegången tror jag att det inom skolöverstyrelsen finns stor förståelse för att handledare måste utses på arbetsplatserna när elever har anpassad studiegång, men vad vi har kritiserat är ju regeringens handläggning av frågan, när regeringen har medgivit sådana försök under innevarande läsår. Det har varit försök där man inte har beaktat de förutsättningar för anpassad studiegång som riksdagen år 1976 slog fast. Detta är allvarligt, och det är det som vi kritiserar. Därför behövs ånyo ett riksdagens uttalande.

Anpassad studiegång är en åtgärd som måste hanteras med mycket stor varsamhet för att ungdomarna inte skall stötas ut och få sämre möjligheter till utbildning än andra grupper.

Beträffande klassråd hänvisade fröken Hörlén till att det pågår arbete inom departementet. Också jag nämnde att det har utlovats att man i förordnings-

form skall införa begreppet klassråd. Vi hörde dock nyss att det kanske inte var så viktigt med klassråd – några centrala initiativ kanske inte behövs, sades det, utan det kunde räcka med att invänta lokala och regionala initiativ. Det är just den synen som jag är rädd för. Jag anser att vad vi på centralt håll kan göra är att dels slå fast att klassråd bör inrättas, dels förmå regeringen och därmed SÖ att sätta i gång arbetet att ge tips och råd om hur denna verksamhet skall fungera. Klassrumsdemokrati är svårt. Det är visserligen ingen nyhet, men det är en svår sak att handha, och därför måste centrala myndigheter – både regeringen och SÖ – lägga manken till och göra sin insats.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörlén började med att säga att det nya statsbidragssystemet för oss ett steg närmare SIA-skolan. Jag betvivlar mycket starkt riktigheten av det påståendet.

Hon säger vidare att SIA-skolan kommer att kosta mer, och det är ett märkligt uttalande. Om utskottet inser det vore det befogat att se till att kommunerna får ökade resurser för att genomföra SIA-skolan, och att det blir en helt ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun, där staten tar sitt ansvar.

Linnea Hörlén säger att man inte klarar skolproblemen bara med ekonomiska åtgärder, och det är sant. Vi har från vpk påtalat att det behöver vidtas många andra åtgärder på skolområdet. Bl. a. måste betygen tas bort för att vi skall få en skola som fungerar för alla elever. Vi behöver en annan form av undervisning med varvning av teori och praktik. Det behövs ett annat innehåll i undervisningen, en helt annan pedagogik än vi har i dag. Det behövs en ökad lärartäthet, och lärarna skall arbeta i arbetslagsform. Det behövs minskade undervisningsgrupper i skolan, ett samarbete mellan hem och skola, en elevmedverkan där all undervisning skall planeras i samråd med eleverna, och för det behövs speciella klassråd.

Det här är åtgärder som vpk under många år har föreslagit i motioner, men motionerna har tyvärr alltid blivit avslagna av borgerliga partier och av socialdemokrater i denna kammare. För att man skall att kunna genomföra dessa åtgärder behövs det emellertid också pengar och ökade resurser. Vi menar alltså att man i dag ute i kommunerna inte klarar av den nuvarande skolans problem – Gösta Karlsson påpekade att skolproblemen nu har krupit ända ner i lågstadiet – utan att vidta åtgärder och utan ekonomiska medel, och man klarar inte heller av SIA-skolan.

Det är märkligt att ingen hittills i denna debatt har kunnat förklara för mig hur man skall kunna genomföra SIA-skolan som ställer så pass stora krav på kommunerna i olika hänseenden – personalmedverkan, lokalutnyttjande, olika aktiviteter i anslutning till skoldagen – utan att få ett enda öre till det.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Lena Hjelm-Wallén vill jag säga att faktum kvarstår att s-reservationen påstår att regeringen inte har gjort några insatser för att öka

elevinflyttandet. Det är märkligt mot bakgrund av de hänvisningar jag tidigare har gjort.

Inga Lantz tar upp mitt uttalande att vi har kommit ett steg närmare SIA-skolans förverkligande, och det betvivlar Inga Lantz. Det är också märkligt. Vi kommer fr. o. m. den 1 juli att få ett decentraliserat beslutsfattande, som är förutsättningen för många av de förändringar vi hoppas skall ske inom skolans värld.

När det gäller kostnaderna vill jag understryka att jag förde ett mera nyanserat resonemang på sikt, och jag talade om att SIA-skolan inte blir mindre kostnadskrävande än den nuvarande skolan. Det tror jag är ett påstående som vem som helst här i kammaren skulle kunna göra.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är precis som jag säger beträffande klassråden, nämligen att regeringen inte har gjort någonting. Att man nu lovar att detta skall behandlas i en förordning som skall komma så småningom, har vi inte sett resultat av än. Vad jag talar om är alltså dagens fakta.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar verkligen att man kommer ett steg närmare SIA-skolan med detta provisoriska statsbidrag – man måste betrakta det som ett sådant. Det är bara en teknisk förändring, i och för sig en förbättring, men det ger ju inte några ytterligare medel.

Jag skulle vilja fråga Linnea Hörlén: Vad är det värt att ha ett decentraliserat beslutsfattande, om man inte har råd att förverkliga de beslut som man fattar? Jag håller med om att det är viktigt att kommunerna får möjlighet till ett ökat lokalt inflytande, men de måste också få pengar till att genomföra de beslut som man fattar, och det får de ju inte. Det är sagt att det här inte skall kosta mer pengar, och redan i dag är kommunerna hårt ansatta till följd av de ekonomiska förhållanden som råder.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även om vi inte har sett de papper som departementet har existerar de ändå i sinnevärlden. Vi har i utskottet fått redovisat att de finns. Då kan man inte påstå att ingenting har gjorts.

Till Inga Lantz, som frågade vad det är värt att ha en reform som innebär en decentralisering av beslutsfattandet när man inte får mer pengar att använda, vill jag säga att det dock finns möjligheter att använda de pengar man har på ett mer effektivt sätt genom de beslut som fattas lokalt. Vi skall också vara medvetna om att detta är en reform som får genomföras successivt ute i kommunerna i den takt som de ekonomiska resurserna tillåter.

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Den yttersta orsaken till det betänkande vi nu behandlar är de problem i skolan som ursprungligen aktualiserades genom motioner här i riksdagen. Alarmerande rapporter hade kommit från skolorna ute i landet.

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

och efter åtskilliga sådana här framstötar motionsvägen tillsattes SIA-utredningen. Den lade fram sitt förslag för några år sedan, och på det förslaget bygger den nu aktuella propositionen om statsbidrag till SIA-skolan.

Under den tid som gått har ju problemen ingalunda lösts, utan de är fortfarande lika svåra – ja, kanske är de ännu svårare i dag än när frågan först väcktes här i riksdagen.

Det nu föreliggande förslaget visar otvivelaktigt en strävan att försöka komma till rätta med problemen. Vad man kan anmärka på är att i stort sett endast den organisatoriska sidan och den ekonomiska sidan – och de är viktiga – tagits upp, medan det inte gjorts någon verklig analys av själva orsakerna till de svårigheter som råder. När vi talar om exempelvis alkoholproblemen är vi alltid noga med att hänvisa till just orsakerna till problemen. Men i det här fallet har man glömt att göra en analys. Man har undvikit att tänka på själva reglerna för hur skolan skall fungera.

Det som händer inom skolan i dag är ju inte något unikt för skolan, utan det har sin motsvarighet i hela samhället. Problemen ligger väsentligt djupare än i den organisatoriska apparaten. De hänger samman med hela utvecklingen i samhället. Man kan därför inte isolerat lösa problemen i skolan eller vänta sig att skolan skall åstadkomma det som samhället i övrigt misslyckats med.

Skolan kan själv inte lösa problemen, utan här måste politikerna, hemmen och skolan gemensamt känna sitt ansvar.

Politikerna har kanske under de senaste åren inte riktigt känt sitt ansvar på detta område. I den stora förändring som skett inom skolan och samhället har man inte nog allvarligt övervägt vad man skulle avlägsna från resp. tillföra skolan. Så t. ex. har också politikerna varit med om att medverka till att ordet fostran fått en negativ betydelse, så att man inte längre vill använda det. Ordet fostran är i sig positivt, och man kan ifrågasätta om det är möjligt att vara det förutan på något område som har med ungdomar att göra.

Jag avser med "fostran" bl. a. att det gäller att lära ungdomarna att ta hänsyn till de regler som måste gälla för människans liv och för samlevnaden människor emellan. Att leva utan klara regler på skolans område är lika otänkbart som att det svenska ishockeylaget före sin avresa till Prag skulle ha ordnat allt det ekonomiska och organisatoriska men sedan, när spelet började, inte alls skulle bry sig om reglerna och domaren. Reglerna är inte till för att förstöra spelet utan för att spelet skall kunna fungera.

Statsrådet Mogård är värd en eloge för sitt initiativ att tillsätta den s. k. normgruppen. Jag hoppas att den skall kunna tillföra debatten och skolan något positivt.

Jag lyssnade i går morse till den tidiga morgonandakten, som den här veckan leds av broderskapare. En man som blev kristen när han var 18 år svarade på frågor om församlingen och arbetsplatsen. Om församlingen sade han: Där får jag min andliga fostran genom bibelstudier, och där upplever jag trygghet. Om arbetsplatsen sade han: De kan skratta åt mig någon gång, men när de har problem och känner sig ensamma, då vill de samtala. Det är samma erfarenhet överallt.

Vi glömmar ofta bort att livet inte är någon dans på rosor, inte ens i tonåren.

Problem och ensamhet gör behovet stort att få någon att kunna tala med. Och här kommer jag till min motion, som jag följt upp med ett särskilt yttrande. Där har jag bl. a. sagt att trots allt det positiva som skolan erbjuder kämpar många ungdomar med svåra problem. Det gäller för dem att lösa livsfrågorna, att finna livets mening. Och just detta att finna livets mening är ju, i sina olika aspekter, en av de största och djupaste frågorna för ungdomar i tonåren. Valet av yrke kan t. ex. vara mer påfrestande än vi tänker oss för en ung människa, inte minst i vår tid med dess komplicerade samhällsliv. Det är inte säkert att det finns en arbetsuppgift som väntar när man är färdig med sina studier.

Allt detta skapar naturligen problem för de unga, och vi vet att det i icke ringa utsträckning förekommer alkohol- och narkotikamissbruk bland skoleleverna. Det har också blivit alltmer vanligt att eleverna skolkar från undervisningen. Mot denna bakgrund framstår det helt klart att behovet av verkliga ledstjärnor för skolungdomarna är stort, och här får samhället inte tveka när det gäller att ge ungdomarna all den hjälp som kan ges för att lösa problemen.

I motionen har vi rest frågan: "Varför har inte skolungdomarna tillgång också till en präst/pastor eller en kurator med positiv inställning till och utbildning för att ge hjälp och vägledning i svåra situationer, när lärarnas, läkarnas och de vanliga skolkuratorernas insatser inte räcker till?"

Mer och mer framträder behovet att få hjälp med livsfrågorna hos ungdomarna. Jag möter det när jag är ute och talar om dessa frågor. Jag möter det i personliga samtal med ungdomarna. Jag möter det från ungdomar i skolklasser som besöker riksdagen. För tio år sedan var det tuffa frågor skolklasserna ställde. Det är inte alls samma attityd från ungdomarnas sida i dag.

Jag hade strax före jul en upplevelse som jag sent skall glömma. En skolklass ifrån Stockholm var på besök. Vi samtalade länge om tonåringarnas problem. En flicka på 18 år sade med tårar i ögonen: När skall ni politiker lära oss vad som är livets mening?

Jag skickar den frågan vidare. Det är den som bränner på ett alldeles särskilt sätt.

Utskottet har inte tillstyrkt motionen, men jag hoppas att regeringen skall tillmötesgå våra krav.

I detta anförande instämde Allan Åkerlind (m) och Josef Axelsson (m).

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag har lyssnat på debatten och gjort några anteckningar och skall ta upp några av de frågor som debattörerna berört. Jag kommer inte att gå in i någon partipolitisk polemik – den socialdemokratiska reservation som har fogats till betänkandet har Lena Hjelm-Wallén talat om, och den debatten betraktar jag nu som avslutad.

Låt mig först ta upp en punkt i Ove Nordstrandhs anförande. Jag instämmer i att det nu kan vara dags att försöka avveckla begreppet SIA-skolan. Det har varit ett arbetsnamn. Det är ju inte särskilt logiskt att tala om

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

skolans-inre-arbete-skolan. I budgetpropositionen används beteckningen SIA-skola, och om vi från utbildningsutskottet nu lovar att i fortsättningen försöka avstå från den beteckningen kanske regeringskansliet kan göra detsamma. I stället talar vi om den grundskola som vi nu håller på att reformera och som det nya statsbidragssystemet handlar om.

För de läsare av kammarens protokoll som inte är särskilt insatta i riksdagens sätt att arbeta är det kanske viktigt att vi framhåller att det naturligtvis är många frågor som gäller denna reformering av grundskolan som inte behandlas i utskottsbetänkandet och som vi inte talar om i dag. Förklaringen till det är enkel, nämligen att vi i dag bara behandlar statsbidragssystemet – själva reformen i övrigt fattade riksdagen beslut om i maj 1976. Därför blir den här diskussionen något begränsad. Ute i landet är man på många håll i färd med att genomföra det riksdagsbeslut vi då fattade. Nu kommer riksdagen att fatta beslut om hur vi skall beräkna det statliga bidraget till kommunerna.

Vpk vill att riksdagen skall uttala att dagens beslut är ett provisorium. Något sådant uttalande behövs inte. När en genomgripande förändring sker av ett bidragssystem är det – det ligger i sakens natur – ingen av oss som kan säga att reformeringen därmed är färdig. Det är möjligt – det har sagts av flera talare och det står i utskottets betänkande – att vi kommer att upptäcka att det behövs justeringar. Då ligger det ingen prestige i detta – då är det självklart att vi kommer att medverka till lämpliga justeringar.

Utskottet har under sitt arbete – vi har väl dessutom alla stött på det runt om i landet – upplevt att många kommuner menar att de får väsentligt minskade bidrag. Det har varit en ganska förvirrad diskussion. Trots resursknapphet osv. tillförs den svenska grundskolan rätt många nya friska miljoner genom detta beslut. Någonstans måste de hamna. Det kan inte vara så att alla förlorar på affären. På grund av att den teknik som används är svår har många kommuner räknat fel. Vi har under diskussionernas gång förstått att det inte är så illa ställt som man på sina håll från början trodde.

När man inför ett system som är så schabloniserat som det här kan man dock inte undgå att det på något håll kan bli negativt resultat – inga drastiska förluster för någon kommun, men alla kan, med hänsyn till att det här är ett schabloniserat system, naturligtvis icke få förstärkningar. På några håll kan det bli litet mindre pengar.

Jag tror inte det är så farligt. Men jag vill gärna säga att om det skulle visa sig att systemet slår drastiskt fel, så får vi fundera på det igen och ta upp nya diskussioner, och det är jag övertygad om att man från kanslihuset också är beredd att göra. Tyvärr måste man konstatera att det är olyckligt – det torde vi kunna vara överens om – att denna viktiga utbildningspolitiska reform skall träda i kraft vid en tidpunkt då vi har det så besvärligt i samhällsekonomin. Vi är i Sveriges riksdag inte överens om orsakerna till dessa besvärligheter, och jag går inte in på den diskussionen, men så mycket torde vi kunna vara överens om som att vi går in i ett budgetår med det största budgetunderskottet i modern historia och med besvärligare problem för kommunerna än kanske någonsin tidigare. Vi har en situation där folkhushållets totala

resurser av olika skäl inte har ökat utan minskar. Då är det inte så lätt att genomföra ett system som innebär att nya resurser skall tilldelas någon sektor av samhällslivet. Vi har ju bundit oss för stora resursinsatser när det gäller vården av de gamla och utbyggnaden av barnomsorgen.

Jag beklagar, Inga Lantz, men vi kan inte genomföra ett statsbidragssystem som inte tar hänsyn till de samhällsekonomiska förhållandena. Med den samhällsekonomiska situation vi nu befinner oss i går det inte att stå här i Sveriges riksdag och utlova nya, mycket stora bidrag till kommunerna. Utskottet erinrar i sammanhanget om det utredningsarbete som pågår på det här området och om att relationerna mellan staten och kommunerna ekonomiskt sett inte är låsta för framtiden. Vi diskuterar nytt skatteutjämningsystem, och det pågår även diskussion om relationerna mellan stat och kommun. Dessa relationer kommer att förändras i framtiden, och detta kommer i sin tur självfallet att också påverka det bidrag vi här talar om.

Jag vill gärna beklaga att genomförandet av denna reformering av grundskolan på grund av det ekonomiska läget kommer att ske i en långsammare takt än vi från början hade hoppats. Men det bör sägas ifrån att kommunerna inte skall låta sig nedslås av detta. Jag skulle vilja råda dem att sätta i gång och genomföra denna reform successivt, i takt med att resurserna tillåter det. För min del vill jag ha sagt att detta i hög grad är en fråga om ekonomiska resurser, men det är självfallet också så att det inom ramen för de resurser som vi nu tilldelar skolväsendet finns stora möjligheter att göra justeringar och förbättringar. Finessen med denna reform är ju bl. a. att man lokalt skall kunna genomföra de förändringar som med hänsyn till de lokala förhållandena och även med hänsyn till enskilda individer är möjliga att göra inom ramen för bidragssystemet.

Herr talman! Jag är just nu oroad över mycket av det som händer inom det svenska skolväsendet. Jag har fått rapporter som tyder på att situationen på många håll i landet är mycket allvarlig. Den reform vi nu diskuterar löser naturligtvis inte dessa problem, men den kanske kan medverka till att man åstadkommer förbättringar. Därför är det angeläget att vi så snart som möjligt kommer i gång med reformeringen av grundskolan.

Under debatten har det talats om de allmänt övergripande målen, som finns angivna i grundskolans läroplan. Även jag har många gånger kunnat konstatera att de som är engagerade inom skolan är osäkra när det gäller dessa övergripande mål. Många tycker att de är luddiga, och andra känner en vannmakt inför möjligheten att realisera dem. När någon framför liknande tankogångar till mig, brukar jag för min del alltid säga att målet för grundskolan är som jag upplever det en vision om ett samhälle som är bättre än det vi har nu, och att det är skolans plikt att försöka medverka till att upprätthålla den visionen. Ett sådant samhälle kommer vi säkerligen aldrig att kunna uppnå, men vi måste sträva efter att hjälpa unga människor att i varje fall drömma om det. Det är ett verkligt demokratiskt samhälle jag då tänker på, ett samhälle med respekt för alla människor, ett samhälle med jämlikhet och jämställdhet, ett samhälle där vi tror på solidaritet med andra folk och kulturer och där vi accepterar olikheter och skilda uppfattningar i

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

religiösa, politiska och andra frågor.

Herr talman! Vi har en mycket lång väg att vandra, och vi har många svåra problem att lösa ute i vårt skolväsende. Det är min förhoppning att vi inför nästa läsår med hjälp av den reform som träder i kraft till sommaren får möjligheter att ta några steg fram emot de mål vi eftersträvar.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr började med att säga att han inte hade för avsikt att gå in i någon partipolitisk polemik. Det tycker jag är ett märkligt uttalande av en socialdemokratisk utskottsordförande.

Sedan fortsatte han att säga att man inte behöver, såsom vpk föreslår att man skall göra, uttala att detta är ett provisorium. Samtidigt konstaterade herr Alemyr att justeringar kan komma att behövas. Skillnaden mellan oss är tydligen att vpk inser att det här bidragssystemet inte är till fyllest och därför vill göra dessa justeringar redan i dag, så att kommunerna får tackning för de ekonomiska utgifter som SIA-skolan kommer att föra med sig.

Vidare sade herr Alemyr att han inte trodde att det var så farligt med de här resursminskningarna. För dem de berör tror jag emellertid att de blir ganska kännbara.

Stig Alemyr argumenterade mot vpk genom att säga att man inte kan genomföra ett nytt statsbidragssystem utan att ta hänsyn till samhällets totala kostnader och resurser. Det är naturligtvis helt riktigt. Men vi i vpk har ju aldrig godkänt den ekonomiska politik som de övriga partierna här i kammaren vill föra. Vi ställer inte upp på den. Vi anser att den ekonomiska politiken inte skall utgå från företagets och näringslivets behov av vinster utan från barnens och andra människors behov. Vi protesterar mot att man tillåter en kapitalflykt på 4 à 5 miljarder kronor och att man godtar en skatteflykt på 10 à 20 miljarder kronor per år. Vi godtar inte heller de höga försvarskostnaderna, som vi debatterade i onsdags. Jag tycker att man kan ställa vårt krav på ett anslag för kommande budgetår på 50 milj. kr. till den kommunala musikskolan i relation till att det motsvarar en och en halv dags försvarskostnader i vårt land.

Vi är inte heller med om att sänka arbetsgivaravgifterna, något som frånhänder den svenska ekonomin hundratusentals miljoner, som skulle kunna användas bl. a. till att genomföra en nödvändig skolreform, den SIA-skola som vi i dag talar om.

Vi i vpk har alltså helt andra utgångspunkter när vi här i kammaren diskuterar resursfrågor än vad Stig Alemyr och de borgerliga partiernas företrädare har. Jag tycker att det är litet genant att Stig Alemyr slår följe med borgerliga politiker och inte tar den resursminskning för kommunerna som det här faktiskt är fråga om på allvar.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är helt medveten om att det i Sveriges riksdag råder djupa motsättningar när det gäller den ekonomiska politiken. Men det är inte den debatten vi för i dag. Nu gäller debatten hur stor del som skall anvisas till

grundskolan av de resurser vi får genom den ekonomiska politik som en majoritet av riksdagen fattar beslut om. Då tvingas utbildningsutskottet att ta hänsyn till de ekonomiska realiteterna, och det är det vi har gjort.

Jag har talat här som representant för utskottet, som har presenterat ett betänkande i 31 punkter. Vi är eniga på alla punkter utom en.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev förvånad när jag läste betänkandet och fann att det bara fanns en socialdemokratisk reservation. Jag hade nämligen trott att socialdemokraterna hade menat litet mera allvar med vad de sagt i de utbildningsdiskussioner vi haft här i kammaren och även med den motion de väckt. Jag tycker att man suddar över de motsättningar som borde finnas mellan socialdemokratin och de borgerliga partierna.

Självfallet måste vi ta hänsyn till de ekonomiska realiteterna när vi i dag skall fatta beslut om detta statsbidragssystem. Men det hindrar inte att vi måste påtala och protestera mot att de ekonomiska resurser som finns i vårt land används på ett felaktigt sätt. Jag är förvånad över att man på socialdemokratiskt håll så enkelt går förbi det förhållandet att det finns resurser att finansiera den här reformen lika väl som andra nödvändiga reformer i vårt samhälle. Det är bara det att resurserna slösas bort på onödiga och onyttiga saker.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande suddas det inte alls ut några motsättningar. Men det byggs heller inte upp några nya, onödiga motsättningar.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Vi har nu i två timmar debatterat utbildningsutskottets betänkande 1977/78:21, men jag har hittills inte hört någon talare nämna ett enda ord om skolhälsovården. I och för sig är jag inte speciellt förvånad.

Skolhälsovården är en resurs som finns inom skolan, men som väldigt få talar om. Den har ändå fått 26 sidor i propositionen och 4 sidor i betänkandet. Jag vill här tala för avsnittet vissa skolhälsovårdsfrågor, där jag i motionen 1977/78:1726 har två speciella förslag, vilka jag kommer att yrka bifall till.

Det är naturligtvis förenat med avsevärda svårigheter att tala mot ett enigt utskott i denna fråga, men den är så viktig för alla skolsköterskor i landet och även för folkpartiet, som under många år drivit den i riksdagen, att jag tar kammarens tid i anspråk för en redogörelse.

Skolhälsovårdens kvalitet är i hög grad beroende av skolsköterskornas möjligheter att fullgöra sina arbetsuppgifter. Den utredning som tillsattes den 7 februari 1974 för att utreda skolhälsovårdens innehåll, organisation och huvudmannaskap lade fram sitt betänkande den 16 augusti 1976. Ordförande i utredningen var nuvarande utbildningsministern Jan-Erik Wikström. Tyvärr hör propositionen, som nu lagts fram på grund av betänkandet, inte till Jan-Erik Wikströms del av utbildningsområdet och har alltså inte kunnat

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

fullföljas av honom.

Propositionen 1977/78:85, som statsrådet Mogård lagt fram och som ligger till grund för det betänkande vi nu behandlar, har på de grundläggande punkterna ej följt upp utredningens goda intentioner.

Skolhälsovården är den äldsta fungerande delen i skolans elevvård, men också den hårdast belastade. Eleverna kommer till skolhälsovårdsmottagningen inte bara för att få hjälp vid sjukdom och olycksfall. Skolhälsovården är också en systematiskt förebyggande vård som regelbundet kontrollerar elevernas hälsotillstånd. Dessutom söker många elever upp skolans hälsovårdsmottagning för att få hjälp med problem av många slag och för att få tala med någon som de känner och har förtroende för.

Skolsköterskan har den stora fördelen i sitt arbete att lära känna alla elever eftersom alla passerar skolhälsovården vid något tillfälle varje år. Det är för eleverna en självklar rättighet att söka skolhälsovårdens hjälp, och det väcker inte något uppseende eftersom det är en verksamhet som är en naturlig del i skolans liv.

I fråga om mål och innehåll har utredningen, remissorganen, propositionen och utskottets betänkande inga delade meningar. Man ser skolhälsovården som en del av den samlade elevvården och som en verksamhet, vilken har till uppgift att följa elevens totala utveckling. Satsningen på en ökad omsorg till kontrolleleverna eller, som man föredrar att kalla dem, elever med särskilda brister i hälsotillståndet och satsningen på en intensifierad medicinsk studie- och yrkesvägledning är utmärkt. Men detta medför ingen minskning av arbetsvolymen för sjuksköterskorna. Tvärtom. Man skär visserligen ner läkarundersökningarna i högstadiet till en läkarundersökning i årskurs 8 i stället för undersökning av skolläkare i årskurs 7 och årskurs 8. Detta medför en ökad arbetsbelastning för skolsköterskan, eftersom hon får mer arbete med kontrollelever vid studieövergången i årskurs 7, då eleverna oftast kommer från en annan skola och skall inlemmas i högstadiet, och likaså vid avgången från högstadiet till gymnasiet. Att arbetsboken försvinner är enbart av godo. Den har dåligt fyllt det ändamål den var tänkt för. Den har i bästa fall någon gång visats upp för arbetsgivaren men sällan fyllts i på arbetsplatsen. Den innebar dessutom en avsevärd arbetsuppgift för skolsköterskan.

Den intensifierade muntliga medicinska studie- och yrkesvägledningen till elev och föräldrar kan på ett mycket bättre sätt fylla sin uppgift så att ingen hamnar i ett olämpligt och olyckligt yrkesval och yrkesutbildning.

När det gäller skolhälsovårdens lokalisering finns det inga delade meningar om att skolhälsovården skall ha sina lokaler i skolan, även om den i enstaka fall kan integreras med utanför skolan liggande hälsocentral. Jag anser att det vore olyckligt om man ej slår vakt om den grundläggande principen att för att få en effektiv och god skolhälsovård måste skolhälsovårdens lokaler vara centralt belägna inom skolbyggnaden. Med målinriktningen en samlad elevvård, varav skolhälsovården är en viktig bit, bör den fungera i skolan, inte utanför densamma.

Antalet elever per skolsköterska har utredningen och många remissinstanser ansett vara viktigt att fastställa till 800 per heltidsanställd skolskö-

terska. Ända sedan år 1944 har det i skolförordningen fastställts att det på en heltidsanställd skolsköterska ej skall ankomma mer än 1 500 elever i grundskolan och 1 200 elever i gymnasieskolan. Nu skall inga föreskrifter eller anvisningar i detta avseende utfärdas vare sig i skolförordningen eller i de föreskrifter och anvisningar som de centrala myndigheterna utfärdar.

I propositionen påpekas svårigheten med att centralt reglera personaltätheten för skolsköterskorna. Det betonas med rätta en rad andra förutsättningar, t. ex. antalet skolenheter, stadier, antalet elever med handikapp, geografiska avstånd mellan skolorna, sociala strukturer i ett rektorsområde m. m. Det hade dock varit en styrka om man i propositionen hade kunnat fastna för en rekommendation om högsta elevantal per heltidsanställd skolsköterska till max 800 elever, om man nu ansett sig förhindrad att ålägga kommunerna ett tvång i detta fall. Genomsnittet för landet per heltidsanställd skolsköterska är 1 244 elever. För att kunna meddela en skolhälsovård enligt det mål och de riktlinjer som propositionen står för, är detta ett orimligt högt antal.

I praktiken betyder det att de kommuner som har insett skolhälsovårdens stora betydelse i den samlade elevvården och redan har sänkt elevantalet kommer att fortsätta på samma linje med hänsyn tagen till de nya arbetsuppgifter som tillkommer och ytterligare minska antalet. I de kommuner där man är mer kallsinnig, och där arbetsförhållandena för skolsköterskorna är utomordentligt svåra i dag, kommer det att bli hårda MBL-förhandlingar på varje tjänst. En central rekommendation hade helt säkert på ett mycket mjukare sätt kunnat föra med sig en för elever, skola, föräldrar och skolhälsovårdspersonal bättre situation. Med de problem som finns i dagens skola borde det vara en förnuftig och ekonomiskt god investering att sänka elevantalet per skolsköterska. Det förtroendekapital som skolhälsovården åtnjuter borde bättre förvaltas än som nu sker.

Låt mig återge vad nuvarande utbildningsministern Jan-Erik Wikström uttalade när utredningsförslaget lades fram: Under arbetets gång har jag blivit mer och mer övertygad om att skolsköterskan är den främsta trygghetsfaktorn i skolans elevvårdande arbete.

Hade det inte varit något för utbildningsutskottet att ta fasta på, inte minst när den nya grundskolan nu skall genomföras? Under många år har också Svensk sjuksköterskeförening och Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund hävdat det utomordentligt angelägna i att skolsköterskor och skolläkare får sådana möjligheter och förutsättningar att de kan fungera på ett effektivt sätt, både från hälso- och sjukvårdssynpunkt, för den enskilde eleven och för att de själva skall känna tillfredsställelse med sitt arbete. I skrivelse till Konungen år 1968 och vid uppvaktning hos dåvarande utbildningsministern 1970 framfördes krav på en begränsning av elevantalet till 800 elever per heltidsanställd skolsköterska. Det är alltså tio år sedan. Sedan dess har det tillkommit många nya arbetsuppgifter, så 800 elever är ett mycket rimligt krav. Man anser också att för att få en likartad kvalitet på skolhälsovården inom samtliga kommuner är det helt nödvändigt att det föreslagna elevantalet fastställs i skolförordningen. Detta är alltså vad de

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

fackliga organisationerna anser.

När det gäller skolsköterskans och skolläkarens arbetsuppgifter finns det detaljerade anvisningar, och det åligger befattningshavarna att utföra arbetet enligt föreskrifterna. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp 26 punkter, men det finns så många, ganska omfattande punkter som reglerar och styr arbetet. I dessa redogörs för arbetsuppgifterna, och därtill kommer en hel del andra anvisningar.

Man är alltså inte främmande för att utfärda centrala anvisningar och riktlinjer för arbetets bedrivande, men när det gäller centrala rekommendationer beträffande personaltätheten undandrar man sig helt t. o. m. den svagaste viljeyttring i form av en rekommendation. Det är, herr talman, på något sätt en avgrund mellan lära och liv.

I propositionen är huvudmannaskapet en het potatis. För skolsköterskornas del är ett fortsatt primärkommunalt huvudmannaskap att förordas. I propositionen har man inte tagit ställning till huvudmannaskapet på längre sikt. Dock säger man att det t. v. skall vara primärkommunalt i avvaktan på hälso- och sjukvårdsutredningens förslag. Landstingen har redan nu så stora uppgifter att de inte kan klara av ännu ett arbetsområde, och därför anser jag att det hade varit till fördel för eleverna, för skolan och för skolhälsovårdspersonalen, om huvudmannaskapet i vad gäller skolsköterskorna lagts på primärkommunerna. Utskottet tillstyrker propositionens förslag om att huvudmannaskapet *tills vidare* skall åvila kommunerna, men vi vet inte hur det blir i framtiden. Att SÖ framgent skall vara central tillsynsmyndighet över skolhälsovården är positivt, men då borde SÖ också leva upp till sitt ansvar i stil med vad jag tidigare anförde.

Herr talman! Det vore åtskilligt mer att säga i denna så viktiga fråga för våra barn och ungdomar, men tiden medger inte detta.

Kostnaderna för att gå på utredningens förslag hade inneburit 25 milj. kr. för en utökning av antalet skolsköterskor med 400 nyanställda under en period på fem år, att vara genomförd läsåret 1981/82. En utökning av läkarinsatsen hade enligt beräkning kostat 10 milj. kr.

Med tanke på de stora ungdomsproblem vi har i samhället och vad det kostar att försöka bota alla de skador en social missanpassning och ett beroende av alkohol och narkotika för med sig är det av största vikt att satsa resurser på det förebyggande arbetet. Ser man på de stora kostnaderna och även på de enskilda människornas situation är 35 milj. kr. en blygsam summa på en femårsperiod. Det är mot bakgrund av det anförda jag yrkar bifall till motionen 1977/78:1726, vari hemställas,

”att riksdagen beslutar anhålla om att regeringen utfärdar en rekommendation angående ett maximalt antal elever per heltidsanställd skolsköterska till 800, samt att huvudmannaskap i vad avser skolsköterskorna får åvila primärkommunerna”. Detta innebär också avslag på punkterna 22 och 23 i utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Ingegärd Fränkel, Karl Bengtsson, Britta Bergström, Kersti Swartz, Ylva Annerstedt, Margareta Andrén, Bertil Dahlén och Eva Winther (samtliga fp).

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar den uppfattningen att det vore värdefullt om man hade ett mindre elevantal per skolsköterska än f. n. Men den här diskussionen gäller inte den frågan utan vad vi egentligen menar när vi fattar beslut om en decentralisering av beslutsbefogenheterna.

Decentralisering är säkerligen för många av dem som nu reste sig upp och instämde i det föregående anförandet ibland ett honnörssord. Men den här gången passar det inte. Nu kräver man statligt reglerade bestämmelser. Och det intressanta, herr talman, är att det är så ofta detta händer. Det låter bra att tala övergripande om att nu låter vi kommunerna få bestämma, men när det blir fråga om praktisk verksamhet litar man inte på kommunerna utan då skall man i stället statligt reglera. Det har vi i utbildningsutskottet inte velat vara med om. Vi menar att nu lägger vi ett stort och tungt ansvar på landets kommuner, och då är det upp till dem att söka lösa frågan om skolhälsovården så bra som möjligt, klara problemet med elevtäteten på det sätt kommunen orkar med och anser vara lämpligt. Vi avvisar alltså idén att här ålägga kommunerna att arbeta på ett visst sätt, när vi i övrigt gör en skolreform som i så utomordentligt stor utsträckning lägger beslutsfunktionerna lokalt, ute hos kommunerna.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är nästan rörande med utbildningsutskottets tillit till kommunerna i den här frågan. Jag är ledsen att jag inte kan instämma i den.

Sedan propositionen framlagts har jag haft samtal med åtskilliga skolsköterskor. Skolstyrelserna har väntat på propositionen och funnit att den rekommendation som har gällt sedan 1944 – alltså en mycket antik rekommendation; stora förändringar har skett i skolans arbete och i skolsköterskans och skolläkarens arbetsuppgifter – tas bort och inte ersätts med någonting. Man har inte uppfattat det så att nu skall vi leva upp till förväntningarna och göra det riktigt bra, utan man har uppfattat det så att nu står det ingenting – alltså kan det bli vid 1944 års beslut. Det är faktiskt så det fungerar i verkligheten i kommunernas trängda ekonomiska läge.

Jag har varit så hovsam i min motion att jag inte har begärt en reglering, utan jag har begärt en rekommendation. Jag tror ändå att det är mycket viktigt att det står någonting – en rekommendation. Man ser väldigt gärna på en sådan – det finner vi om vi t. ex. ser på hur kommunerna fungerar när det gäller Kommunförbundets rekommendationer.

Det hade varit värdefullt om utbildningsutskottet hade kunnat tillstyrka vårt förslag. Det hade inneburit stora fördelar för våra elever. Om vi verkligen menar någonting med att vi vill ge dem en bättre elevvård, då skall vi ta vara på de resurser vi har i skolan – och de finns i hög grad inom skolhälsovården.

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Margot Håkansson slår nu in öppna dörrar. Det är ju ingen av oss som har sagt att det inte är viktigt att eleverna får omvårdnad under sin tid i skolan. Ingen har sagt någonting om att det inte är värdefullt med skolsköterskor etc. Vi talar ju om någonting helt annat, vi diskuterar i vad mån vi centralt skall tala om för kommunerna vad de skall göra. Om det är rörande eller inte får väl andra bedöma, herr talman, men vi håller ju nu på att bli överens om att överföra till kommunerna mer och mer att besluta om, bl. a. på skolans område.

Vad som skiljer utbildningsutskottet från Margot Håkansson och dem som instämde i hennes första anförande är att vi har en annan syn på i vad mån kommunerna är vuxna denna decentralisering. Därvidlag tror utbildningsutskottet på kommunerna.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror visst att kommunerna försöker. Men är man i ett trängt ekonomiskt läge inte tvungen att ta en utgift och finns det inte någon form av blygsam pekpinne – och tas vad som funnits förut bort utan att det lämnas någon ersättning – då blir resultatet i många kommuner tyvärr negativt. Jag säger inte att det blir det i alla kommuner. I många kommuner tror jag att man verkligen uppskattar den resurs som skolhälsovården innebär. Tyvärr har många i dag inte insett det rätta förhållandet utan tror att man kan lägga på befattningshavare hur många nya arbetsuppgifter som helst och ändå ha en fungerande elevhälsovård.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det kommer att bli barnens år 1979 – jag har fått brev om det. Barnens år – det låter löftesrikt. Låt oss se! Med intresse ägnade jag mig åt läsning i UbU 21, som handlar om 7 760 000 000 kr. till grundskolan. Jag kommer till s. 3. Vad är detta? "Kommunen måste kunna visa att verksamhet pågår för eleverna under de delar av skoldagen då undervisning inte pågår." Kommunen måste kunna visa att verksamhet pågår! "Denna verksamhet skall bedrivas i enlighet med de mål och riktlinjer för skoldagen som regeringen senare skall fastställa." Här har jag i mitt manuskript dristat mig till att sätta ut kommatecken mellan satserna – förlåt! "Bedrivas", ordet väcker tankar. Verksamhet – för vad? Tillverkas något, framställs något? Vad vill man?

Mål för skoldagen, riktlinjer? Finns inte!

Det är lång väg. Djupt oroad talade utskottets ordförande om visioner och drömmar. Jag förstår honom fullkomligt. Mål skall senare fastställas. Men verksamhet bedrivs. 7 760 000 000 kr. Inte mål än, inte riktlinjer – men vad det kostar vet vi.

Skolan är en verkstad för en bättre värld, och vi väntar på riktlinjer.

Skola det var förr riktlinjer och mål, t. ex. 1842. Skola det har betytt utbildning, undervisning, fostran, karaktärsdaning. Givetvis föräldrat! Skolan det var kunskaper, examen och betyg. Jag minns att det var fest den 1

juni med kabbeleka och andra blommor i skolsalen. svensk flagga och fina kläder. Föräldrart givetvis!

Fostran, kunskaper och betyg. Mål och riktlinjer icke fastställda – men undervisning och kunskaper? Nej. Fostran och normer? Nej. Auktoritet? Nej. Lärare – ja, benämningen finns, men i praktiken är hon/han på sin höjd jämställd, kamrat. Pelle, Bibbi eller ett öknamn.

Skoldagens innehåll – en reaktionär fråga.

Det är närmast fråga om förvaring av vissa personer, tycks det mig. Placering i 5 timmar och 20 minuter på lågstadiet – lågstadiet, får man verkligen behålla ett sådant ord? 6–8 timmar på mellan- och högstadiet.

Jag finner på s. 1 i det senaste numret av tidningen Från Riksdag § Departement följande: "Ny läroplan för grundskolan. Arbets sättet i skolan måste bli mer undersökande, experimentellt och verklighetsförankrat. Det säger skolöverstyrelsen ---." Det är upplysande.

Om riktlinjerna och målen står det: undersökande. Betyder det att fakta inte framläggs för eleverna längre, utan att de själva får leta efter dem?

Experimentellt – skolan brinner och sprängs i luften eller springer i luften – vi får inte antyda någon gärningsman. Nog är det verklighetsförankrat.

Den verklighet som sedan länge präglar oss i Sverige är materialistisk. Inga påståenden, inga lärosatser, ingen katekes tillåts – men *en* tes är helig: Människan är ett däggdjur. Hon skiljer sig från andra däggdjur genom ett "sapiens" i artnamnet. Det betyder förnuftig, förständig.

Det betyder ytterst att människan inte har någon själ – inte i den betydelse ordet på sin tid hade i kristenheten.

Och då blir också frågan om mål och riktlinjer egentligen meningslös. Etik förutsätter att någonting står över människan, att hon har ett ansvar och att hon skall redovisa för sitt liv. Däggdjur behöver inte räkna med någon dom.

Inomvärldsligt behövs dock en viss ordning – förlåt ordet! – och i s-reservationen skriver man om "deras" – elevernas – "möjlighet att påverka och leva i dagens och morgondagens samhälle och där fungera som yrkesutövare och samhällsmedlem". Det är ordning.

Funktion i dag och i morgon – det var mycket. Men finns det intet mer? Den fråga som Sven Johansson hade mött om meningen möter jag oupphörligen.

I kommunen Vimmerby läste jag för några år sedan på en skolbyggnad: "Gudsfruktan är vishetens begynnelse." Har man mejslat bort det nu? I läroplanen står det inte, och verksamheten bedrivs nog inte enligt denna bibelvers – när verksamhet pågår. Kommunen måste kontrollera om den pågår.

Vi har något bättre än bibelverser och tro i dag – vi har barnomsorg. I min postlåda låg i går kväll en tidning i färg, där man möttes av uppmaningen: "Du ställer väl upp första maj?" Ställer upp för vad?

Jag läser: "Barnen är vår gemensamma framtid. Därför är deras uppväxtvillkor en angelägenhet för oss alla." Även för barnen? undrar jag.

"Barnens behov måste i större utsträckning påverka samhällsplanering och

arbetsliv." Jaså, det var de vuxnas villkor det djupast gällde. Här säger jag nästan som Inga Lantz – jag hoppas att hon inte menar att jag uttrycker det felaktigt: Huvudsaken är ju ändå barnen.

"Barnomsorgen är en annan viktig fråga för föräldrarna. Samhället måste ställa upp." Ja, där kommer orden "ställa upp" igen. Ställa upp för vad? Samhället? Men föräldrarna då? – Var är mamma?

Det var min fråga när jag som fem-, sex- och sjuåring kom in där hemma.

Jag fortsätter att citera: "Därför måste barntillsynen byggas ut." Ja, här har vi det viktiga ordet "tillsyn". Verksamhet pågår över hela linjen i Sverige. Tillsyn behövs.

Det är snålblåst och isig april. Gång på gång ser jag skockar med småbarn vid hållplatser, på utflykt – en del tysta, en del surrande. De ser vilsna ut. Men de har tillsyn, män och kvinnor med betalning.

Var är mamma?

Hur kommer barnen att fungera i dagens och morgondagens samhälle? Vi ställer upp. Skolan ställer upp. De unga ställer upp på Sergels torg och Centralen omsider.

Nästan alla talare har använt ordet "problem" i dag. Jag menar att problemets lösning är den gamla bibelversen Ordspråksboken 1:7.

Experiment, verklighetsförankring, 5 timmar och 20 minuters verksamhet. Tillsyn. Det är dumt att vara orolig, att ha en klump i halsen vid Ängbyplan i aprilsnön och snålblåsten vid anblicken av de tillsedda.

Ja, apropå det, varför talar jag här i dag? Jo, det är med anledning av motionen 1167 av Sven Johansson m. fl., c. m, fp, om den andliga vården i skolan, dvs. om andlig vård och vägledning inom skolans ram.

Så befängt. Homo sapiens. Givetvis är motionen avslagen. Andlig vård när det gäller, som det heter, att fungera i dagens och morgondagens samhälle? Regeringen skall fastställa mål och riktlinjer.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall vara mycket kortfattad. Jag noterar att Tore Nilsson kom upp i talarstolen ett år och elva månader för sent. Det var i maj 1976 som riksdagen fattade det beslut om reformering av grundskolan som kallades SIA-reformen. Det är det beslutet som refereras på s. 2 och 3 i utbildningsutskottets betänkande. Jag begär inte att Tore Nilsson skall lära sig den här tekniken, men det som vi talar om på s. 3 är en liten bit av grundskolereformen, den som kallas Beslut om den samlade skoldagen. Det är bara en liten del av det hela som ännu inte ens börjat införas i kommunerna.

Möjligen kan jag, herr talman, trösta Tore Nilsson litet om jag säger att devisen på Tullportsskolan i Vimmerby fortfarande står kvar.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Som alla förstår var mitt anförande inte något angrepp på Stig Alemyr. Jag tyckte att han var mycket förståndig, när han talade om att han inte ville vidga motsättningarna. Men jag vill säga till Stig Alemyr att jag

också tidigare deltagit i debatterna. Det är nu kanske 13 år sedan jag under en annan regering här i riksdagen frågade om det inte skulle bli oro om vi glömde bort denna devis som, enligt vad vi hörde av Stig Alemyr, glädjande nog står kvar i Vimmerby. Jag menar – det är min personliga övertygelse – att när vi i dag med oro ser på läget i Sverige och anslår miljoner till skolan och tänker på det inre arbetet, har vi ändå glömt det allra väsentligaste.

Jag tror att en mängd ansvariga i denna kammare och även ute i landet oavsett politiskt parti inom sig känner och ofta uttrycker detta: Vad hjälper allt det andra vi ger barnen, om de inte ser någon mening i livet och om de inte orkar fungera? Det var anledningen till mitt lilla försök att här fråga efter mål och riktlinjer.

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Mål och riktlinjer för grundskolan har riksdagen antagit. Det gäller dels övergripande mål och riktlinjer, dels läroplaner ämne för ämne. Denna målsättning förändras inte ett spår genom den statsbidragsreform som riksdagen skall fatta beslut om i dag.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Om nu mål och riktlinjer redan är fastställda måste ju det som står på s. 3 i utskottsbetänkandet vara fel. Det skulle då bara gälla pengarnas användning.

Herr Alemyr har påstått att kommunen har större frihet. Jag kan inte läsa utskottets betänkande på annat sätt än att dessa ord om de fastställda målen och riktlinjerna gäller just innehålllet i skolan.

Talmannen anmälde att Stig Alemyr anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har full förståelse för om utskottets ordförande var kortfattad i sin kommentar till Tore Nilssons inlägg. Det skulle naturligtvis vara intressant att gå in i en debatt med Tore Nilsson, men jag tror inte att det skulle tillföra utbildningen särskilt mycket. Vi får bara hoppas att han inte är kvalificerad att ingå i statsrådet Mogårds normgrupp.

Jag har gått upp för att säga ett par ord om motionen 1724, där vi har krav på att man inlemmar vuxenutbildningen i skolhälsovården och dessutom krav på att man utfärdar rekommendationer för en bättre synvård genom bl. a. ett samarbete mellan ögonläkare, optiker och speciallärare. I olika sammanhang har jag och flera andra motionärer tagit upp frågan om vuxenutbildningen, där vi pekat på den diskriminering som denna utbildning fortfarande är utsatt för. Vi hade i år en motion angående översyn av statsbidragsreglerna för lokaler och utrustning. Det var andra, om inte tredje, året å rad. I år förstärktes den motionen med att man tog in samma krav i vår partimotion. Och så, det lyckades. Riksdagen beslöt att göra en översyn och begära ett förslag där man utan dröjsmål skulle se över gällande regelsystem för finansiering av

Fredagen den
28 april 1978

*Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.*

skolbyggandet. Det är ett steg på vägen mot att likställa vuxenutbildningen med annan utbildning. Det kvarstår en del punkter som utgör skönhetsfläckar, t. ex. särbehandlingen av den grundläggande undervisningen i svenska, som kallas allåbeteriseringsundervisning för t. ex. handikappade och invandrare. Den motionen avsågs i år. Den avsågs även förra året, trots att också skolöverstyrelsen då två år å rad pekat på nödvändigheten av att inte särbehandla denna undervisning. Handikappade och invandrare är ju grupper av människor som har stora svårigheter i vårt samhälle, men de drabbas nu av särbehandlingen. Det kan väl inte vara samhällets mening att det är riktigt att göra på det viset? Det är alltså inte fråga om några stora kostnader för att likställa denna undervisning. Kan vi därför möjligen räkna med att denna skönhetsfläck försvinner i nästa års budget?

Vad som skett med Komvux och skolhälsovården är litet underligt, i första hand med hänsyn till att skolhälsovårdsutredningen har arbetat, i andra hand med hänsyn till vad som har skrivits i propositionen och nu senast i utbildningsutskottets betänkande.

Vuxna elever i gymnasieskola och folkhögskola tas av regeringen och utskottet med i skolhälsovården, men de elever som tillhör Komvux tas inte med där. Jag tror inte att de vuxna eleverna ute i våra kommuner förstår motiven bakom denna särbehandling. Jag kan som ett exempel ta att två vuxenstudier kommer från samma familj – de kan t. o. m. vara make och maka – och att den ena av dem när behov föreligger mycket enkelt och praktiskt kan gå till skolhälsovården, som kanske finns i samma skola där de studerar, medan den andra måste söka sig ut bland allmänpraktiserande läkare för att få den hjälp som behövs, med de avbrott och den tidsutdräkt som det naturligtvis då kommer att medföra. Bestämmelsen är alltså ett hinder för utbildningen, och jag tycker att den är synnerligen orättvis. Det hade inte varit särskilt märkvärdigt att ta in också dessa grupper i skolhälsovården.

Jag skall citera från s. 25 i utbildningsutskottets betänkande nr 21. Där står:

”Skolhälsovårdsutredningens uppdrag omfattade skolhälsovården i grundskolan och gymnasieskolan. Enligt sina direktiv var utredningen dock oförhindrad att även ta upp frågan om behovet av skolhälsovård på folkhögskolor och inom kommunal vuxenutbildning. Utredningen valde att avgränsa sitt uppdrag till att avse skolhälsovården i grundskolan och i gymnasieskolan samt i folkhögskolan. Utredningen ansåg att eleverna i den kommunala vuxenutbildningen har behov av sådana hälso- och sjukvårdsinsatser som bör tillgodoses utanför skolan.”

Hur kan utredningen veta att i det givna exemplet en i familjen har behov av ”sådana hälso- och sjukvårdsinsatser som bör tillgodoses utanför skolan” men inte den andra? Det är ju rena struntpratet och fullständigt ogenomtänkt.

Jag kan inte instämma med Margot Håkansson när hon beklagar att skolhälsovården har överförts från statsrådet Wikström till statsrådet Mogård – det båda statsråden tycks vara samma andas barn när det gäller viljan att

tillgodose svaga gruppers behov!

Nu låter också departementschefen lura sig till samma dumma motivering som anges här, och – vad värre är – även utskottet faller för den. Kommunförbundet och Stockholms kommun har däremot i sina remissvar visat vad kommunerna egentligen vill på detta område, och även skolöverstyrelsen har tagit upp samma synpunkter. Man kan emellertid inte utan vidare förutsätta att kommunerna tar initiativ i den här frågan, och därför kan de behöva rekommendationer.

Gävle kommunfullmäktige fattade ett beslut om att vuxenutbildningen skulle ingå i skolhälsovården så sent som den 3 innevarande månad – men Gävle är en kommun med egen socialdemokratisk majoritet, och då kan man ju lita på kommunerna!

Den andra delen av motionen gäller synvården i skolan, som inte är bra. Utifrån det interpellationssvar jag fick för en tid sedan av statsrådet Mogård och utbildningsutskottets skrivning hoppas jag bara att skolöverstyrelsen äntligen får råg i ryggen att lämna rekommendationer som väcker prestige-laddade ögonläkare. Optiker och speciallärare har på detta område nått ganska långt, men ögonläkarna hävdar fortfarande, enligt skolhälsovårdsutredningens betänkande s. 220, följande: "Binoculärt läsprov på nära håll synes vara av ringa intresse och behöver därför icke utföras." Vågar skolöverstyrelsens överläkare ge rekommendationer som blir en pekpinne åt ögonläkarkåren?

Herr talman! Mot ett enigt utskott avstår jag från yrkande.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Rektor Åke Gillström började med att kommentera mitt anförande. Hans ord var icke genomtänkta – han hade haft för kort tid på sig. Jag måste verkligen fråga mig om han kan mena att det jag begärde "icke skulle tillföra undervisningen något väsentligt" – denna övergripande norm, detta som fanns en gång i vårt folk. Det bevisar i så fall riktigheten i det jag anförde, att hela den grupp, med bl. a. Stellan Arvidson, som stod bakom skapandet av den moderna skolan, var av den meningen att det andliga och det som har att göra med etiken skall föras åt sidan. Jag hade alltså rätt när jag påstod att det var så.

När det gäller normgruppen behöver inte rektor Gillström vara orolig. Det är mer troligt att han kommer att bli medlem i den.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jo, jag menade vad jag sade. Jag tror inte att man tillför utbildningsfrågorna särskilt mycket genom att gå i polemik med en man som är så reaktionär i sin uppfattning när det gäller dessa frågor som Tore Nilsson är. F. ö. skulle jag naturligtvis inte vilja tillhöra den där normgruppen, och jag vidhåller att Tore Nilsson inte alls är kvalificerad att komma in i den, för då måste den gruppen komma ganska snett.

Det är synd att blanda in Stellan Arvidson i detta sammanhang, som Tore Nilsson gör. Stellan Arvidson är min gamle rektor och lärare, och jag tycker

han bör få ett bättre öde än att komma in i en så reaktionär debatt som Tore Nilsson vill föra.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Rektor Stellan Arvidson och jag blev goda vänner under hans tid i andra kammaren. Han respekterade min uppfattning. Han delade den inte, men vi talade om dessa frågor. Jag vill inte nedvärdera honom – jag säger bara att hans uppfattning var det han uttryckte i en artikel långt efter det han lämnade riksdagen. Rubriken på artikeln var ungefär: Befrielse från kristendomen betyder människans frigörelse. Det är naturligtvis fullt tillåtet i Sverige att ha den uppfattningen, men min uppfattning är att det är en katastrof för Sverige, och om den förverkligas måste vi ha andra normer. Jag skymtar den totalitära staten när vi måste gå in med planer och hård övervakning på alla områden. Jag hade trott på demokratin – demokratin med kristet förtecken.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Greppet att föra in den totalitära staten i sammanhanget är ju inget nytt grepp när det kommer från moderathåll. Vi har upplevt det också från andra borgerliga partier, t. ex. före valet 1976. Det kanske är mindre vanligt att man för in det på utbildningens område, och jag tror att om Tore Nilsson får tänka efter – han kanske också har haft litet tid att tänka – så kommer han till en annan uppfattning.

Tore Nilsson säger att Stellan Arvidson och han var mycket goda vänner, och det betvivlar jag inte alls. Jag har inte ett dugg emot Tore Nilsson som person: jag uppskattar honom också. Men de synpunkter han kommer med som politiker kan jag aldrig instämma i, i varje fall inte de han har lagt fram här i dag.

Talmanen anmälde att Tore Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén redovisade i sitt anförande den osäkerhet som råder beträffande statsbidragssystemet och det ekonomiska utfallet för kommunerna. Låt mig ta några konkreta exempel från kommunerna i Göteborgsregionen. De har räknat på det nya systemet. Resultatet av beräkningarna är besvärande. Göteborg och de kommuner som ingår i Göteborgs förorters förbund kommer att få ca 30 milj. kr. mindre i statsbidrag nästa år. Detta är allvarligt – det förstår var och en.

Jag redovisar här några exempel:

Kungälv med 4 600 elever får 1,9 miljoner mindre.

Mölndal med 6 500 elever får 2,35 miljoner mindre.

Partille med 4 000 elever får 1,5 miljoner mindre. Det är nära 400 kr. per elev.

Stenungsund med 2 600 elever får 1,26 miljoner mindre. Det är nära 500 kr. per elev.

Kommunerna i Göteborgs förorters förbund har pekat på några orsaker som de tycker sig ha upptäckt: Tilläggsbidraget blir 5–6 % för lågt. Förstärkningsresurserna ger också ett negativt utfall, beroende på att veckotimpriset är för lågt beräknat. Gruppindelningen av kommunerna för beräkning av veckotimpriset på resp. stadium får släpningseffekt, eftersom beräkningsunderlaget daterar sig ett à två år bakåt i tiden.

Vidare pekar dessa kommuner på kostnaderna för tjänstlediga lärare, som man anser har beräknats för lågt. Det gäller havandeskapsledighet, ledighet för studier med B-avdrag, tjänstledighet för fackliga förtroendemän m. m. De menar att statsbidraget med det nya systemet blir 5–8 % mindre än med det gamla. De menar också att det negativa utfallet av det nya statsbidragssystemet ytterligare förstärks, eftersom det även drabbar statsbidraget för personalutgifter, vilket beräknas i procent på det erhållna statsbidraget.

Jag har lämnat över skrivelsen från Göteborgs förorters förbund till utbildningsutskottet, och jag förmodar att den också finns i utbildningsdepartementet. Utbildningsutskottet säger: "Utskottet har inte haft möjlighet att granska underlaget för uppgifterna."

Men statsrådet Mogård har varit i Göteborg. Jag hörde en intervju med henne i Radio Göteborg i måndags. Hon sade då att kommunerna fått brev från utbildningsdepartementet. De har räknat fel, sade skolministern. Nu har jag kontrollerat den första delen av påståendet. Det har inte kommit något brev. Därför är frågan fortfarande öppen. Har kommunerna räknat fel? De har använt propositionen som underlag, hävdar de. Det tycks vara på det sättet att vi inte får besked före dagens beslut. Det måste man ju beklaga.

Om det är så att kommunerna har räknat rätt och att de alltså gör statsbidragsförluster – vad händer då? Ja, utskottet har tagit upp detta på s. 12 i betänkandet, där det står: "Utskottet utgår från att regeringen, om SÖ:s studium av det nya statsbidragets ekonomiska effekter ger anledning till det, vid nästa riksmöte lägger fram erforderliga ändringsförslag."

Innebär det att det blir retroaktiva ändringar i så fall? Det är ju en avgörande fråga. Många kommuner ställde upp bakom det nya och som man tyckte rejält förenklade statsbidragssystemet, men det fanns kommuner som i likhet med Partille gjorde två viktiga förbehåll: Veckotimpris och tilläggsbidrag bör fastställas efter överläggningar med Kommunförbundet. De förbehållen finns inte med i propositionen. Kan man klara det via SÖ i stället har jag inget att invända. Marginella förändringar, som utskottets ordförande var inne på, tolererar nog kommunerna – men inte så stora bidragsförluster som de som redovisas från Göteborgsregionen.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Kommunerna i Göteborgsregionen skall få 30 miljoner mindre i statsbidrag, säger herr Svartberg. Det tycker jag bestyrker att vi i vpk har rätt i vår argumentation och våra farhågor. Att sedan Stig Alemyr inte oroas av denna resursminskning är ännu mer anmärkningsvärt när vi fått siffror på detta från Göteborg.

Vad vi hört bestyrker också, som vpk sagt, att kommunerna måste få större resurser, att man måste betrakta det här statsbidragssystemet som ett rent provisorium och att man måste ändra det snabbt samt att staten måste ta över det ekonomiska ansvaret för skolan på ett helt annat sätt.

Vad händer med de kommuner som får så kraftigt minskade anslag? Ja, ett är säkert: man kan inte genomföra en SIA-skola av den omfattning som man hade hoppats på.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag är ledsen att jag tvingas använda ytterligare någon minut av kammarens tid.

Inga Lantz frågar om de 30 miljonerna: Hur skall utskottsbetänkandet tolkas då? Jo, om kommunerna har räknat rätt och förlorar 30 miljoner i denna lilla grupp av kommuner, så menar utskottet att det inte är någon marginell förlust, utan då måste man ta upp en överläggning och hitta en lösning på problemet.

Men vi har i utskottet ingen möjlighet att kontrollera om kommunerna räknat rätt. Det problemet måste först lösas mellan kanslihuset, kommunerna och möjligen skolöverstyrelsen. Jag utgår från att statsrådet Mogård också är beredd att ta upp diskussioner om detta, ifall det skulle visa sig att det rör sig om en så stor förlust.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag tycker det finns anledning för mig att gå in och konstatera att vi inom departementet har klarat ut de beräkningar som Göteborgs förortskommuner gjort. Vi har konstaterat att man, jag vill minnas på sex eller sju punkter, räknat fel. Bl. a. har man trott att kostnaderna för skolledare skulle täckas av det här statsbidraget, medan detta i själva verket är en resurs vid sidan av.

Det har upprättats en PM som gått ut till kommunerna. Jag är ledsen om den ännu inte kommit fram. Jag vet bara så mycket att den gått ut.

Jag vill också erinra om att beredningen av den här statsbidragspropositionen varit mycket omfattande. Den första statsbidragspromemorian grundade sig på en förundersökning i ett antal kommuner. Sedan skickades denna promemoria ut till varenda kommun i det här landet som hade möjlighet att räkna på hur förslaget skulle slå, och först därefter utarbetade vi propositionen.

Det har visat sig att i så gott som alla fall vi hört talas om där man hävdade att man skulle göra miljonförluster, så har det berott på felräkningar. Det har alltså i introduktionsskedet inte varit så lätt att räkna rätt. Men vi har icke funnit anledning, i varje fall inte ännu, att överväga någon revidering av det statsbidragssystem som riksdagen nu skall fatta beslut om.

KARL-FRIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag tror att statsrådet Mogård måste påbörja den revideringen omedelbart. Jag skall ta ett konkret exempel beträffande skolledarresurser.

Partille kommun, som gjort beräkningen, vet att bidraget för denna resurs utgår lika. Man har alltså inte tagit med den i beräkningen av det gamla statsbidraget och inte tagit med den i det nya. Den finns alltså inte med någonstans – det är ingen felräkning från kommunens sida.

Om det skulle visa sig vara på samma sätt beträffande övriga punkter kommer vi tyvärr mycket snett. Man kan hoppas att det finns vissa möjligheter till justeringar och att de beräkningar som görs av veckotimpris och tilläggsbidrag kommer att slå mera rätt i en större statistik. Men jag är rädd för att man måste företa justeringar i systemet ganska omgående.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1732 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1–3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1732 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	286
Nej	–	14
Avstår	–	1

Mom. 4–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1732 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1732 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Fredagen den
28 april 1978

Nytt statsbidrag
till grundskolan
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 147
Avstår - 2

Mom. 11-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22 och 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1726 av Margot Håkansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 24-31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner, m. m.

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1977/78:20 med anledning av dels propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer jämte motioner, dels motion om bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner.

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under punkten B 63 (s. 171–174) föreslagit riksdagen att dels godkänna de i propositionen förordade ändringarna av reglerna för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, dels till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 36 297 000 kr.

Vidare hade regeringen under punkten B 64 (s. 175–176) föreslagit riksdagen att dels godkänna den i propositionen förordade höjningen av bidraget per sammankomst, dels till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 84 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:875 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att uttala att Kontaktnätet borde erkännas som ungdomsorganisation under statens ungdomsråd (yrkande 2),

1977/78:1132 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle uttala sig för att kommuner jämställdes med föreningar och studieförbund när det gällde statsbidrag till ungdoms-, fritids- och kulturaktiviteter liksom studiecirkelverksamhet bland kommuninnevånarna samt hos regeringen hemställa om förslag härom, och

1977/78:1534 av Per Unckel (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1977/78:100 under punkten B 63 förordade ändringarna av reglerna för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

2. att riksdagen till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 36 297 000 kr.,

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:875, yrkande 2.
4. att riksdagen godkände den i propositionen 1977/78:100 under punkten B 64 förordade höjningen av bidraget per sammankomst,
5. att riksdagen till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 84 000 000 kr.,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1534,
7. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1132.

Punkten 4 (Motion om bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner)

I denna punkt behandlades motionen 1977/78:735 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.,
2. att riksdagen beslutade att bidraget skulle utgå enligt i motionen förordade riktlinjer.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:735.

Reservation hade avgivits av Georg Andersson, Ingemar Leander, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Lennart Bladh, Catarina Rönnung och Helge Klöver (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

a) att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:735 till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.,

b) att riksdagen beslutade att bidraget skulle utgå enligt de riktlinjer som förordats i motionen 1977/78:735.

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Som ett första led för att förverkliga SIA-reformen föreslog den socialdemokratiska regeringen att en allmän fritidsverksamhet i föreningsregi skulle igångsättas. Sådan verksamhet skulle äga rum både före och efter skoldagens slut. Att ungdomsorganisationer generöst ställt upp och tagit sitt ansvar både före och efter skolan har givetvis känts tryggt för de förvärsarbetande föräldrar som inte har möjlighet att finnas till hands för sina barn mitt på dagen. Fritidshemsverksamheten är än så länge dåligt utbyggd i de flesta kommuner, och den reguljära skoldagen är inte anpassad till det faktum att allt fler kvinnor sökt sig ut i arbetslivet.

Jag vill erinra om följande.

I riksdagen rådde fullständig politisk enighet om att 25 milj. kr. skulle anslås för ändamålet och utgå fr. o. m. budgetåret 1977/78. Den förtjänstfulla roll som folkrörelserna spelar i demokratins tjänst har också fått lovord från samtliga riksdagspartier.

Ett villkor för att statsbidrag skall utgå har varit att kommunerna samrått med föreningslivet om hur fritidsverksamheten skall läggas upp under redovisningsåret. På den punkten kostar faktiskt utskottsmajoriteten på sig ett erkännande. Man säger att bidraget har haft "en mycket positiv inverkan

på kontakterna mellan kommunerna och föreningslivet" och att det bidragit "till en bättre beredskap för förverkligandet av den del av SIA-reformen som innefattar fritidsaktiviteter efter den egentliga skoldagens slut".

Men jag frågar mig: Vad är dessa ord värda i praktiken när man bryskt och omgående beslutat sig för att dra in anslaget?

Av redovisningen framkommer att man haft aktiviteter i nybyggda bostadsområden och anordnat temadagar för SIA-pengar.

Vad som är inte minst glädjande är att ungdomsorganisationerna satsat på att handikappade och föreningslösa ungdomar – däribland många flickor – deltar i verksamheten.

Dessutom har stödet möjliggjort verksamhet i inte mindre än 15 glesbygds-kommuner.

Bidraget har alltså haft en gynnsam inverkan på speciellt de grupper som haft svårt att fylla sin fritid med vettigt och stimulerande innehåll. Speciellt idrottsorganisationerna har lyckats intressera barn och ungdomar, som vanligtvis inte deltar i organiserad verksamhet. Detta enligt statens ungdomsråd.

Ett Studio S-program i veckan gav en ganska beklämmande bild av vad föreningslös ungdom fördriver sin fritid med. Det var diskotekdans, planlöst omkringåkande i raggbilar, fylleri etc.

Somliga bostadsområden har visat upp en tilltagande vandalisering därför att brist på sysselsättning, liknöjdhet och tristess brett ut sig bland de unga.

I stället för att slå undan benen för ungdomsorganisationerna när det gäller deras möjligheter att arbeta med dessa grupper genom att dra in SIA-pengarna borde riksdagen uttala ett tack för vad dessa hittills uträttat.

Givetvis kommer det som en kalldusch för ungdomsorganisationerna att statsbidraget på 25 milj. kr. skall upphöra.

Kulturutskottet har uppvaktats av representanter för 28 ungdomsorganisationer. Tillsammans representerar dessa en miljon ungdomar och 200 000 ledare. Genom denna uppvaktning, genom flera skrivelser och genom flygblad som delats ut utanför riksdagshuset har vi uppmärksammats på vilken bestörtning förslaget väckt.

Ett mycket aktningvärt arbete har redan kommit i gång trots att planeringstiden varit kort. Planeringen för nästa läsår pågår för fullt. Känns det inte besvärande för den borgerliga majoriteten att veta att ledare som anställts speciellt för fritidsverksamheten i skolan nu måste avskedas? Känner man inget som helst ansvar för detta? Skäms man inte i själ och hjärta?

Organisationerna uppmanar riksdagen i konsekvens med tidigare enhälliga beslut att inte stoppa SIA-reformen. En öppnare SIA-skola under föreningslivets medverkan får inte förfuskas. Skoldirektören i den borgerliga kommun som jag kommer från kallade det för bedrägeri mot de organisationer som i skolan byggt upp en fritidsverksamhet och som nu tvingas upphöra med denna.

Vår socialdemokratiska reservation sluter helhjärtat upp på ungdomsorga-

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

nisationernas sida. Men vad säger då utskottsmajoriteten till försvar för sitt avslagsyrkande? Ja, ett vanligt förekommande alternativ är att man använt delar av SIA-pengarna till att förstärka det lokala aktivitetsstödet. Visserligen kan man tvista om innebörden av ordet "vanligt". Men det lokala aktivitetsstödet har förstärkts i 29 kommuner. Ingenting, vad jag vet, tyder på att man har för avsikt att permanenta detta förfarande, om SIA-pengarna i alla fall så småningom kommer att utgå. Vi får hoppas på ett regimskifte mycket snart.

Vanligen går pengarna till föreningsledd eftermiddagsverksamhet, vilket sker i 66 kommuner. Anslagsbeloppen till ungdomsorganisationerna för det lokala och centrala aktivitetsstödet tillsammans har sålunda totalt ökat med 23 miljoner i årets budget. I betänkandet kallar man det för en "icke obetydlig resursförstärkning". Jag kallar det för en ren och skär bluff att tala om resursförstärkning, när det i stället är fråga om en minskning av resurserna. 25 miljoner utgår ur budgeten.

Det centrala verksamhetsbidraget är ett stöd till de centrala organisationernas administration och kan alltså inte utgå till de lokala föreningarna. Ökningen av anslaget på 7,2 miljoner får ses som en anpassning till ökade kostnader. Det lokala verksamhetsbidraget ökar med 16 milj. kr. Det är alltså dessa 16 milj. kr. som skulle ersätta bortfallet av de 25 miljonerna. Ökningen per bidragsberättigad sammankomst har höjts från 10 till 11 kr. Är detta en "icke obetydlig resursförstärkning"? Menar man verkligen det på allvar? Det är ju fråga om att inflationen på 13 % år 1977 mycket knappt kompenseras. Att det lokala aktivitetsstödet är ett förslagsanslag och ökar om antalet sammankomster ökar kan rimligtvis inte staten ta åt sig äran av. För att föra kammarledamöterna bakom ljuset har de två anslagen klumpats ihop i betänkandet.

Den "icke obetydliga resursförstärkningen" har föranlett departementschefen att förklara att organisationerna själva har möjlighet att bekosta det egna utvecklingsarbetet och slopat det anslag på 789 000 kr. som tidigare utgätt för detta ändamål. En ytterligare minskning kan noteras. Men det gör utskottsmajoriteten givetvis inte utan förbigår detta faktum med tystnad.

Ett enhälligt utbildningsutskott avstyrker också ett centerförslag som begär att pengar till den frivilliga fritidsverksamheten utom ordinarie skoltid skall tas från anslaget till nytt statsbidrag till grundskolan. De centerpartister som i likhet med Rolf Rängård tycker att fritidsverksamheten utom ordinarie skoltid är viktigt kan i voteringen verkligen visa det.

Fritidsverksamhet i anslutning till fritidshem är en utmärkt tanke. Men att de försvunna SIA-pengarna i någon nämnvärd utsträckning skulle kompenseras av ökningen av driftbidraget till fritidshemmen bedömde en tjänsteman från socialstyrelsen som föga troligt. Han använde faktiskt ett mycket starkare uttryck, men omsatt i riksdagssvenska blir det "föga troligt".

Fritidshemsverksamheten omfattar dessutom f. n. endast barn på lågstadiet. Vidare gäller att statsbidraget till fritidshem får användas av kommunerna till fritidsverksamhet i föreningars regi. Får, ja! Men frågan är om det används. Det statliga driftbidraget är 7 750 kr. per barn, och en fritidshems-

plats kostar totalt mellan 18 000 och 19 000 kr. Att kommunerna befinner sig i ett kärvat ekonomiskt läge är ingen hemlighet. Slopas statsbidraget till allmän fritidsverksamhet urholkas SIA-reformen och tilltron till regeringens vilja att genomföra den. Inget fagert försvarstal från en f. d. ordförande i en ungdomsorganisation, nämligen Per Unckel, kan dölja detta faktum. Han tvingas försvara en mycket sjuk sak.

Herr talman! Jag yrkar bifall till s-reservationen till betänkandet.

I detta anförande, under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Åke Gustavsson, Helge Klöver, Lena Öhrsvik, Lars-Ingvar Sörenson, Tyra Johansson, Roland Sundgren, Åke Green, Georg Andersson, Kerstin Nilsson och Hagar Normark (samtliga s).

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Musiken är enligt vänsterpartiet kommunisternas uppfattning mycket styvmoderligt behandlad i årets budgetproposition.

I vår motion 875 har vi pekat på att musiken i dag är en mycket väsentlig del av vår tillvaro, att den är ett dominerande fritidsintresse – främst bland ungdomar. Samtidigt är musiken genomgående hårt exploaterad och kommersialiserad. Vi ville därför ha ökade anslag till den progressiva musiken. I vår motion har vi också pekat på jazzmusikernas svåra situation och begärt dels att även dessa grupper skulle få ökade anslag, dels att reglerna för anslagsfördelningen skulle ses över.

Samtliga dessa krav har redan avslagits av riksdagen. I dag återstår endast ett krav i motionen att behandla, och det gäller kravet att Kontaktnätet skall erkännas som en ungdomsorganisation under statens kulturråd. Kontaktnätet är en organisation för icke-kommersiell kultur. Organisationen eftersträvar enligt sina stadgar att utgöra ett alternativ till samhällets passiviserande och kommersiella kultur- och fritidsutbud. Den eftersträvar en kultur som innebär ökad medvetenhet och aktivitet. Därför bekämpar den drogmissbruk på sina möten och arrangemang och i sina lokaler. Den har en demokratisk arbetsstil och ett demokratiskt arbetssätt. De grupper organisationen framför allt riktar in sig på är de ekonomiskt och kulturellt eftersatta, och därför förankrar den sin verksamhet på ungdomsgårdar, i bostadsområden, på arbetsplatser och i skolor.

Vpk ser denna verksamhet som oerhört positiv. Det är också ett faktum att allt fler söker sig till Kontaktnätet och dess lokalorganisationer. Kontaktnätet är ett värdefullt inslag i vårt kulturliv.

Nu avstyrks vår motion om att Kontaktnätet skall erkännas som ungdomsorganisation med motiveringen att frågan har prövats av ungdomsrådet, men eftersom Kontaktnätet inte har någon egentlig central administration kan organisationen inte vara bidragsberättigad. Det är en egendomlig motivering, om man ser till de kriterier som skall gälla för statsbidrag.

Villkoren för statsbidrag är att organisationen skall bedriva sin verksamhet

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

huvudsakligen bland barn och ungdom och ha minst 3 000 medlemmar. Vidare skall lokalavdelningar finnas i minst hälften av landets landstingskommuner. Kontaktnätet har 15 000 medlemmar, varav 11 000 mellan 7 och 25 år. Organisationen har lokalavdelningar i samtliga landstingsområden – inalles ett 80-tal föreningar. Den uppfyller alltså de kriterier som uppställts för erkännande.

Påståendet att Kontaktnätet inte har någon egentlig central administration är inte heller riktigt. Organisationen har personer anställda i Göteborg. Självfallet är den centrala verksamheten inte så stor, men det beror i sin tur just på de dåliga statliga bidragen.

Det är väsentligt att komma ihåg att med ett erkännande som ungdomsorganisation följer också en rad andra saker. I dag är läget för många lokala föreningar mycket besvärligt, eftersom kommunerna ofta direkt motarbetar dem. De har svårt att få lokaler och annat stöd för sin verksamhet.

Herr talman! Jag kan inte finna att några som helst bärande skäl har angetts i utskottet för att inte erkänna Kontaktnätet som organisation under statens ungdomsråd. I vpk tycker vi att det vore av stort kulturpolitiskt värde om så skedde, och jag ber därför att få yrka bifall till vår motion 875 i motsvarande del.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Låt oss först som sist slå fast att det inte råder några delade meningar mellan utskottsmajoriteten å ena sidan och oppositionen å andra sidan när det gäller uppskattning av ungdomsorganisationernas verksamhet. Genom dessa organisationer erbjuds unga människor möjlighet till stimulerande fritidsaktiviteter och tränas i demokratiskt samhällsarbete.

I det här sammanhanget vill jag också, herr talman, understryka att alla organisationer, såväl små som stora, har samma berättigande. Varken staten eller kommunerna skall bedöma vilka organisationer som är särskilt förtjänstfulla och vilka aktiviteter som skall anses vara av speciellt värde. Ett rikt utbud av organisationer och verksamheter ger de största förutsättningarna för individuellt val av fritidssysselsättning. Det är väsentligt att slå vakt också om de små organisationernas intressen.

Catarina Rönnung och den socialdemokratiska oppositionen accepterar inte att regeringen och kulturutskottet har sett sig nödsakade att avveckla det särskilda statliga stödet till allmän fritidsverksamhet. Detta stöd, som infördes förra året, utgår – som Catarina Rönnung har påpekat – under innevarande budgetår med 25 milj. kr. och fördelas med hänsyn till antalet elever i grundskolan. En del av pengarna stannar hos statens ungdomsråd, som fördelar medel för administrativa uppgifter.

Utskottet delar självfallet reservanternas uppfattning att stödet är angeläget. Det var ju faktiskt en borgerlig regering som till slut föreslog det här stödet i riksdagen och också en borgerlig majoritet som ställde sig bakom det. Skälet till att utskottet nu inte har kunnat tillstyrka det socialdemokratiska kravet att bidraget skall kvarstå är det enkla faktum att vårt lands ekonomi inte tål hur stora statliga utgifter som helst. Catarina Rönnung är säkert väl

medveten om att skillnaden mellan statens inkomster och statens utgifter för det kommande budgetåret redan är utomordentligt stor. Extrem försiktighet måste alltså iakttas med kostnader som kan försämra möjligheterna att nå balans i ekonomin.

I ett sådant läge är det ofrånkomligt att sparsamhet för att skapa bättre förutsättningar för folkhushållet också kommer att drabba värdefulla områden. Det nu diskuterade bidraget till ungdomsorganisationerna är ett exempel på detta. Men, Catarina Rönnung, vi från majoritetens sida skäms inte för att vi också i det här fallet är beredda att ta ansvar för samhälls ekonomin.

I den socialdemokratiska reservationen hävdas att den verksamhet som hittills igångsatts genom medverkan av statsmakterna på detta område nu sannolikt kommer att rasa samman. Detta antydde också Catarina Rönnung i sitt anförande. Men är inte det – mildt uttryckt – att överskatta statsbidragens betydelse för att meningsfull verksamhet skall komma till stånd inom kommuner och föreningsliv?

Det är förvisso så att de 25 milj. kr. som utgår under innevarande budgetår spelat stor roll för att få i gång den typ av aktiviteter som de är avsedda för. Utskottets majoritet och reservanterna är ense på den punkten. Kommuner och föreningar har fått ett incitament till att samarbeta och gemensamt söka sig in på nya verksamhetsområden för den allmänna fritidsverksamhetens bästa. Men att av detta dra slutsatsen att den 1 juli i år kommer all denna verksamhet att ta slut eller allvarligt försvåras – det är väl ändå att misstro både kommuner och föreningar. Det är fråga om att slå undan benen på ungdomsorganisationerna, säger Catarina Rönnung. Jag tror att jag med hänvisning till vad Catarina Rönnung själv sade om min tidigare erfarenhet i en politisk ungdomsorganisation vågar lova att inte är det några ben som slås undan för föreningslivet på grund av detta, även om det naturligtvis – jag understryker det igen – vore angeläget att ungdomsorganisationerna fick ytterligare stöd.

Bidraget har alltså uppnått sitt ursprungliga syfte, nämligen att stimulera till nya fritidsaktiviteter. Jag är för min del övertygad om att såväl kommuner som organisationer kommer att ta sitt ansvar för att denna verksamhet fortsätter. Det är ju faktiskt inte bara statsmakterna som har intresse av att detta sker. Också kommuner och ungdomsorganisationerna själva har ett eget intresse av att försöka hjälpa ungdomar till meningsfull fritidssysselsättning.

Det skall väl inte heller, herr talman, undanhållas i detta sammanhang att det statliga stödet till ungdoms- och fritidsverksamhet under de senaste åren har ökat dramatiskt. Bara det statliga anslag som utgår till de lokala föreningarnas verksamhet har på två år, om vi inräknar det kommande budgetåret, ökat med 46 milj. kr. – det gäller fortfarande bara förslagsanslaget. Som Catarina Rönnung själv påpekade – och jag återkommer till det – vet vi inte vad det kommande budgetårets totala anslag kommer att bli. Det hänger på vad ungdomsorganisationerna själva gör. Det kan alltså knappast med fog hävdas att den borgerliga regeringen är njugg mot förenings- och fritidsverksamhet. På de två år som jag nu talar om har det statliga stödet till

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

ungdomsverksamhet ökat med inemot 100 milj. kr. Det är i det perspektivet dessa 25 milj. kr. skall ses för att man skall få en någorlunda rättvisande bild.

Det lokala statliga aktivitetsstödet går alltså att utnyttja för den verksamhet som de 25 milj. kr. denna debatt gäller är avsedda.

När Catarina Rönnung sedan påpekar att ökningarna bara har skett i 29 kommuner, så talar hon i realiteten om ökning av den ytterligare del av det här stödet som kommunerna själva beslutar om. I samtliga 277 kommuner har det statliga stödet självfallet ökat.

Sedan säger Catarina Rönnung apropå det stöd som utgår till de centrala organisationerna, att detta har lokalföreningarna ingen nytta av. Då måste jag faktiskt ifrågasätta Catarina Rönnungs erfarenhet från organisationsliv – om hon menar att ett utökat stöd till de centrala organisationerna är betydelselöst för den lokala verksamheten. Så är det naturligtvis inte, utan stödet till den centrala verksamheten har betydelse också för förutsättningarna för lokalföreningarna att bedriva en vettig verksamhet. Det är av det skälet som vi rimligtvis skall räkna med nästan alla de 100 milj. kr. som stödet till ungdomsorganisationerna faktiskt har ökat med under de senaste åren, när vi bedömer detta stöd i förhållande till de 25 milj. kr. som denna debatt gäller.

Och som sagt, det lokala statliga aktivitetsstödet, som årets budgetproposition innebär, är ett förslagsanslag. Det innebär i sin tur att det är lokalföreningarna själva som genom sin verksamhet och sina aktiviteter kommer att avgöra hur pass mycket pengar statsmakterna skall lägga ut på detta område. I den mån som föreningarna utnyttjar möjligheten att fullfölja sina goda ambitioner och goda planer när det gäller sådant som hittills kunnat finansieras med de 25 miljonerna, så kommer de också att få ersättning för detta från statsmakterna och i förekommande fall från de kommuner som har valt att lägga ytterligare pengar ovanpå det statliga stödet.

Till den allmänna fritidsverksamheten kan också de statliga medlen till fritidshem faktiskt användas. Catarina Rönnung säger att de pengar som nu föreslås inte kommer att räcka till. Vad Catarina Rönnung i så fall glömmer är möjligheterna att använda de här pengarna i det s. k. öppna fritidshemmet, det fritidshem som har mindre fasta kostnader och som har en centralpunkt men där verksamheten i övrigt byggs upp i nära samverkan med föreningarna, till väsentligen lägre kostnad per aktivitet än kostnaden i det tidigare mera traditionella och institutionsbundna fritidshemmet. Därför är de 138 miljoner som regeringen föreslår i ökning till denna typ av verksamhet av väsentlig betydelse när vi diskuterar förutsättningarna för ungdomsorganisationerna att erbjuda verksamhet till gagn för barn och ungdom.

I den ekonomiska redovisningen skall väl också nämnas det beslut som riksdagen för bara någon kvart sedan fattade om att inom ramen för SIA-skolan medge att 60 kr. per elev utgår till de kommuner som inför den samlade skoldagen. Också det skall ses i det totala perspektivet. Samtidigt är jag naturligtvis väl medveten om att en del av de anslag som jag tagit upp inte är identiska med de 25 milj. kr. som socialdemokraterna yrkar skall

bibehållas, men – och det är det viktiga – de tjänar i grunden samma syfte, nämligen att erbjuda barn och ungdomar en positiv och berikande fritidsverksamhet.

Herr talman! Självklart skulle vi alla vilja behålla de här 25 miljonerna. Att av samhällsekonomiska skäl inte anse sig kunna biträda förslaget att de här resurserna fortfarande skall utgå är emellertid – som jag tror att min redovisning här har gett vid handen – knappast liktydigt med att dra undan mattan för kommunernas och organisationernas insatser för ett brett utbud av fritidsaktiviteter.

Till sist, herr talman, vill jag vända mig till Eva Hjelmström, som pläderade för vpk-motionen om att ytterligare en ungdomsorganisation skall godkännas för statliga bidrag. Den modell som man har valt för godkännande av organisationer är att organisationerna till statens ungdomsråd får anmäla sitt intresse av att bli erkända. Ungdomsrådet anger i sina petita vilka organisationer som uppfyller de statuter som regeringen och statens ungdomsråd i detta hänseende arbetar efter. Ungdomsrådet har bedömt det så att den organisation som Eva Hjelmström talar för icke fyller de kriterierna. Regeringen och utskottsmajoriteten har ingen anledning att betvivla statens ungdomsråds omdöme på denna punkt.

CATARINA RÖNNUNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att höra på en f. d. ordförande för en ungdomsorganisation – låt vara att det inte är den största eller den mest inflytelserika ungdomsorganisation som vi har i vårt land – och konstatera vilken brist på lojalitet och solidaritet som han visar gentemot de 28 ungdomsorganisationer som bl. a. demonstrerat sitt missnöje utanför riksdagshuset på Sergels torg i morse mot att SIA-pengarna gått upp i rök. Först trodde jag det var ett taktiskt knep av herr Unckel att över huvud taget inte tala om de här 25 miljonerna. Herr Unckel undvek det nogsnamt mycket länge i sitt anförande, men till slut sade han också att han i och för sig beklagade att de 25 miljonerna var borta. Och, herr Unckel, det är nästan rörande att höra regeringspartierna tala om det ansträngda ekonomiska läget. Det har blivit en förevändning och en genomgående klyscha endast och allenast när man avslår socialdemokratiska relativt blygsamma förslag om anslagshöjningar eller när socialdemokraterna, som nu, vill bevara ett anslag. Att stödja ungdomar skall alltså inte kosta pengar.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att den borgerliga regeringen i många fall tillåter sig miljardutsvävningar. Jag tänker t. ex. på den mycket "fattiga" energipolitik som den borgerliga regeringen tyvärr har bedrivit. Jag vill påstå att den borgerliga regeringen genom att på många olika sätt ha fått miljarderna i rörelse själv har framkallat ett ekonomiskt besvärligt läge. Skäms ni inte för det? Det är det ni borde skämmas för.

Herr Unckel försökte med vissa knep bevisa att ungdomsorganisationerna har blivit mycket väl kompenserade. Men varför, herr Unckel, opponerar sig då 28 organisationer?

Jag försökte i mitt första inlägg att förklara för herr Unckel att 16 milj. kr. är

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

mindre än 25 miljoner, och det är ju en ganska enkel matematik.

Det har förklarats att bidraget per aktivitet på lokalplanet skall öka från 10 till 11 kr., och med en tämligen välvillig bedömning får man det till att det knappt ger kostnadskompensation för inflationen.

Jag uppfattar faktiskt inte herr Unckel som i och för sig en talesman för en ungdomsorganisation utan mer som en talesman för regeringen, där man helt enkelt har beslutat sig för att de här pengarna skall bort.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att läsa upp en artikel i Svenska Dagbladet, där man är ytterligt ljum mot SIA-förslaget i dess helhet, men om herr Unckel vill ha litet citat ur den artikeln, står jag gärna till tjänst.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först beröra frågan om Kontaktnätet. Vi delar helt enkelt inte ungdomsrådets uppfattning i denna fråga, för de kriterier jag tog upp ansåg vi att Kontaktnätet uppfyller. Vi tycker det hade varit bra med ett uttalande från riksdagens sida i denna fråga.

Sedan kan jag inte underlåta att också ta upp frågan om de 25 miljonerna. Inga Lantz kommer strax att ytterligare gå in på den. Vi är i detta fall helt överens med socialdemokraterna om att de 25 miljonerna självfallet bör utgå.

Jag tycker det börjar bli tjatigt att höra företrädare för den borgerliga regeringen gång på gång just när det gäller kulturfrågor och sociala frågor, i första hand frågor om barn och ungdom, säga: Vi har inte råd. Men samtidigt har vi under de senaste dagarna fått ett flertal exempel på vad man har råd att satsa på från borgarnas sida. Det är sänkta arbetsgivaravgifter – bara det motsvarar ungefär 4 miljarder. Det är ökning av andra subventioner till storfinansen. Det är satsning på B3LA. Bura en bråkdel av det som går till B3LA skulle mycket väl täcka upp de här 25 miljonerna.

Det är alltså inte fråga om huruvida man har råd eller inte, utan det är fråga om vad man är beredd att satsa på. Det är bara att notera att man från borgarhåll inte är beredd att satsa på ungdomsorganisationerna.

PER UNCKEL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det lär inte vara nödvändigt att upprepa de siffror jag nämnde tidigare som visar hur mycket den här regeringen under de senaste två åren har satsat på ungdomsorganisationerna. Jag tycker, som sagt, att plus 100 milj. kr. inte kan beskrivas som njugghet.

Catarina Rönnung frågar varför 28 ungdomsorganisationer opponerar sig. Det är klart att ungdomsorganisationerna opponerar sig därför att de har möjlighet att använda ytterligare pengar. Som jag sade till Catarina Rönnung tidigare är jag också den förste att önska att ungdomsorganisationerna bereds möjlighet att få pengarna. Men ekonomin tillåter inte detta. Självklart är det så, Catarina Rönnung, att min gamla organisation också är missnöjd med att den inte får del av de här pengarna i framtiden. Men min organisation vet att pengarna inte kan anslås av de skäl som jag tidigare nämnt.

När det gäller det ekonomiska läget hävdar Catarina Rönnung att det jag sade är klyschor. Det kan inte kallas klyschor när den nuvarande majoriteten argumenterar för att det är nödvändigt att spara pengar, där det över huvud taget är möjligt att göra det. Det är förvisso så, Eva Hjelmström, att vi på flera punkter på kultur- och utbildningsområdet tvingas spara pengar för att över huvud taget i början av 1980-talet få ekonomin att gå ihop. Varje gång vi underlåter att ta detta ansvar kommer den tidpunkt vid vilken Sveriges ekonomi är i balans igen att skjutas längre in i framtiden, och därmed undergräver vi ytterligare förutsättningarna för en positiv reformpolitik.

Både Eva Hjelmström och Catarina Rönnung säger att regeringen kan slänga ut miljarder på andra saker, men den kan inte gå med på 25 milj. kr. till organisationerna. I det ögonblick som Eva Hjelmström och Catarina Rönnung kan övertyga oss om att man bättre stimulerar Sveriges ekonomi genom att ge pengar till ungdomsorganisationerna än genom att ge pengar som syftar till att återställa svenska företags konkurrenskraft, är jag säker på att majoriteten kommer att följa era rekommendationer. Vi skäms alltså inte för att vi i första hand satsar på att upprätthålla sysselsättningen och på så sätt ge Sverige möjligheter till en ny start.

Catarina Rönnung säger att 16 milj. kr. är mindre än 25 milj. kr. Det är det förvisso – det inser t. o. m. jag. Men 16 milj. kr. är inte det belopp som är relevant i detta sammanhang. Catarina Rönnung har själv påpekat att detta är ett förslagsanslag och att det sammanhänger med vilken aktivitet ungdomsorganisationerna själva är beredda att ta ansvar för fram till den 1 juli. Då kommer pengar att utgå. Den centrala verksamheten kommer dessutom de lokala organisationerna väl till godo.

Jag beklagar att de 25 miljonerna inte kan utgå. Men även om jag av förklarliga skäl inte talar för någon ungdomsorganisation utanför utskotts-majoriteten, är jag alldeles övertygad om att organisationsvärlden har möjlighet att klara de här påfrestningarna.

Till sist kan jag säga att vi från majoritetens sida inte vill dela ut pekpinna till statens ungdomsråd. Vi litar på ungdomsrådets bedömningar beträffande uppfyllandet av de kriterier som gäller för att bli godtagen såsom ungdomsorganisation med centralt stöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

CATARINA RÖNNUNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande Sveriges ekonomiska läge drog jag faktiskt fram vad jag betraktar som ett enormt resursslöseri när det gäller energipolitiken. Per Unckel försöker nu få det till att jag på något sätt skulle vilja förhindra att nödvändiga beslut här i riksdagen tas för att framkalla sysselsättningsskapande åtgärder. Vi talar på denna punkt förbi varandra, och Per Unckel vill inte lyssna till vad jag sade i min första replik.

Det är klart att man uppfattar detta skrotande av de 25 miljonerna som ett attentat mot de ungdomsorganisationer som har lagt ned väldigt mycket energi på att få fram vettiga fritidsaktiviteter före och efter skolans slut. Det gäller bl. a. sådana organisationer som lyckats få med handikappade

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

ungdomar och föreningslös ungdom i verksamheten. Läger man inte bara genom en sådan satsning grunden till något mycket värdefullt och så småningom ekonomiskt lönande för vårt samhälle?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte en ekonomisk debatt vi skall föra här. Jag skall bara konstatera att Per Unckel påstår att den borgerliga regeringens politik på något sätt skulle höja sysselsättningen. Det är precis tvärtom. Allt fler människor går arbetslösa i den borgerliga regeringens Sverige. Den ekonomiska politik som förs, och som vi fick exempel på senast i går i kompletteringspropositionen, är verkligen till förmån för de redan besuttna och till men för de breda löntagargrupperna.

Det är väl bara att konstatera att det finns en ideologisk skillnad i vårt synsätt när det gäller vad man vill satsa på. Att man tar bort stödet på 25 milj. kr. betraktar vi som ett attentat mot SIA-reformen, mot hela fritidsverksamheten och mot ungdomarna ute i kommunerna.

PER UNCKEL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar Eva Hjelmströms uppfattning att vi kanske inte skall resonera om samhällsekonomi i stort i den här debatten. Men jag tror att det ändå är en aning vanskligt att hävda att det inte skulle ha varit till gagn för sysselsättningen att människor inom t. ex. tekobranschen, specialstålbranschen och handelsstålbranschen har fått regeringens stöd under de senaste två åren. Jag är inte alldeles övertygad om att de som jobbar i dessa företag delar Eva Hjelmströms uppfattning.

Vi måste – och det är poängen – satsa samhällets resurser där de oundgängligen är nödvändiga, dvs. på ekonomin. Detta leder med en naturnödvändighet till att andra områden måste stå tillbaka.

Jag delar Catarina Rönnungs uppfattning att det är ytterligt angeläget att det bedrivs fritidsverksamhet bland handikappade, bland människor i glesbygderna och bland andra grupper som annars har en torftig möjlighet att få ta del av värdefulla aktiviteter. Men om vi tvingas välja mellan å ena sidan att klara landets ekonomi och å andra sidan att bedriva i och för sig värdefulla aktiviteter på bekostnad av förutsättningarna att kunna klara det som är fundamentalt, menar jag att det inte är något tvivel om vad man måste välja för att på sikt skapa möjligheter till den utbyggnad av verksamheten som såväl Catarina Rönnung som jag är ense om. Vi inom utskottsmajoriteten accepterar alltså att de angelägna tingen måhända kommer att ta något längre tid att genomföra. Men vi vet å andra sidan att vi därigenom har skapat en god grund för de aktiviteterna under 1980-talet.

Sist och slutligen vill jag än en gång framhålla att man blir litet förvånad när man hör Catarina Rönnung säga att organisationernas allmänna fritidsverksamhet står och faller med de här 25 miljonerna, eller rättare sagt de 22,5 miljoner som blir över när statens ungdomsråds administration har tagits bort, dvs. 25 kr. per elev i grundskolan. Den erfarenheten stämmer

åtminstone inte överens med den erfarenhet jag har från organisationsvärlden.

Tredje vice talmannen anmälde att Catarina Rönnung och Eva Hjelmström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den ökade statliga satsningen på folkrörelserna har betytt en viktig aktivering av den ordnade fritidssysselsättningen i kommunerna. Speciellt generösa är bidragsreglerna när det gäller verksamhet bland barn och ungdom. Det finns också möjlighet att få statligt stöd till folkrörelser som organiserar vuxna och pensionärer. Utmärkande för de olika bidragen är att de bara ges till folkrörelser, föreningar och studieförbund.

Kommunerna har alltid bedrivit olika verksamheter genom sina fritids-, kultur- och socialnämnder. Men ekonomin har tvingat många kommuner att bromsa verksamheten och även hindrat dem från att låta den expandera. Verksamheten har också skiftat i omfattning från kommun till kommun. Som bidragssystemet nu är utformat hindras kommunerna från att starta nya verksamheter. Dessutom är bidragssystemet så konstruerat att kommunerna tjänar på att överlåta olika verksamheter, både nya och gamla, till föreningar och folkrörelser inom kommunerna – trots att kommunen kanske har bedrivit verksamheten under en lång tid och fått den att fungera, inte minst på grund av kvalificerat ledarskap.

I vissa fall kan det, herr talman, vara riktigt att överlåta till en folkrörelse att ta över en verksamhet, eftersom man då sprider ansvaret för en aktivitet. Medlemmar i en idrottsrörelse kan t. ex. själva få driva sin verksamhet.

Men i andra fall är det direkt omotiverat att på en folkrörelse föra över en verksamhet som fungerar i kommunens regi. Ofta är folkrörelser ideologiskt profilerade. Särskilt gäller detta de politiska och religiösa folkrörelserna, men också scoutrörelsen och bildningsförbunden.

Det finns exempel på hur kommuner försöker få föreningar att ta över verksamheten på fritidsgårdar, därför att kommunerna tjänar på det. Enligt vpk måste detta vara felaktigt. Främst orsakas det här av att kommunerna inte anser sig ha råd att driva dessa verksamheter, eftersom det ur krass ekonomisk synvinkel är fördelaktigare om kommunerna får över verksamheten. Men nackdelarna kan bli stora. Därför borde verksamheterna, och framför allt sådan verksamhet som fungerar, även i fortsättningen bedrivas kommunalt. Kommunerna borde också få samma ekonomiska villkor som folkrörelserna för att kunna driva sådana verksamheter.

Det är visserligen riktigt att även verksamheter som drivs i kommunal regi kan få en ideologisk färgning. Men i kommunerna ges ändå möjlighet till en allmän medborgerlig kontroll, som inte finns i den folkrörelsestyrd verksamheten, eftersom en folkrörelse i stort sett bara kan påverkas av sina egna medlemmar.

Den statliga satsningen på folkrörelserna är riktig. Men det är av skäl som

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

jag tidigare nämnt nödvändigt att kommunerna får samma statsbidragshjälp som folkrörelserna för verksamhet bland kommuninvånarna. Detta är självklart. Speciellt viktigt blir det här kravet inför SIA-skolans start, om det nu blir någon start.

Utskottet avstyrker obegripligt nog det, enligt min mening, rimliga krav som vpk för fram. Egentligen har jag ingenting att invända mot utskottets argumentation, men den slår in öppna dörrar. Jag håller helt och hållet med om att man skall satsa stort på folkrörelserna och att man också skall utreda gränsdragningarna mellan studieförbunden och exempelvis Komvux.

Men det här är ju ingen argumentation mot motionens krav. Folkrörelsernas betydelse i vårt samhälle är ostridig. Motionen syftar emellertid till att man i ekonomiskt hänseende likställer viss verksamhet i kommunal regi. Ingen kommun, menar vpk, skall av ekonomiska skäl tvingas att avstå från att bedriva en verksamhet, därför att kommunen tjänar några tusen på att avyttra verksamheten till olika föreningar.

Ett exempel är Timotejteatern i Sundbyberg, där kommunen lär tjäna 50 000 kr. på att överlåta verksamheten till ABF. Det måste vara ett felaktigt sätt att se på kommunens ansvar gentemot olika kommuninvånare med tanke på deras politiska, etiska eller religiösa bakgrund. Vi menar att kommunerna måste få samma möjlighet som föreningar och folkrörelser att bedriva verksamhet av den här arten. Det är detta motionen handlar om. Det är inte på något sätt ett angrepp på vare sig folkrörelserna eller föreningslivet.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till motionen 1132.

Sedan vill jag också deklarerat att vpk helt självklart kommer att rösta för bifall till den socialdemokratiska reservationen. Jag tror precis som Catarina Rönnung att regeringens förslag att slopa statsbidraget till den allmänna fritidsverksamheten, den s. k. 25-kronan, redan det här året kommer att få förödande effekter för SIA-reformen. Vi har tidigare debatterat de ekonomiska förutsättningarna över huvud taget för att kunna genomföra SIA-reformen. Det här är ytterligare ett exempel på hur man slår undan benen för SIA-skolan. 25-kronan har på många skolor givit en öppning för ett samarbete med föreningslivet, och om bidraget stoppas, kommer det mesta av den SIA-verksamhet som har startat att upphöra.

Några ord till Per Unckel, som försöker påskina att det inte finns några motsättningar i detta sammanhang. Det gjorde för en stund sedan också socialdemokraternas talesman här i kammaren, som dock uttryckte sig litet annorlunda, nämligen så att vi inte skall vidga motsättningarna.

Vidare talar Per Unckel om folkhushållet och säger att vi tar ansvar för samhällsekonomin. Vilket samhälle och vems intressen är det man tar till vara när man t. ex. sänker arbetsgivaravgiften och minskar samhällets inkomster med 4 miljarder kronor? Det är företagets och storfinansens intressen som den borgerliga regeringen tar till vara. Samtidigt slösar regeringen bort samhällets resurser när den t. ex. tillåter en mycket stor kapitalflykt från vårt land eller när den utan att blinka kan tillåta skatteflykt på mellan 10 och 20 miljarder kronor per år.

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Det är beklagligt att Britt Mogård lämnar kammaren då den allmänna fritidsverksamheten skall behandlas, men det är också typiskt för den borgerliga regeringens inställning till denna fråga. En sådan nonchalans har funnits genomgående på det hållet.

Jag vill göra fyra kommentarer till denna fråga.

För det första önskade ju SIA-utredningen att en helhetssyn skulle genomsyra reformen. I det låg en insikt om hur viktig fritiden är för elevernas allsidiga utveckling som individer och samhällsmedlemmar. Skola och fritid är båda viktiga delar i barns uppväxtmiljö. Det finns alltså anledning att koppla samman dem och låta den ena verksamheten stödja den andra. Skolan får inte vara en anstalt för att utminutera kunskaper och fritiden inte bara hobbyer. Moderaterna förstår tydligen inte alls detta, och centern och folkpartiet traskar patrull.

För det andra har föreningslivet ett stort engagemang för eleverna i skolan. Detta intresse är en fantastisk resurs för skolan liksom för att göra fritiden mera meningsfull. Genom föreningsverksamheten får ungdomar lära sig att ta ansvar också utöver sig själva. De får i föreningen satsa sina krafter på något som är gemensamt. Samhället har helt enkelt inte råd att visa ifrån sig föreningarnas engagemang för barns och ungdomars situation i skolan och på fritiden.

De levande folkrörelsernas betydelse för människorna och för demokratin i Sverige kan inte nog uppskattas. Moderaterna har bara vackra ord att säga, men några pengar vill man inte ge. Dem drar man in. Moderaterna har alltså ingen förståelse i realiteten för dessa frågor. Centern och folkpartiet följer efter.

För det tredje var det i den socialdemokratiska propositionen år 1976 om skolans inre arbete som frågan om bidrag till den allmänna fritidsverksamheten togs upp. Det är inte fråga om något borgerligt initiativ, som Per Unckel försöker ge intryck av. Tvärtom har man väl i djupa borgerliga led alltid varit ganska tveksam till denna verksamhet. Uttalanden av Lars Tobisson och Gösta Bohman kan vittna om det.

Socialdemokratin menar att den allmänna fritidsverksamheten är viktig. Det rör sig inte bara om att ge barn meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter i anslutning till skoldagen utan också om en direkt social omsorgsuppgift. Yngre skolbarn lämnas ofta ensamma utan vuxenkontakter på eftermiddagarna. Fritidshemmen räcker helt enkelt inte. Det var väl bl. a. därför som barnstugeutredningen föreslog en verksamhet i linje med den allmänna fritidsverksamheten.

Detta har moderaterna ingen förståelse för, och det har vi inte heller väntat oss, men vi blir ledsna när centern och folkpartiet inte har bättre omdöme än att följa med i denna högerpolitik.

För det fjärde har SIA-reformen då och då ifrågasatts på grund av kommunernas bristande ekonomiska möjligheter. I budgetpropositionen, s. 181, nämns också detta som ett argument mot den allmänna fritidsverksamheten. Men statsrådets slutsats är då helt fantastisk. De 25 miljoner, som

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner.
m. m.*

under det här året utgår till den allmänna verksamheten, skall på grund av kommunernas dåliga ekonomi dras in.

Det här är alltså statsrådet Mogårds sätt att underlätta för kommunerna att klara sina åtaganden mot barnen. Moderaterna har inte alls fattat att fritidsverksamhet tillsammans med barn behövs och att den måste få kosta pengar. Detta instämmer centern och folkpartiet här i riksdagen i. Jag tycker att det är ynkligt. Visst behöver den borgerliga regeringen hjälp med att rätta till röran i statsfinanserna, men vi tror inte som Per Unckel att det är dessa 25 miljoner som skall rädda statens ekonomi. Vi anser oss ha rätt att kräva att det i riksdagen inte läggs fram hur huvudlösa förslag som helst. Socialdemokratin accepterar inte en högerpolitik och borgerligt s. k. sparande, som går ut över barnen.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén började med att säga att denna debatt uppenbarligen påvisade en total borgerlig nonchalans gentemot fritidsverksamheten. Är inte detta att ta väl stora ord i sin mun, Lena Hjelm-Wallén, i synnerhet om det sker mot bakgrund av de siffror jag tidigare redovisat och mot vad den borgerliga regeringen de 25 miljonerna förutom har genomfört eller föreslagit när det gäller ökning av stödet till ungdomsverksamheten? När den borgerliga regeringen tillträdde låg stödet på 52 milj. kr. Vid ingången av nästkommande budgetår ligger stödet på 145 milj. kr. Det är något som är galet i Lena Hjelm-Walléns beskrivning av vad den borgerliga regeringen är beredd att utträtta i samverkan med ungdomsorganisationerna. Till detta skall sedan läggas de anslag och bidrag som landets kommuner också ger till den här typen av verksamhet, och förvisso icke bara landets kommuner med socialdemokratisk majoritet.

25 milj. kr. är inget borgerligt initiativ som Per Unckel hävdade, säger Lena Hjelm-Wallén. Nej, jag har aldrig hävdat att det är ett borgerligt initiativ. Jag vet mycket väl att det var under Lena Hjelm-Walléns tid som skolminister som detta förelades riksdagen. Men också den borgerliga regeringen fann det angeläget att när pengarna väl skulle utgå föreslå samma sak, därför att vi är eniga om värdet av dessa 25 miljoner eller rättare sagt den verksamhet som dessa 25 milj. kr. skulle underlätta. Moderaterna och tydligen hela den borgerliga regeringen saknar intresse för fritidshem, heter det. Åtminstone tycker inte jag att 138 milj. kr. mera för kommande budgetår tyder på något förbluffande ointresse för de verksamheter som fritidshemmet kan erbjuda ungdomar. Vi är också på den punkten eniga.

Men vi är oeniga på den avgörande punkten, nämligen hur mycket vi kan kosta på oss i olika hänseenden, och förvisso inte bara när det gäller utbildning och kultur, mot bakgrund av det ekonomiska läge som vi befinner oss i. Det är den enklaste sak i världen att plussa på 10, 15 eller 50 milj. kr. här eller på olika verksamheter runt om i samhället. Men någon gång skall också detta summeras ihop. Summerar man ihop alla de tilläggsförslag socialdemokraterna gör i det här hänseendet, så går slutsumman inte ihop med ambitionen att rätta till balansen i Sveriges ekonomiska affärer. Från den

borgerliga sidan har vi bestämt oss för att ekonomin är viktigast, därför att den utgör själva förutsättningen för alla andra verksamheter i det här samhället. Lena Hjelm-Wallén må ha en annan bedömning, men den bedömning jag nämnde är i alla fall vår.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag skall inte bemöta Per Unckels många ord. Jag skall bara konstatera att nonchalansen mot den allmänna fritidsverksamheten inte kan visas på ett bättre och effektivare sätt än genom att man avvecklar anslaget till den.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Vi avvecklar ingen allmän fritidsverksamhet. Det är det som är det viktiga. Vi ökar stödet på en lång rad andra punkter, men anser oss inte kunna öka detta stöd samtidigt som vi behåller de 25 milj. kr. som tidigare utgått. Det är sanningen.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Huruvida man avvecklar fritidsverksamheten eller inte återstår att se liksom det återstår att se, om kommunerna på något håll anser sig kunna gå in och stötta denna viktiga verksamhet. Man avvecklar i alla fall anslaget, och det är detta som är poängen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 875 av Eva Hjelmström m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 875 av Eva Hjelmström m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Bidrag till allmän
fritidsverksamhet
i kommuner,
m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 13
Avstår - 2

M o m . 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1132 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 3 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1132 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 13
Avstår - 2

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Catarina Rönning begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Catarina Rönning begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 143
Avstår - 3

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:120 om vissa anslag ur kyrkofonden jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Ändrade regler för skattetillägg m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:50 med anledning av propositionen 1977/78:136 om ändrade regler för skattetillägg m. m. jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1977/78:136 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
2. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
3. lag om ändring i lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning,
4. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
5. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.,
6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
7. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308),
8. lag om ändring i lagen (1976:298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås ändringar i det administrativa sanktionssystemet på skatte- och avgiftsområdet. Förslagen avser alltså skattetillägg m. m. enligt taxeringslagen (1956:623), lagen (1968:430) om mervärdeskatt, lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, vägtrafikskattelagen (1973:601) och lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. Förslagen innebär i allt väsentligt lättnader för de skatt- och avgiftsskyldiga.

Förslagen innebär i huvudsak följande. Nivån på skattetillägg enligt taxeringslagen sänks från 50 till 40 % i normalfallen och från 25 till 20 % i de fall den oriktiga uppgiften kunnat rättas med ledning av visst kontrollmaterial. För hela skatteområdet avses oriktig uppgift i skattemål kunna föranleda skattetillägg. Reglerna om eftertaxering och efterbeskattning anpassas till detta förslag. Möjligheterna att efterge skattetillägg och avgiftstillägg föreslås få en mer vidsträckt tillämpning. Den skattskyldige resp. den avgiftspliktige

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

får betydligt längre tid för att yrka undanröjande eller nedsättning av särskild avgift. Taxeringsintendent får rätt att föra talan om särskild avgift, om han kvittningsvis för talan om den skattskyldiges taxering.

Enligt gällande rätt skall fråga om eftertaxering ha avgjorts inom viss tid. För att undvika vissa administrativa problem föreslås att sådan beskattningsåtgärd får vidtas, om ansökan kommer in före utgången av samma tid. Prövning får dock inte verkställas senare än ett år efter den dag då ansökan senast skall vara inkommen.

I propositionen lämnas också vissa förslag som rör avräkning från svensk inkomst- och förmögenhetsskatt på grund av att skatt erlagts i utlandet. Enligt förslaget skall beslut om sådan avräkning kunna ändras om den utländska skatten nedsätts.

De nya bestämmelserna i taxeringslagen skall i huvudsak tillämpas första gången i fråga om 1978 års taxering. Motsvarande regler om ikraftträdande föreslås på skatteområdet i övrigt och beträffande lagen om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1868 av Joakim Ollén (m),

1977/78:1869 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå propositionens förslag om sänkning av sanktionsnivåerna för skattetillägg enligt taxeringslagen,

2. att i enlighet med vad som anförts i motionen införa de föreslagna jämkningsreglerna i fråga om skatte- och avgiftstillägg med det undantag i jämkningsregeln enligt taxeringslagen som hade angetts i motionen, innebärande dels att bestämmelserna om hel eftergift skulle kompletteras med en regel om att särskild avgift i vissa fall fick efterges till hälften, dels att skattetillägg på grund av räkenskapsfel, som normalt skulle ha upptäckts av den skattskyldige i samband med bokslutet, fick efterges med tre fjärdedelar,

3. att skattetillägg inte skulle påföras för oriktig uppgift i skattemål, när besvären såsom för sent anförda inte togs upp till prövning.

4. att den skattskyldiges kvittningsrätt vid beräkningen av undandragen inkomst utsträcktes i enlighet med skattetilläggsutredningens förslag, och

1977/78:1870 av Tage Sundkvist (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta i enlighet med skattetilläggsutredningens förslag beträffande s. k. kvittningsrätt i förvärvskälla,

2. uttala att skattetilläggsutredningen i sitt fortsatta arbete borde vara oförhindrad att pröva det skatteadministrativa sanktionssystemet i dess helhet.

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande sanktionsnivån för skattetillägg enligt taxeringslagen (TL) att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1869 yrkandet 1 skulle bifalla propositionen 1977/78:136 i denna del,

2. beträffande skattetillägg enligt den lägre procentsatsen enligt TL att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1868 skulle bifalla propositionen i denna del,

3. beträffande eftergift av särskild avgift att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1869 yrkandet 2 i vad avsåg hälfteneftergift skulle bifalla propositionen i denna del,

4. beträffande jämkning av skattetillägg vid räkningsfel enligt lagen om mervärdeskatt (ML) att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1869 yrkandet 2 i vad avsåg skattetillägg vid räkningsfel skulle bifalla propositionen i denna del,

5. beträffande skattetillägg för oriktig uppgift i skattemål att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1869 yrkandet 3 skulle bifalla propositionen i denna del,

6. beträffande kvittning att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1977/78:1869 yrkandet 4 och 1870 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet i betänkandet anfört i fråga om rätten till kvittning,

7. beträffande skattetilläggsutredningens fortsatta arbete att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:1870 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna, att skattetilläggsutredningen borde vara oförhindrad att i sitt fortsatta arbete pröva det skatteadministrativa sanktionssystemet i dess helhet,

8. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad ovan hemställts skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

- a. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
- b. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
- c. lag om ändring i lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning,
- d. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
- e. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.,
- f. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
- g. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308),
- h. lag om ändring i lagen (1976:298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Curt Boström och Eric Marcusson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1, 3, 4, 5 och 8 bort hemställa

1. beträffande sanktionsnivån för skattetillägg enligt TL att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1869 yrkandet 1 skulle avslå propositionen 1977/78:136 i denna del,

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

3. beträffande eftergift av särskild avgift att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1869 yrkandet 2 i vad avsåg hälfteneftergift skulle avslå propositionen i denna del,

4. beträffande jämkning av skattetillägg vid räkenskapsfel enligt ML att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1869 yrkandet 2 i vad avsåg skattetillägg vid räkenskapsfel skulle avslå propositionen i denna del,

5. beträffande skattetillägg för oriktig uppgift i skattemål att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1869 yrkandet 3 skulle avslå propositionen i denna del,

8. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad ovan hemställts skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

a. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) med de ändringar att 116 a och 116 h §§ skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

b. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt med de ändringar att 64 a och 64 f §§ skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

c. lag om ändring i lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning med den ändringen att 37 f § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

d. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

e. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m. med den ändringen att 45 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

f. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),

g. lag om ändring i stämpelskattelagen (1964:308),

h. lag om ändring i lagen (1976:298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 50 är en reservation fogad som är undertecknad av utskottets socialdemokratiska ledamöter. Det är på några punkter som vi reserverar oss av annan mening än utskottsmajoriteten. Det gäller först och främst nivån på skattetillägget.

I propositionen 136 föreslås att nivån skall sänkas från 50 till 40 % resp. från 25 till 20 % i vissa fall. Från reservanternas sida anser vi, i likhet med vad som framfördes i motionen 1977/78:1869, att den nuvarande nivån bör kvarstå. Det finns enligt vår mening inte någon anledning att föregripa utredningens kommande bedömning av sanktionsnivåerna, eftersom denna fråga ingår bland de uppgifter som återstår att utreda. Motivet i propositionen till den måttliga sänkningen av gällande sanktionsnivå enligt taxeringslagen är att denna sänkning bl. a. skall utgöra ett alternativ till införande av hälftenavgift, som skattetilläggsutredningen föreslagit i sitt delbetänkande och som vi reserverar oss bakom och yrkat bifall till.

Utredningens förslag till införande av hälfteneftergift kan man säga har tillkommit efter ett starkt tryck från olika instanser. Skatteutskottet säger i sitt betänkande 1975:31 s. 8 bl. a. att det är angeläget att utredningen om det skatteadministrativa sanktionssystemet påskyndar sitt arbete och om möjligt

med förtur behandlar frågan om jämkning av skattetillägget. Förslaget på denna punkt antogs enhälligt av riksdagen, och vad jag kan förstå innebär det en beställning från riksdagen om att man bör pröva frågan om jämkningsmöjligheter. Fem av de borgerliga ledamöter som då stod bakom skatteutskottets betänkande kommer, vad jag befarar, att i dag avslå förslaget om en jämkning av skattetillägget.

Jag tycker, herr talman, att det också finns anledning att nämna något om det särskilda yttrande som var fogat till skatteutskottets betänkande 1975:31. Det hade avgivits av nuvarande statsrådet Troedsson, som har varit med och godkänt den proposition som vi nu behandlar. Det hade också undertecknats av Bo Lundgren, nu tillhörande utskottsmajoriteten som yrkar avslag på förslaget om en nyansering av gällande system.

I det nämnda särskilda yttrandet sägs bl. a.: "En avgörande svaghet i det gällande systemet är att möjligheter saknas att nyansera tillämpningen."

I en annan mening i samma yttrande sägs: "Systemet är således konstruerat efter mycket enkla mallar", vilket såvitt jag förstår endast kan tolkas som att det finns utrymme för en nyansering av systemet.

I en motion år 1975, nr 12, undertecknad av bl. a. Kurt Söderström och nuvarande statsrådet Troedsson, påtalas några fundamentala brister i lagstiftningen. Bl. a. nämns de "obefintliga möjligheterna att nyansera skattetillägget". Antingen föranleder den felaktiga uppgiften ett skattetillägg motsvarande halva skatten, eller också får den skattskyldige eftergift, och något skattetillägg påförs över huvud taget inte. Den inställningen hade man vid den tidpunkten. I dag har man alltså helt ändrat ståndpunkt, vilket för mig är oförklarligt.

Flera motionärer i denna fråga skulle kunna nämnas som tidigare yrkat på en nyansering av systemet men som i dag kommer att rösta emot att införa möjligheten till hälfteneftergift. Varför de nu har tagit denna ställning är för oss reservanter helt oförklarligt. Någon förändrad tillämpning från skattemyndigheternas sida har ej kunnat skönjas som kan ge anledning till deras ställningstagande i dag. Jag kan ej heller finna någon anledning till att utredningen skall fortsätta att överväga denna detalj i utredningsarbetet, som utskottsmajoriteten föreslår.

Utredningen har i sitt arbete genom enkätundersökningar till samtliga länsstyrelser, som i sin tur har inhämtat synpunkter från de lokala skattemyndigheterna, funnit anledning att ta stor hänsyn till deras svar även när det gällt att ta ställning till jämkningsmöjligheterna. Att stor hänsyn tagits till enkätsvaren beror naturligtvis på att det till stor del är de lokala skattemyndigheterna som i praktiken haft att tillämpa systemet. Flertalet av dem förordar att skattetilläggssanktionen nyanseras. De skäl som talar härför enligt remissinstanserna kan sammanfattas enligt följande. De skattskyldiga har i allmänhet svårt att upprätta även en relativt enkel deklaration. Orsakerna till överträdelser, som skattetillägget är avsett att beivra, varierar från glömska och slarv till kvalificerat uppsåt.

Påföljden är lika sträng, oavsett vad som ligger bakom felaktigheten.

Det finns enligt vår mening starka skäl för att stor vikt fästes vid hänsynen

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

till den skattskyldiges befogade intresse av att sanktionens storlek står i rimligt förhållande till arten av hans försummelse och hans personliga möjligheter att upprätta en i alla avseenden korrekt deklaration. Detta förhållande tar man mycket liten hänsyn till i utskottsmajoritetens skrivning.

Utredningens delbetänkande, som varit föremål för remissyttrande från ett stort antal remissinstanser, har fått ett positivt gensvar från det stora flertalet av dessa i fråga om hälfteneftergiften. De mellan 35 och 40 remissinstanser som godtar förslaget eller inte har något att erinra mot det sträcker sig över ett brett fält. Nämnas kan att bland dessa ingår från myndighetshåll justiticom-budsmannen, riksåklagaren och elva länsstyrelser. Från fackligt håll har LO, TCO, SACO/SR och LRF ställt sig bakom utredningsförslaget. F. ö. kan nämnas att Svenska kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges fögderitjänstemän m. fl. också ställt sig bakom. Det är alltså många tunga remissinstanser som man gått emot i propositionen utan att egentligen ge några bärande skäl härför.

Från reservanternas sida anser vi att man inte kan avvisa förslaget om hälfteneftergift med så allmänt hållna uttalanden som i propositionen och utskottsmajoritetens skrivning att befrielsegrunderna i stället bör tillämpas mer generöst än vad som skett hittills.

Jag vill också tillägga att det är svårt att tolka majoritetens skrivning i det här avsnittet. Först radar man upp ett flertal skäl emot förslaget om hälftenavgift, och sedan ger man ett halvt tillstyrkande av yrkandet i motionen 1870 om att utredningen bör kunna ompröva frågan om hälfteneftergift.

Jag vill då ställa frågan: Passar det inte med 50 % i eftergift? Skall det vara 30 % eller kanske 70 %? Jag vill fråga utskottets talesman om han – eller hon, för jag tror det är Karin Ahrland som skall svara mig – kan ge någon ledning för utredningen i det fortsatta arbetet. Vad skall man utreda beträffande hälfteneftergift?

I fråga om de skatteadministrativa sanktionerna enligt mervärdeskatte-lagen har nästan samtliga enkätmyndigheter ansett att påföljderna bör nyanseras. I riksskatteverkets remissvar på utredningsförslaget sägs att möjligheten till en nyansering i tillämpningen av de särskilda avgifterna i hög grad är angelägen på mervärdeskatteområdet. Det finns enligt vår mening starka skäl som talar för att öppna möjligheterna till nyansering även inom mervärdeskatteområdet, dels genom att införa regeln om hälfteneftergift, dels i enlighet med utredningsförslaget genom regeln om eftergift med tre fjärdedelar på grund av räkningsfel.

I fråga om skattetillägg för oriktig uppgift i skattemål yrkar vi från reservanternas sida även här bifall till motionen 1869, som bygger på utredningens förslag. Det väsentligaste skälet för att även här följa utredningens förslag är att det för den skattskyldige måste framstå som obegripligt och orättvist att han påförs skattetillägg trots att hans besvär inte har prövats i sak.

Med det sagda yrkar jag bifall till den reservation som vi socialdemokrater har fogat till utskottsbetänkandet.

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för att minoritetens talesman upptäckte att jag var en kvinna.

Jag skall be att få börja med att yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 50. Den proposition som behandlas i betänkandet innehåller ett stort antal förslag beträffande det administrativa sanktionssystemet på skatte- och avgiftsområdet. På vanlig svenska skulle man kunna säga: straffavgifter när folk deklarerar fel av rent slarv. Jag skall kort beröra några av punkterna.

Punkt ett gäller nivån för procentsatsen för skattetillägg. I den frågan är vi eniga i utskottet om att skattetilläggsutredningen även efter dagens beslut skall kunna pröva sanktionssystemet i dess helhet. Därmed har vi alla erkänt att det finns behov av en ändring. 50 % eller 25 % i straffavgift för slarv, som också många remissinstanser nämnt, är så högt räknat att det i många fall inte står i rimlig proportion till felet eller försummelsen. Det är därför alldeles riktigt, som det sägs i motionen 1869, att den föreslagna sänkningen är relativt obetydlig. Men jag tror faktiskt inte att reservanterna skulle ha tillstyrkt en större sänkning heller.

Men enligt majoriteten är det väsentligt att man, när man har upptäckt att någonting i ett gällande system slår orimligt hårt, gör någonting för att ändra på det. Det gör man enklast genom att sänka procentsatsen. Sedan kan man alltid tvista om hur mycket. Här måste subjektiva och politiska värderingar bli avgörande. Majoriteten anser att den sänkning till 40 och 20 % som föreslås är väl avvägd, bl. a. därför att den inte går för långt eller för lågt, hur man nu vill uttrycka det.

Jag skall sedan övergå till frågan om eftergift av skatte- och avgiftstillägg eller förseningsavgift.

Det är svårt att deklarerera – det brukar även riksdagen erkänna. Vi gör alla vad vi kan för att det inte skall vara så krångligt. Att vi inte alltid lyckas finns det många, både enkla och krångliga, förklaringar till, som jag inte skall gå in på. Men vi är också medvetna om att det i många fall skulle vara stötande att kräva t. ex. det skattetillägg som jag tidigare talat om av vissa skattskyldiga, som av olika skäl som i det allmänna rättsmedvetandet framstår som ursäktliga har deklarerat fel. Det är därför som vi har infört möjligheten att i vissa fall efterge avgiften.

Nu vet vi också att den möjligheten inte har använts så ofta som riksdagen avsåg. Då måste lagtexten ändras för att myndigheterna skall ändra sin praxis. Budgetministern föreslår ett tillägg till de tidigare bestämmelserna om ålder, sjukdom, m. m., nämligen att eftergift även kan medges om felaktigheten eller underlåtenheten framstår som ursäktlig – där är det f. ö. ett tryckfel i utskottets betänkande – med hänsyn till den oriktiga uppgiftens beskaffenhet eller annan särskild omständighet.

Departementschefen har på ett flertal ställen i propositionen motiverat sitt förslag. Jag kan naturligtvis läsa högt ur propositionen länge och väl, men skatteutskottets ledamöter har redan läst den. Jag skall inte ta upp tiden med att läsa något. Jag skall bara understryka att man enligt utskottsmajoriteten

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

bör sträva efter att göra bestämmelserna så enkla och lättillämpade som möjligt. Det tror inte vi att de blir om man inför ett system med hälfteneftergift på halva skäl, som det heter i propositionen.

Olle Westberg i Hofors sade att ett antal remissinstanser hade tillstyrkt utredningsbetänkandet på denna punkt. Ja, men det finns också ett antal remissinstanser som inte har gjort det. Utredningen får stå för sin åsikt – det är rimligt att varje utredning gör det. Men nu är det riksdagen som skall fatta beslut om skattelagen, inte utredningen. Utredningar har man för att bereda förslag och ge olika myndigheter och organisationer tillfälle att säga sitt – därmed inte sagt att man kan följa alla organisationers yttranden över utredningar. I riksdagen skall vi ta ställning till det förslag som kommer i form av en proposition. Vi har då funnit att det förslag som budgetministern lämnat innebär ett gott steg på vägen.

Den tredje fråga som vi inte nått enighet om i betänkandet är semantisk. Den kan möjligen vara av intresse för en språkforskare. Har uttrycket "med stor sannolikhet", som används i propositionens lagtext, samma betydelse som ordet "normalt", som föreslås i motionen 1869?

Jag kan hålla med om att ordet "normalt" är normalare än uttrycket "med stor sannolikhet", men just uttrycket "med stor sannolikhet" är nog normalare eller vanligare att använda i lagtext!

Hur som helst – i sak verkar det som om vi alla hade samma mening – det framgår av utskottets betänkande – och det tycker jag är det viktigaste.

Slutligen några ord om skattetilläggen för oriktiga uppgifter i skatteprocessen. Reservanterna anser att det för den skattskyldige måste framstå som obegripligt och orättvist att han påförs skattetillägg, trots att hans besvär inte har prövats. Men, herr talman, jag tycker nästan tvärtom. Det vore orättvist mot alla andra som påförs skattetillägg för slarv att den som slarvar dubbelt och dels lämnar oriktiga uppgifter eller inga uppgifter alls, dels kommer för sent med sina besvär skall slippa betala tillägg.

OLLE WESTBERG i Hofors (s) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall råda någon oklarhet om varför jag "upptäckte" att Karin Ahrland är kvinna vill jag säga att det enbart berodde på att jag just då erinrade mig att hennes namn stod på talarlistan.

Karin Ahrland frågar om vi skulle ha tillstyrkt en större sänkning av sanktionsnivån. På det vill jag svara att vi naturligtvis inte skulle ha godtagit en större sänkning. Vad som yrkas i motionen och från reservanternas sida är att det för utredningen i dess fortsatta arbete skall stå öppet att bedöma den frågan. Det står uttryckligen i utredningens delbetänkande att frågan om skäligheten av avgifternas storlek återstår att pröva. Utskottsmajoriteten har också uttalat att det står öppet för utredningen att även i fortsättningen pröva den frågan. Som jag ser det är det emellertid nästan omöjligt för utredningen att behandla den. Enligt de beräkningar som utredningen gjort skall arbetet förhoppningsvis vara slutfört i början av nästa år, och det innebär att man inte så snart kan komma med förslag om en ändring av nivån – det är inte vettigt att göra på det viset.

Reglerna för eftergift är enligt utskottsmajoritetens bedömning väl avvägda, vilket också har framförts av Karin Ahrland. Vi tycker för vår del att utskottets förslag inte skulle ha motverkats om det hade utformats så att det stämt mer överens med vårt förslag om hälfteneftergift. Att införa hälfteneftergift skulle innebära en bättre avvägning än att som föreslås här sänka eftergiften med 10 procentenheter – i så fall vore det bättre att gå ner till 25 % i vissa fall.

Karin Ahrland säger vidare att det inte är utredningen som skall fatta beslut i den här frågan. Men det har ju inte någon påstått. Vi har från socialdemokratiskt håll väckt en partimotion som med undantag för vissa ändringar i stort sett bygger på utredningens förslag, och det är den motionen reservanterna har ställt sig bakom.

Sedan är det, som Karin Ahrland så riktigt säger, riksdagen som skall fatta beslut i det här ärendet, och ingen har påstått någonting annat.

KARIN AHRLAND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag märker att min erfarenhet från länsstyrelserna gör att jag måste gå in i debatten med ytterligare en replik.

Jag har tillbringat många år av mitt liv med att sitta och undra över vad riksdagen menar med olika skälighetsbedömningar. Naturligtvis är det ämbetsmännens sak att läsa i förarbetena och på så sätt så småningom komma fram till när det föreligger sådana skäl att en eftergift kan göras, men det arbetet är jobbigt nog för tjänstemännen. Förslaget som går ut på hälfteneftergift på halva skäl innebär att den stackars tjänstemannen först måste fundera över om det över huvud taget föreligger skäl för eftergift, och sedan bedöma hur stor eftergiften skall vara. Det är inte ett rationellt sätt att arbeta.

OLLE WESTBERG i Hofors (s) kort genmäle:

Herr talman! De allra flesta länsstyrelser och lokala skattemyndigheter tillstyrker förslaget om hälfteneftergift. Jag kan också nämna att Sveriges fögderitjänstemän också tillstyrker detta förslag, och de har ju haft att bedöma de här frågorna under alla år skattetilläggssystemet har funnits. Även den tillstyrker således förslaget utan några reservationer.

Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund tillstyrker också – den omfattas ju av de personer som i fortsättningen skall handlägga skattetilläggsfrågorna. En helt övervägande majoritet av de instanser som sysslat med hälfteneftergiften och som kommer att göra det har således tillstyrkt det socialdemokratiska förslaget. Jag kan därför, som jag sagt tidigare, inte begripa vem som styrt propositionsskrivningen och vem som styrt utskottsmajoritetens ställningstagande i denna fråga.

KARIN AHRLAND (fp) kort genmäle:

Herr talman! De får nu andra möjligheter att se efter när de i stället kan göra heleftergift.

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! De tidigare talarna har belyst den här frågan så pass ingående att jag kan fatta mig mycket kort. Jag vill dock göra några kommentarer. Jag gör det i egenskap av utredningsman – jag tillhörde den utredning som ofta har åberopats i de tidigare anförandena här.

Det administrativa sanktionssystemet på skatte- och avgiftsområdet infördes 1971. Det ersatte det åtals- och domstolsförfarande som vi tidigare hade haft.

Om man ser på denna fråga rent historiskt kommer man underfund med att det här administrativa sanktionssystemet haft en god verkan, så till vida att man med detta system kunnat företa många fler rättelser och utmäta fler "bestraffningar" än tidigare, när alla ärenden skulle föras till åtal och domstolsförfarande.

På ett sådant här sanktionssystem ställs det mycket höga krav. Sanktionerna måste vara så hårda att de avhåller folk från skatteflykt och skattefusk. De måste vara så hårda att de verkligen blir en form av bestraffning. Å andra sidan får de inte vara så hårda att de blir alltför betungande om de drabbar en ärlig människa som på grund av okunnighet deklarerat fel eller som gjort sig skyldig till en ren felskrivning.

Detta är de svåra avvägningsproblem som man har att ta hänsyn till när man vill utforma ett sanktionssystem som blir något så när rättvist.

När riksdagen år 1971 fattade beslut om detta sanktionssystem var riksdagen helt enig i alla detaljer. Trots att vi hade sagt till de myndigheter som skulle tillämpa systemet – i första hand de lokala skattemyndigheterna – att de skulle starta med en mjuk tillämpning visade det sig snart nog att det blev en för hård "bestraffning". Detta gjorde att vi relativt snart tillsatte skattetilläggsutredningen, som fick i uppdrag att göra en total översyn av hela sanktionssystemet.

Utredningen hade inte mer än börjat förrän vi fick ytterligare direktiv, sedan riksdagen på skatteutskottets förslag hade beslutat att utredningen med förtur skulle ta upp frågan om en uppmjukning av det gällande systemet.

Utredningen lade förra året fram ett delbetänkande som snabbt vann gehör. Betänkandet var inte mer än en månad gammalt förrän riksdagen fattade ett delbeslut som innebar halvering av skattetilläggen om vissa, helt klara förutsättningar förelåg. Det gällde fall som det gick lätt att precisera. Riksdagen fattade även detta beslut helt i enighet och utan att utredningens betänkande ens hade remissbehandlats. Efter det har utredningens förslag remissbehandlats. Nu har vi att ta ställning till en ny proposition. Fortfarande är det ett delförslag som vi tar ställning till, och fortfarande är det fråga om att åstadkomma en uppmjukning av sanktionsbestämmelserna, vilket i och för sig tydligt framgått av den tidigare debatten och inte minst av vad Olle Westberg i Hofors anförde.

I stort sett går propositionen ut på vad utredningen föreslagit. Men i en del fall har man gjort vissa avsteg. I viss mån har det också framgått att man kan använda två principer för att åstadkomma en lättnad av sanktionssystemet.

Den ena principen skulle vara att man generellt sänker nivåerna på de sanktioner som utgår. Tidigare har utgått 50 % vid full avgift och 25 % när man tagit ut halvt tillägg. Man kan sänka den nivån. Det handlar då om en sänkning över hela linjen.

Som utredningen föreslagit kan man gå in för en hälfteneftergift. Man låter då den som skall döma ut skattetilläggen efter vissa kriterier – som man dock inte kan göra helt schabloniserade – bestämma att de här skattetilläggen i stället bara skall utgå till hälften. I utredningen har vi förordat hälfteneftergiften, och av de två huvudprinciperna valde utredningen denna.

I propositionen har man vänt på detta och man väljer att gå den generella vägen och sänka procentsatserna med 40 resp. 20. Man avvisar alltså hälfteneftergiften.

Som utredningsman är det klart att jag skulle känna mig överkörd därför att mina tankegångar i utredningen inte blivit hörsammade. Men det gör jag inte. Man kan naturligtvis tolka remissinstanserna som Olle Westberg gjort, men som jag ser det kan man också tolka dem på ett annat sätt, för remissinstansernas yttranden är ingalunda så entydiga som Olle Westberg framhållit. Många av instanserna – framför allt de tillämpande, inte de dömande – har yttrat att det kommer att bli mycket svårt att tillämpa dessa bestämmelser. Detta i och för sig verifierat av att man tidigare inte kunnat klara en mjuk tillämpning som det första riksdagsbeslutet förutsatte. Det finns åtskilliga remissinstanser som sagt att man inte vill ha dessa bestämmelser därför att man inte kommer att klara av dem. Det är naturligt att de remissinstanser som företräder deklaranterna i det här fallet varit ganska entydiga. Det kan jag hålla med om. De har hoppats att detta förslag skulle komma att innebära bara lättnader, vilket hälfteneftergiften inte alldeles säkert gör, och det har vi även i utredningen framhållit.

I propositionen anser man att det kan vara tveksamt att gå på den linjen. Jag tycker att jag för min del kan acceptera det eftersom det finns så många tveksamheter, vilka i stor utsträckning bottnar i att man inte vill öppna gluggar för skatteflykt och att man vill förhindra att den som bäst lägger ut sin text kan få hälfteneftergift medan den foglige, som inte vågar protestera och som inte har möjligheter till det, får betala efter en högre taxa. Jag kan gå med på detta så mycket mer som jag själv fått bifall till min motion, där jag framför allt tryckte på att utredningen skall ha handlingsfrihet över hela linjen när det gäller att komma med förslag. Till skillnad mot vad Olle Westberg sade i ett replikskifte menar jag att det finns och bör finnas möjligheter för utredningen att närmare analysera frågan om nivåns höjd. Jag är alldeles säker på att utredningen kommer att ta upp en seriös debatt på den punkten. Jag är alldeles säker på att det kan finnas möjligheter för utredningen att ytterligare diskutera frågan om hälfteneftergift med ledning av de remissvar vi fått. Det handlingsutrymme alla dessa möjligheter ger har utredningen, och därför kan jag mycket väl som utredningsman konstatera att jag inte är värre överkörd än att jag med gott samvete kan yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

Fredagen den
28 april 1978

*Ändrade regler
för skattetillägg
m. m.*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 50 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 138
Avstår - 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 50 mom. 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 137
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 50 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 137
Avstår - 2

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 50 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 137
Avstår - 2

Mom. 6-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Fredagen den
28 april 1978

*Om förutsättningar
för fortsatt
drift vid Bastjärns-
gruvan i Ljusnars-
bergs kommun*

§ 9 Om förutsättningarna för fortsatt drift vid Bastjärnsgruvan i Ljusnarsbergs kommun

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Ingemar Konradssons* (s) den 14 april anmälda fråga, 1977/78:414, och anförde:

Herr talman! Ingemar Konradsson har frågat mig vilka bedömningar industridepartementet har gjort om förutsättningarna för fortsatt drift i gruvan i Bastjärn eller en förlängning av brytningen i avvaktan på en utredning om de mellansvenska järnmalmsgruvornas framtid.

Vid Bastjärns gruva, som ägs av Fagersta, SKF och Sandvik, sysselsätts ca 65 man. Gruvan är således liten även i jämförelse med övriga järnmalmsgruvor i Mellansverige.

Gruvan har levererat malm till SKF och Fagersta AB för tillverkning av tackjärn. SKF har lagt ned sin tackjärnstillverkning, och enligt vad jag har erfärit har Fagersta AB beslutat att göra samma sak.

Gruvan har också levererat malm till Oxelösunds Jernverk. Verket ägs av Svenskt Stål AB, som i sin tur äger Dannemora gruva. Denna gruva, som producerar malm likartad med den som kommer från Bastjärnsgruvan, arbetar i dag med lågt kapacitetsutnyttjande. SSAB har därför funnit det ekonomiskt lönande att köpa malmen från Dannemora gruva.

Ägarna till Bastjärnsgruvan har därför bedömt det som utsiktslöst att fortsätta driften vid gruvan. Jag finner ingen anledning att ifrågasätta denna bedömning.

Enligt de uppgifter som Fagersta AB lämnat upphör driften den 4 maj och personalen friställs successivt, så att det i augusti återstår endast ett fåtal personer för övervakning och avveckling av gruvans tillgångar.

INGEMAR KONRADSSON (s)

Herr talman! Jag får naturligtvis framföra ett tack för svaret på min fråga. Dock får jag samtidigt konstatera att de anställda vid Bastjärnsgruvan inte kan känna någon tacksamhet över innehållet i svaret.

Jag har ställt den här frågan mot bakgrunden av att beslutet om nedläggning av Bastjärnsgruvan för en utomstående bedömare förefaller vara förhastat. Av tillgängliga uppgifter framgår att malmen räcker till 30 års fortsatt brytning i nuvarande takt. Stora investeringar har gjorts på senare år för en rationell produktion och en hygglig arbetsmiljö. Enligt uppgift skulle det vara fullt möjligt för Oxelösunds Jernverk att ta emot hela produktionen från Bastjärnsgruvan.

Så sent som för ett år sedan fanns det ingen, utom möjligen bolagsledningen, som kunde tänka sig att gruvan skulle behöva läggas ned. Men så kom beslut om inskränkning i skiftgången och i höstas förhandlingar om nedläggning. Med hänvisning till avsättningssvårigheter drevs frågan om en snabb avveckling mycket hårt i bolagsstyrelsen. Representanter för de antälda har uttalat att de upplevde förhandlingarna som meningslösa och beslutet som förutbestämt.

Bastjärns ägarintressen finns hos Fagersta, SKF och Sandvik. Åtminstone

*Om förutsättningar
för fortsatt
drift vid Bastjärns-
gruvan i Ljusnars-
bergs kommun*

två av ägarna har mycket fina koncernresultat för 1977 med hundratals miljoner i vinst. Man kan naturligtvis fråga sig hur industriministerns filosofi om företagens sociala ansvar fungerar i verkligheten.

Nu är det så att Bastjärns gruva ligger i Ljusnarsbergs kommun. Det är en kommun som drabbats mycket hårt av strukturrationaliseringar och företagsnedläggningar. Från att år 1960 ha haft omkring 10 000 invånare är kommunen nu nere i omkring 7 000. Det är en kritisk gräns då det gäller att upprätthålla den kommunala servicen, särskilt som medelåldern är mycket hög.

I den norra kommundelen, där Bastjärn är beläget, finns det nu snart ingen sysselsättning kvar. Av tidningarna för i dag framgår att det sista industriföretaget, Högfors gjuteri, varslar om nedläggning.

Från Örebro län har man uppvakat industridepartementet med begäran om en frist på två år för Bastjärnsgruvan. Det finns starka motiv för en sådan begäran, eftersom investeringar och förberedelsearbeten vidtagits nere i gruvan för en mycket rationell upphämtning av malm för två års brytning. Det borde också vara en lagom frist för ytterligare utredningar och bedömningar om stålverkens behov av malm och möjligheter till export i en bättre konjunktur.

Tyvärr har industridepartementet inte velat ta tag i den här frågan. Kommunstyrelsens ordförande i Ljusnarsberg väntar fortfarande på någon form av besked, positivt eller negativt, från industridepartementet.

Den allmänna opinionen i Örebro län är minst sagt upprörd över Bastjärnsgruvans öde. Flera olika partiorganisationer har gjort uppmärksammade uttalanden till förmån för fortsatt drift i Bastjärn och en av läns tidningarna har betecknat nedläggningsbeslutet som ett "näringspolitiskt justitiemord".

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om den lokala reaktionen och reaktionen från länet i denna fråga.

På industridepartementet har vi noga gått igenom förutsättningarna för en fortsatt drift. Den enda lösning som skulle kunna tänkas vore att staten skulle gå i författning om att köpa gruvans produktion och alltså indirekt gå in som garant för en produktion som inte har någon marknad.

Vi har för det första inte de industripolitiska instrumenten till vårt förfogande för att skapa en sådan förutsättning för gruvans fortsatta drift. För det andra är enbart lagersituationen i de statliga gruvorna mycket allvarlig. Vi har malmlager i LKAB, som utgör en finansiellt sett mycket allvarlig belastning för det företaget och för Statsföretag AB.

Därför har vi varit tvungna att acceptera den bedömning som gruvans ägare har gjort. Vi har i dagens läge inga möjligheter att med statliga medel gå in och påverka företagsledningens beslut.

Fredagen den
28 april 1978

*Om förutsättningar
för fortsatt
drift vid Bastjärns-
gruvan i Ljusnars-
bergs kommun*

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Vi får således konstatera att industriministern inte ifrågasätter bedömningen att det är utsiktslöst att driva Bastjärnsgruvan, trots att vi har malmtillgångar för 30 års fortsatt drift och trots att vi vet att det är bara ett och ett halvt år sedan Dannemoragruvan var en exportgruva och att det naturligtvis inte är omöjligt att det ganska snart finns en marknad för export av malm av den kvalitet som finns i Bastjärn och Dannemora.

Det finns således ingen uthållighet och ingen vilja att ta ett krafttag för den här gruvan och då speciellt för den här kommunen som är så hårt drabbad.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill försäkra Ingemar Konradsson att viljan finns att försöka hitta en lösning på frågan. Den har lett till att vi med all tänkbar omsorg har studerat frågan och försökt hitta lösningar. Men riksdagen har inte anvisat medel för industripolitiska insatser av den karaktären, och det har inte heller förekommit några motioner som har anvisat någon väg.

Vi måste alltså acceptera det bittra faktum att vi nu har en mycket betydande och besvärande överskottssituation när det gäller järnmalm. Vi måste böja oss för det faktum att vi inte har en marknad för denna gruvans produktion. Hur man i övrigt skall påverka situationen för de anställda är en fråga för arbetsmarknadspolitiken, och på det området är vi ju beredda att vidta alla de åtgärder som är nödvändiga för att den enskilda människan inte skall komma i kläm i denna situation.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:1950 av *Hans Petersson* i Röstånga

1977/78:1951 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:155 om exportkreditfinansiering,
m. m.

1977/78:1952 av *Eric Enlund*

1977/78:1953 av *Tyra Johansson m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:178 med förslag till lagstiftning om
marknadsföringen av alkoholdrycker och tobaksvaror

1977/78:1954 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:180 om lån till Norrlands Skogs-
ägares Cellulosa AB

§ 11 Anmälan av interpellation

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

Anmälan av interpellation

den 28 april

1977/78:168 av *Torsten Sandberg* (c) till kommunikationsministern om kollektivtrafiken i Stockholms län:

I december 1964 träffades den s. k. Hörjelöverenskommelsen om trafiken i Stockholms län. Därvid reglerades bl. a. tunnelbanans och pendeltågnätets utbyggnad. Uppgörelsen sträcker sig fram till 1990. Under tiden skulle emellertid förhandlingar tas upp om fullföljandet av överenskommelsen. Kapacitetstaket för pendeltågtrafiken är i dag uppnådd. Pendeltågen kan nu bara utnyttja "luckor" mellan fjärrtågen i tidtabellerna, vilket kraftigt begränsar deras kapacitet.

Bebyggelseutvecklingen i Stockholms län har skett så, att belastningen på pendeltågnätet blivit mycket stor, och Storstockholms Lokaltrafik (SL) har nu satt in extrabussar för att avlasta pendeltågen. Samtidigt är många av de äldre järnvägsstationerna i dag av en mindre lämplig utformning med hänsyn bl. a. till säkerhet och handikappanpassning. Överenskommelser om upprustning har dock inte kunnat träffas. Vissa länsövergripande frågor har också uppstått som är i behov av snara lösningar. Det gäller samordning med Södermanlands län vad gäller trafiken mot bl. a. Gnesta, Trosa och Vagnhärad samt förhållandena för pendlare mellan Stockholms och Uppsala län. Här är bl. a. taxefrågorna aktuella.

Statens järnvägar har av regeringen fått i uppdrag att projektera dubbelspår på sträckan Älvsjö-Flemingsberg. Därigenom skulle stora fördelar uppnås för fjärrtrafiken, och pendeltågtrafiken kunde lösa stationsproblemen på sträckan. På senare tid har emellertid också diskuterats att höja kapaciteten på pendeltågen genom att förlänga tågsätten.

Trafiksituationen i Stockholm innebär i dag ett mycket stort miljöproblem. Bristande kapacitet på kollektivtrafiken innebär självfallet att den miljöstörande biltrafiken ökar. Snara åtgärder krävs därför från statens sida för att ånyo bidra med en helhetslösning på dessa problem.

Åberopande det anförda vill jag till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet att ta initiativ till en ny "Hörjelöverenskommelse" avseende trafiken i Stockholms län med angränsande områden?

Fredagen den
28 april 1978

*Meddelande om
frågor*

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 april

1977/78:440 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om åtgärder för att hindra att intagna i kriminalvårdsanstalter bedriver narkotikahandel:

Den största narkotikahärvan någonsin i vårt land har just avslöjats av polisen. Enligt samstämmiga nyhetsuppgifter har det framkommit att bland andra en intern, som avtjänar straff vid en kriminalvårdsanstalt, varit en av huvudpersonerna i narkotikaverksamheten som omsatt enorma belopp.

Hur är det möjligt att en intern vid en kriminalvårdsanstalt, i det här fallet Hall, haft möjlighet att utöva affärsverksamhet i stor skala med narkotika? Vilka åtgärder avser justitieministern vidta för att förhindra att interner bedriver narkotikahandel i och utanför anstalter?

1977/78:441 av *Gustav Lorentzon* (vpk) till industriministern om framtidsutsikterna för Berol Kemi AB i Örnsköldsvik:

Enligt alarmerande uppgifter i lokalpressen i Ångermanland kommer investeringarna i det statsägda Berol Kemi i Domsjö, Örnsköldsvik, att stoppas, trots tidigare beslut, och förhandlingarna med MoDo om långsiktigt avtal har avstannat. Självklart känner de 215 anställda vid Berol Kemi stor oro inför framtiden. Redan år 1973 då Statsföretag övertog Berol Kemi av MoDo genom ett åttaårskontrakt frågade sig de anställda om det var början till slutet för fabriken i Örnsköldsvik samt när hela tillverkningen kommer att överflyttas till Stenungsund.

Bytet av VD inom Berol Kemi och det lönsamhetstänkande som numera helt präglar Statsföretags ledning bådär inte gott för de anställda i Örnsköldsvik. Oron för jobben är särskilt påtaglig bland de över 900 anställda vid MoDo:s sulfidfabrik i Alfredshem, där utlovade investeringar sedan lång tid helt har uteblivit.

Med anledning av det anförda önskar jag ställa följande fråga till industriministern:

Existerar det planer på en nedläggning av Berol Kemi i Örnsköldsvik och vad är industriministerns uppfattning om företagets framtid?

1977/78:442 av *Filip Johansson* (c) till justitieministern om åtgärder för att hindra att intagna i kriminalvårdsanstalter bedriver narkotikahandel:

De senaste dagarna har polisen lyckats uppnå vissa framgångar i sin strävan att få fast några av de största narkotikaimportörerna. Tyvärr har det också än en gång klarlagts att en del framstående narkotikasmugglare fortsätter att dirigera den förödande smuggeltrafiken, även när de sitter intagna på fängvårdsanstalter.

Med stöd av det anförda vill jag till justitieministern framställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att de redan gripna och de som kommer att gripas, förhindras att för mycket lång tid kunna fortsätta sin för flera tusental ungdomar och familjer synnerligen förödande verksamhet med narkotikahandel?

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

*Meddelande om
frågor*

§ 13 På hemställan av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.06 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.30, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 14 Förhandlingarna återupptogs kl. 15.30 under ledning av andre vice talmannen.

§ 15 Anmäldes och bordlades

Proposition

1977/78:185 om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret
m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:39 med anledning av motioner om åtgärder mot barnpornografi
m. m.

Finansutskottets betänkanden

1977/78:33 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser viss del av budgetdepartementets verksamhetsområde

1977/78:34 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser statens allmänna fastighetsfond

Lagutskottets betänkanden

1977/78:25 med anledning av motion om indrivning av skadestånd på grund av brott

1977/78:28 med anledning av motion om reglerna för skydd av kommunala vapen

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1977/78:30 med anledning av motioner om vissa frågor rörande arbetska-
deförsäkring

1977/78:31 med anledning av motion om information rörande kostnaderna
för sociala förmåner

Socialutskottets betänkanden

1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:121 om ändring i lagen
(1970:943) om arbetstid m. m. i husligt arbete

1977/78:29 med anledning av motion om användningen av smärtstillande medel inom sjukvården

1977/78:30 med anledning av motion om inordnande av vissa hälsocentra i samhällets hälso- och sjukvårdsorganisation

Anmälan av interpellation

Jordbruksutskottets betänkanden

1977/78:22 med anledning av propositionen 1977/78:113 om särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder jämte motioner

1977/78:23 med anledning av propositionen 1977/78:112 om riktlinjer för fiskeripolitiken, m. m. jämte motioner

1977/78:24 med anledning av motion om brister i strålskyddet på röntgen- och radioterapiavdelningarna

Näringsutskottets betänkande

1977/78:55 med anledning av motioner om näringspolitiken

Civilutskottets betänkanden

1977/78:27 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller vissa anslag till bostadsbyggande m. m. jämte motioner

1977/78:28 med anledning av propositionerna 1977/78:93 om riktlinjer för ansvarsfördelning inom bostadsförsörjningen m. m. och 1977/78:100 i vad avser anslag till bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, m. m., jämte motioner

1977/78:29 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser kommundepartementets verksamhetsområde jämte motion

§ 17 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 28 april

1977/78:169 av *Doris Håvik* (s) till utbildningsministern om tilläggsdirektiv till studiestödsutredningen. m. m.:

Studiestödsutredningen avlämnade sin diskussionspromemoria i juni 1977, SOU 1977:31. I betänkandet framfördes alternativa principförslag, och med tanke på att utredningens syfte var att skaffa fram ett diskussionsunderlag har utredningen inte ansett det nödvändigt att eftersträva en total enighet. Avvikande meningar har därför inte ansetts böra redovisas i särskilda yttranden.

Betänkandet var avsett att utgöra underlag för en bred diskussion om studiestödets framtida utformning. Denna diskussion skulle läggas till grund

för en precisering av tilläggsdirektiv efter vilka utredningen skall fortsätta sitt arbete.

Nya direktiv skulle enligt uppgift presenteras i mitten av mars 1978. Utredningen har emellertid ännu inte fått tilläggsdirektiv, vilket innebär avsevärd försening av utredningens arbete. Detta är anmärkningsvärt inte minst mot bakgrund av att när utredningen tillsattes den 25 september 1975 uttalades förhoppning om att utredningen skulle arbeta snabbt.

I en interpellationsdebatt den 13 november 1975 uttalades farhågor – från bl. a. borgerliga riksdagsledamöter – att direktiven inte var tillräckligt långtgående för att en allsidig och förutsättningslös utredning skulle kunna genomföras, och det framfördes även kritik över att utredningen tillsatts alltför sent.

Mot denna bakgrund vill jag till utbildningsministern ställa följande frågor:

Vad är anledningen till förseningen av tilläggsdirektiven till studiestödsutredningen?

Anser utbildningsministern att frågan om ett förslag beträffande studiestödets utformning fortfarande är angelägen och att det därför är viktigt att utredningen utan ytterligare dröjsmål kan återuppta sitt arbete?

När kan tilläggsdirektiven förväntas, och kommer dessa liksom tidigare direktiv att ha en inriktning som innebär att social och geografisk snedrekrytering till såväl gymnasieskolan som eftergymnasiala studier undviks?

§ 18 Kamraren åtskildes kl. 15.31.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 133

Fredagen den
28 april 1978

Anmälan av interpellation